

PRAŽSKÉ STOPY JAROSLAVA PANTALEONA MAJORA

Dílo žáka Beuronské umělecké školy jako obraz doby

JOSEF KLAZAR

Biografická studie podrobně seznamuje s dosud nepříliš známým beuronským malířem, restaurátorem a organizátorem uměleckých projektů, bratrem laikem z pražského Emauzského kláštera, Jaroslavem Pantaleonem Majorem (1869–1936). Autor jeho dílo postihuje ve všech složitých aspektech jeho bohatého života a kulturního kontextu té doby. Představuje tak Majora nejen jako žáka Beuronské umělecké školy, malíře, ilustrátora, restaurátora, tvůrce návrhů obrazových výjevů i liturgických předmětů a mobiliáře kostelů, ale také jako schopného organizátora činností spojených s uměleckými projekty, zdatného podnikatele a majitele Ateliéru církevního umění, který uměl využít svých znalostí a kontaktů z církevního prostředí. Jako kuriózní se dnes jeví jeho pokusy coby vynálezce materiálů vhodných pro uměleckou praxi i každodenní život duchovenstva, ba i pro uspokojení potřeb běžných domácností.

Zcela výjimečný vhled do postavení výtvarných umělců za první světové války poskytuje kapitola o odkrytí a restaurování barokních fresek Cosmy Damiana Asama v kostele sv. Mikuláše na Starém Městě pražském, kterého se pod Majorovým vedením v roce 1916 zúčastnili vynikající malíři jako např. Josef Ullmann, Karel Špilár, Oldřich Blažíček, Václav Špála, František Jakub, František Xaver Naske aj. Podobně poutavé je však i přiblížení dalších osobností české katolické moderny a katolických komunit v Rakousku-Uhersku a první republice.

Studie se opírá o nebyvale rozsáhlý archivní a terénní výzkum včetně dobového tisku, soukromé pozůstalosti Jaroslava Majora a dosud nevyužitých tzv. biografií z archivu Nepomucena v Římě. Možnosti tohoto výzkumu i tak zdaleka nebyly vyčerpány.

PRAGUE FOOTPRINTS OF JAROSLAV PANTALEON MAJOR : WORK OF A PUPIL OF THE BEURON ART SCHOOL AS A PICTURE OF THE TIME

The biographical study introduces in detail the hitherto not very well-known Beuron painter, restorer and organiser of the art projects, layman brother from Prague's Emmaus Monastery, Jaroslav Pantaleon Major (1869–1936). The author captures his work in all the complex aspects of his rich life and cultural context at the time. Major is presented not only as a pupil of the Beuron Art School, painter, illustrator, restorer, designer of religious paintings and liturgical objects and church furniture, but also as a capable organizer of activities related to art projects, a proficient businessman and owner of the Atelier of Religious Art, well capable of using his knowledge and contacts from the ecclesiastical environment. However, his attempts to invent materials suitable for the artistic practice and everyday life of the clergy, and for the satisfactory use of ordinary households, nowadays seem curious.

A completely unique insight into the position of visual artists during the First World War is provided in the chapter on uncovering and restoring baroque frescoes of Cosma Damian Asam in the Church of St. Nicholas in the Old Town of Prague, under Major's leadership in 1916 attended by outstanding painters such as Josef Ullmann, Karel Špilár, Oldřich Blažíček, Václav Špála, František Jakub, František Xaver Naske etc. Similarly engaging is the characterization of other personalities of Czech Catholic Modernism and Catholic communities in Austria-Hungary and the First Czechoslovak Republic.

The study is based on an unprecedented extensive archive and field research, including the period press, Jaroslav Major's private estate and the yet not fully reviewed biographies from the Nepomucenum archive in Rome. The possibilities of this research were far from being exhausted.

Klíčová slova — Jaroslav Pantaleon Major – Praha – beuronské umění – Beuronská umělecká škola – Ateliér církevního umění – restaurování – mozaika – liturgické předměty – křížová cesta – první světová válka – svatováclavské milénium – Beuronská benediktinská kongregace – Spolek svatého Bonifáce – Památková matice chrámová v republice Československé – Spolek k úpravě křížové cesty na Petříně a k podpoře chudých v Praze – Emauzský klášter Na Slovanech – Emauzský cyklus – klášter sv. Gabriela v Praze – klášter Sacré Cœur v Praze – kostel sv. Mikuláše na Starém Městě pražském – kaple Panny Marie Bolestné v Hlubočepích – kostel sv. Václava v Dejvicích – křížová cesta pro Petřín a kaple Božího hrobu – kostel sv. Anny na Žižkově – Řím – Papežská kolej sv. Jana Nepomuckého (Nepomucenum) – Monte Cassino – Trevi – arcipatství sv. Martina v Beuronu – České Budějovice – kostel Panny Marie Růžencové – kostel sv. Jana Nepomuckého v Českých Budějovicích – Choteč – Filipov – Miletín – Malé Svatoňovice – Ronov nad Doubravou – Viktor Foerster – Karel Dostál-Lutinov – br. František Antonín Vrbík – P. Desiderius Lenz – opat Alban Schachleiter – genmjr. Viktor Raudnitz – dr. Luboš Jeřábek – Martin Matouš – Jiří Jelínek

Key words — Jaroslav Pantaleon Major – Prague – Beuron art – Beuron Art School – Atelier of Religious Art – restoration – mosaic – liturgical objects – Stations of the Cross – World War I – St. Wenceslaus Millennium – Beuronese Benedictine Congregation – Society of St. Boniface – Heritage Church Fund in The Czechoslovak Republic – Association for the Adaptation of the Way of the Cross to Petřín and to Support the Poor in Prague – Emmaus Monastery Na Slovanech – Emmaus cycle – Convent of St. Gabriel in Prague – Convent of Sacré Cœur in Prague – St. Nicolas Church at The Old Town of Prague – Chapel of Our Lady of Sorrows in Hlubočepy – St. Wenceslaus' Church in Dejvice – The Way of the Cross to Petřín and The Holy Sepulchre – St. Ann's church at Žižkov – Rome – Papal College of St. John of Nepomuk (Nepomucenum) – Monte Cassino – Trevi – Archabbey of St. Martin in Beuron – České Budějovice – Church of Our Lady of the Rosary – Church of St. John of Nepomuk in České Budějovice – Choteč – Filipov – Miletín – Malé Svatoňovice – Ronov nad Doubravou – Viktor Foerster – Karel Dostál-Lutinov – Fra. František Antonín Vrbík – P. Desiderius Lenz – Abbot Alban Schachleiter – genmjr. Viktor Raudnitz – Dr. Luboš Jeřábek – Martin Matouš – Jiří Jelínek

Desátého prosince 2019 uplyne sto padesát let od narození malíře Beuronské umělecké školy, benediktinského mnicha v pražských Emauzích – Jaroslava Pantaleona Majora (* 10. 12. 1869 Choteč – † 21. 8. 1936 Babice u Řičan; obr. 1). Za svou tvorbu získal řadu církevních vyznamenání. Obdržel papežský řád Pro Ecclesia et Pontifice, zlatou medaili Pia X. za zásluhy o umění

Obr. 1. Jaroslav Major. Fotografie přiložená k žádosti o vydání nového cestovního pasu, neznámý fotograf, datováno 1920 (NA PŘ II M 374/6).

Obr. 2. Navštívenka Jaroslava Majora, po roce 1921 (SOkA Jičín SD Nová Paka, kart. 17).

výchých periodik. Zmínky o jeho tvorbě můžeme nalézt například v listech *Čech*, *Národní politika*, *Národní listy*, v jihočeském *Hlasu lidu*, východočeských *Obnově* a *Štítu*, v různých farních věstnicích, revue pro katolickou kulturu *Archa* nebo ilustrovaném týdeníku *Český svět*. Zvláště posledně jmenovaný časopis přinesl řadu zajímavých fotografií. V roce 1905 zde byla také zveřejněna reportáž z Emauzského kláštera (HIPMAN 1905, 208–209, 219–220) s bohatým fotografickým

církevní (1914), Čestný kříž řádu sv. Cyrila a Metoděje De ecclesia catholica bulgaria, pro litteris et artibus (asi 1912/1913), dvě apoštolská požehnání od papeže Pia XI., první za cyklus obrazů ke svatováclavskému miléniu (1929), druhé s fotografií papeže s vlastnoručním podpisem za výzdobu kaple československé papežské koleje v Římě v roce 1932 (obr. 2).¹

Byl členem Jednoty umělců výtvarných v Praze a Syndikátu výtvarných umělců československých v Praze.² Stále narůstající seznam dohledaných míst nebo objektů spojených přímo s jeho osobou, případně s činností jeho ateliéru, dosahuje v současnosti úctyhodného čísla 170. Vytvářel návrhy architektonického uspořádání sakrálních prostorů a jejich výzdoby, návrhy křížových cest nebo závěsných a oltářních obrazů a často je sám realizoval. Navrhoval liturgické předměty a mobiliáře kostelů. Ve velké míře byl organizátorem a koordinátorem prací spojených s restaurováním a úpravou církevních objektů.

Major pocházel z malé obce Choteč (okres Jičín). Většinu svého života prožil v Praze, s níž je především spojen svým dílem. Informace o jeho umělecké činnosti přinášela celá řada dobo-

1 Osobní dokumentace (navštívenky, hlavičkový papír, blahopřejné dopisy, reklamní materiál, členské legitimace) je uložena v soukromém archivu (SA) manželů Žaludových a archivních fondech (ZA Opava Pz KDL, inv. č. 419; SOkA Jičín SD Nová Paka, kart. 17; SOkA Jičín VM Nová Paka, kart. 90; NA ŘBE, kart. č. 20). Řády a vyznamenání, které byly Majorovi uděleny, lze přesně nebo přibližně datovat prozatím kromě papežského záslužného vyznamenání *Pro Ecclesia et Pontifice* (Pro církev a papeže).

2 Major si za jméno psal „ak. mal.“, ačkoli Akademii výtvarných umění nevystudoval, podobně uváděl na vizitce „architekt“, což byl v té době nechráněný titul (Majorovy členské legitimace v SA Žaludových). Podobně titul „ak. mal.“ užíval např. i Majorův přítel Antonín Vrbík.

doprovodem, kde byl mimo jiné také zachycen malířský ateliér s umělcem při práci. Podle indicií obsažených v textu se lze domnívat, že se jedná o bratra Pantaleona Majora (obr. 3).

Pozornost ve vztahu k Majorovi si především zaslouží *Nový život: měsíčník pro umění, vzdělání a zábavu*. Tento časopis vydával a redigoval přední představitel české katolické moderny kněz Karel Dostál-Lutinov, jenž se velmi zajímal o Beuronskou uměleckou školu a poskytoval jí publikační prostor.³

Majorovu dílu se však nevěnovala pouze v češtině vydávaná periodika, jeho jméno můžeme nalézt například na stránkách *Prager Abendblatt* nebo *Prager Presse* (např. *sine* 1926b, 3).

Většina existující literatury přebírá biografické informace o Majorovi z vlastivědné monografie *Novopacko* (*sine* 1929a, 777), jež ovšem obsahuje řadu omylů.⁴ Doposud byla v odborné literatuře Majorovi věnována pozornost většinou spíše v souvislosti s konkrétními objekty spojenými s jeho činností (OUTRATA 1997; FILIP 2004; CHAROUZ 2008; MURONOVÁ/HAVEL/ŠKOCHE/KUNÍK 2008; SVOBODA 2010; ČIŽINSKÁ/HÁJEK 2014; ŘIHOVÁ/KŘENKOVÁ/KLAZAR 2017; KLAZAR 2017 online), s katolickou modernou nebo Beuronskou uměleckou školou (FILIP/MUSIL 2000, 20, 289, 301, 319, 362; ŠEBOVÁ 2002, 62; FILIP/MUSIL 2006, 19, 21, 124, 130, 131; ŘIHOVÁ/KŘENKOVÁ 2017, 35, 36, 39, 41–43, 48, 49). Jeho jméno se také dostalo na stránky publikace *Osobnosti Novopacka* (BENČOVÁ 2011, 171–172). První ucelený text věnovaný životu a výběru z díla tohoto umělce čerpající z archivních pramenů byl otištěn ve 31. čísle vlastivědné ročenky *Z Českého ráje a Podkrkonoší* (KLAZAR 2018, 71–132).

Pozoruhodným pramenem pro poznání Majorova života a díla je dosud nevydaná biografie, jejíž autor je zatím neznámý a o důvodu vzniku lze jen spekulovat. Byla vytvořena koncem první poloviny roku 1912 a představuje první ucelený přehled Majorových děl. Strojopis je dnes uložen

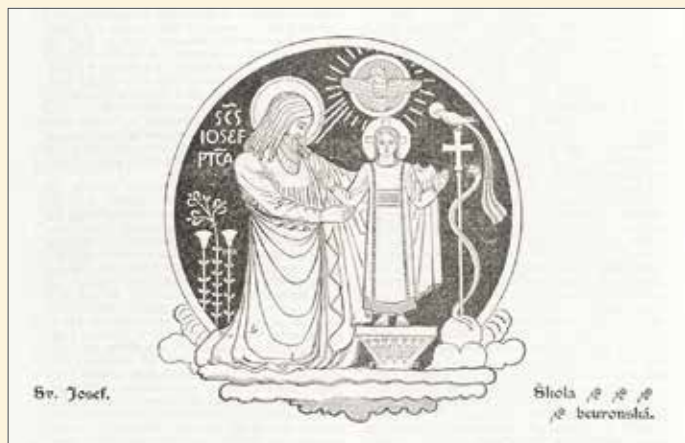
Obr. 3. Bratr Pantaleon Major v malířském ateliéru Emauzského kláštera při práci na kartonu s anděly obsluhujícími Krista. Dobové foto, neznámý fotograf, 1905 (převzato z HIPMAN 1905, 209).

3 Karel Dostál-Lutinov (*22. 9. 1871 – †29. 11. 1923, vlastním jménem Karel Dostál), katolický kněz, básník, překladatel, publicista, spjatý s Prostějovem (KLAZAR 2018, 85). K jeho seznámení s Majorem pravděpodobně došlo prostřednictvím Viktora Foerster a Františka Bílka. Major v měsíčníku *Nový život* (vycházel 1896–1904 v Novém Jičíně a 1905–1907 v Prostějově) a dalších titulech vydávaných Dostálem, např. *Kvítko svatého Františka*, publikoval řadu ilustrací v letech 1901–1903 (DOSTÁL LUTINOV 1901, 220, 221, 264; 1902, 41, 87, 94, 135, 143, 218; 1903, 49, 183, 286; obr. 5; DOSTÁL LUTINOV/GELATA 1901–1902; obr. 6; cyklus *Ze života sv. Františka* viz DOSTÁL LUTINOV 1902, 3, 6, 9, 15, 29, 30, 109, 155, 175). Majorovy již publikované ilustrace a fotografie jeho prací se objevovaly i posléze v Lutinovem založených periodických *Eva* (1904–1925; obr. 4) a *Archa* (1912–1948). – Major také navrhl a částečně provedl v roce 1912 výzdobu presbytáře (včetně mobiliáře) v kapli Nejsvětější Trojice při kostele Povýšení sv. Kříže v Prostějově, kde byl Dostál farářem (*sine* 1912–1913b; *sine* 1913a; obr. 7). Loď kaple vymaloval až na podzim roku 1923 (FILIP 2004, 43–45).

4 Svůj podíl na tom nese i sám Major. Na žádost redaktora o poskytnutí životopisu odpověděl: „Vážení pane! Promiňte dobrotivě, že se nechám tak prosit a dosud neposlal jsem Vám žádný můj životopis. Myslím však, že moje osobnost za to nestojí, aby přišel do archivu mého kraje. Nejsem tak vynikajícím mužem, abych mohl být zařazen mezi četné výtečníky z okolí Nové Paky – a proto nečtiňte o mne zmínky. Jsem Vám však vděčen, za Vaši vzácnou pozornost, jakouž ráčil Jste svými dotazy dáti mi najevo. Poroučíte se Vám co nejuctivěji trvám všecek oddaný Jaroslav Major, rodák z Chotče. 5/XI. 1923.“ (SOKA Jičín Jíra) Autoři byli tedy nuceni opatřit si požadované údaje jinou cestou. Je velmi pravděpodobné, že je čerpali z článku zveřejněného v *Národní politice* dne 4. srpna 1912 v rubrice *Umění a věda* pod názvem *Mistr českého umění freskového* (*sine* 1912a, 9; cf. *sine* 1912b, 8; *sine* 1912c, 1), který zase mohl čerpat ze strojopisné Majorovy biografie (o ní viz dále, APCN Boh. 21). I autoři *Novopacka* mohli mít biografii k dispozici.

Obr. 4. Jaroslav Pantaleon Major, 1901: *Římské studie: Italská dívka* (*Římská květinářka*). Kresba podepsaná pseudonymem Jaroslav z Chotče, datovaná v Římě 1901 (převzato z MAJOR 1909, 233; publikováno poprvé DOSTÁL LUTINOV 1901, 264).

Obr. 5. Jaroslav Pantaleon Major, 1903: Sv. Josef. Kresba zveřejněná v časopise *Nový život* (převzato z DOSTÁL LUTINOV 1903, 286).

Obr. 6. Jaroslav Pantaleon Major (pod pseudonymem Kochanský), 1901: ilustrace na titulní stránce knihy *Kvítka svatého Františka* (DOSTÁL LUTINOV/ GELATA 1901–1902).

Obr. 7. Jaroslav Pantaleon Major, 1912: kartony andělů zpívajících a hrajících na harfy použité při výmalbě presbytáře kaple Nejsvětější Trojice v kostele Povýšení sv. Kříže v Prostějově v roce 1912. Dobové foto, asi Jaroslav Pantaleon Major, asi 1912–1913 (SA Žaludových; cf. sine 1912–1913b; sine 1913a).

v archivu české Papežské koleje sv. Jana Nepomuckého (Nepomucenum)⁵ v Římě (APCN Boh. 21).⁶ Není vyloučeno, že autoři *Novopacka* (sine 1929a) čerpali z tohoto dokumentu, protože

5 Česká Papežská kolej byla založena roku 1884 a do roku 1929 se nazývala Bohemicum.

6 Jedná se o jediný známý exemplář textu. Biografie obsahuje seznam čítající 45 realizací různého rozsahu a významu. Kvalita, přesnost a podrobnost informací zde uvedených je však značně nevyrovnaná, což velmi ztěžuje její použití a limituje její výpovědní hodnotu. Např. je uvedena „úplná vnitřní umělecko-dekorativní a figurální výzdoba ... kaple kněžského semináře ... v Hradci Králové“ (APCN Boh. 21, biografie, č. 33). Nemůže jít ale o beuronskou výmalbu seminárního kostela sv. Jana Nepomuckého z roku 1887. Mohla to být kaple v malém semináři Boromeum (1902) nebo nějaká domácí kaple uvnitř semináře, která zanikla. Pro srovnání v reklamním materiálu pozdějšího Majorova Atelieru církevního umění z roku 1936, který shrnuje značnou část lokalit, kde Major působil, není Hradec Králové jmenován (viz SOKA Jičín FÚ Pecka). V biografii, která obsahuje mnoho sporných bodů, jsou u některých děl uváděny jako příloha fotografie, které se však pravděpodobně nedochovaly. Lze se domnívat, že zmiňovaná biografie byla sepsána jako podklad návrhu na ocenění dosavadní Majorovy umělecké tvorby (pravděpodobně Čestný kříž řádu sv. Cyrila a Metoděje – Crux Ordinis Sacrum Cyrilli et Methodii pro litteris et artibus, před rokem 1914). Text biografie se totiž zcela soustředil jen na osobu Pantaleona Majora a naprosto zamlčuje veškeré podíly Majorových spolupracovníků na uvedených realizacích. Např. u klášterního kostela sv. Gabriela v Praze na Smíchově je jmenována „úplná vnitřní umělecká výzdoba tohoto chrámu a umělecko-malířské provedení architektonické jakož i nové fresky“ (APCN Boh. 21, biografie, č. 5). Není řečeno nic o P. Desideriu Lenzovi a Beuronské umělecké škole. Toto lze částečně pochopit u interního dokumentu, jehož smyslem mělo být vyzdvižení umělcových zásluh pro získání předpokládaného ocenění. Nasvědčuje tomu i text závěrečné

opakují stejné zavádějící údaje (KLAZAR 2018, 73, pozn. 5). I navzdory doložitelným chybám v životopisných datech v biografii se jedná o badatelsky cenný zdroj informací (viz **příloha**).

Dětství, rodinné poměry a příchod do Prahy

Jaroslav Major se narodil 10. prosince 1869 jako nejmladší pátý přeživší potomek⁷ z druhého manželství Antonína Majora, familianta v Chotči (tehdejší okres Nová Paka, dnes Jičín) s Antonii Hátlovou.⁸ Krátce po jeho narození 19. března 1870 matka zemřela a otec již 8. listopadu 1870 uzavřel nový sňatek s vdovou Barborou Vraštilovou, která si do manželství přivedla svou tříletou dceru. Tento svazek trval velice krátce, Barbora skonala 24. července 1871. Následně se otec znovu, již počtvrté oženil, a to s Františkou Knapovou, dcerou domkáře z Dřevěnice.

V září 1875 započal Jaroslav Major docházku do obecné školy v Chotči. Dne 24. srpna 1876 postihla celou rodinu tragická událost – ve věku 56 let zemřel otec Antonín Major. V tuto chvíli se z Jaroslava a jeho ostatních nezletilých sourozenců stávají sirotci (KLAZAR 2018, 76). Okresním soudem v Nové Pace jim byl přidělen poručník, kterým se stal proslulý chotečský výrobce hudebních nástrojů, jejich bratranec Václav Mach (SOka Jičín OS Nová Paka 344). Svou školní docházku na obecné škole v Chotči Jaroslav ukončil školním rokem 1881/1882 (SOka Jičín ZDŠ Choteč 4). Následně odešel studovat na reálku do Jičína, nicméně délku jeho studia ovlivnily finanční problémy rodiny (SOka Jičín StVR Jičín 25, fol. 20; KLAZAR 2018, 77–78). Proto již po roce musel Jaroslav přestoupit do učení v pražském Ústavu zinkografickém a fotografickém, který vedl gymnaziální profesor Jakub Husník. Toto rozhodnutí bylo ovlivněno několika faktory. Důležitým předpokladem bylo Jaroslavovo výtvarné nadání, po dobu učení mohl využívat domácí zázemí u svého bratra Antonína⁹ a navíc dostával od Husníka týdenní kapesné (KLAZAR 2018, 78–79).

Vstup do řádu benediktnů v Emauzském klášteře Na Slovanech

Do učení v zinkografickém a fotografickém ústavu v Praze Major nastoupil v srpnu 1883 (SOka Jičín OS Nová Paka 344). Zde se setkal a velice blízce spřátelil s Viktorem Foersterem,¹⁰ který tu po absolvování nižšího reálného gymnázia pracoval jako zinkograf (KLAZAR 2018, 79). Major se i navzdory relativně lukrativním podmínkám poskytnutým Husníkovým ústavem rozhodl pro jeho opuštění a na podzim roku 1886 se pokusil o přijetí do geografického ústavu ve Vídni (SOka Jičín OS Nová Paka 344). Tento pokus však nevyšel a 1. ledna 1887 nastoupil do „knihařské dílny“ Ferdinanda Oestreichera v Šumperku. Ani tato práce ho však neuspokojovala. V tomtéž roce se osmnáctiletý Major rozhodl pro vstup do Emauzského kláštera v Praze Na Slovanech,¹¹ kde v té době sídlila beuronská benediktinská komunita. Tam mohl nalézt hmotné zajištění a rozvíjet své výtvarné nadání.

pasáže: „Biografie podává průkaz o nevsedně hojně plodnosti umělecké mistra Fra Pantaleone Majora zejména ve zdařilé plodnosti náboženských fresek vlastní invence a uměleckém zachování fresek antických i středověkých, čímž zároveň činnost uvedeného mistra jest kulturně vzácnou a vysoce cennou. Jest nepochybné, že mistr Fra Pantaleone Major, který nalézá se nyní v rozkvětu svého mužného věku bude ještě tvořiti a ploditi mnoho vynikajících uměleckých prací, kterými buduje pomník nejen přítomným nýbrž i budoucím.“ (APCN Boh. 21, biografie) K objasnění žel nepřispěl ani zachovaný blahopřejný dopis z 31. prosince 1913 zasláný Jaroslavu Pantaleonu Majorovi sekretářem Akademie výtvarných umění Josefem Kaublem (SA Žaludových). Cf. přední stranu Majorovy navštívenky, na jejímž rubu 14. dubna 1914 potvrzoval Dostál-Lutinovi přijetí platby za práce pro kapli v Prostějově: „Fra Pantaleon Major O.S.B. Decoratus Cruce Ordinis Sacrum Cyrilli et Methodii pro litteris et artibus“ (ZA Opava Pz KDL, inv. č. 419). – Hypotéza, že autorem biografie nebo alespoň jejího konceptu či výčtu realizací mohl být sám Major, je málo pravděpodobná. V osobních datech nalézáme příliš mnoho mylných údajů, které by asi Major jako autor neudělal, pokud by data nechtěl záměrně zkreslit. – Za konzultace, vyhledání archivních dokumentů, terénní výzkum a pořízení studijních fotografií v Římě děkuji Mgr. Evě Chodějovské Bilkové, Ph.D. Za všeobecnou metodickou a praktickou pomoc při práci s archiváliemi děkuji PhDr. Evě Bilkové.

- 7 Ve skutečnosti se jednalo o deváté narozené dítě z druhého manželství Antonína Majora. Prvorozený byl Karel (*28. ledna 1852 – †18. března 1877), jenž trpěl těžkou padoucností; další byl 11. prosince 1853 narozený syn František a po něm následovaly tři dcery, které zemřely záhy po narození: 3. června 1856 Antonie, 27. července 1858 Antonie, 12. května 1861 Františka; 18. května 1863 se narodil syn Josef, ten však 14. prosince 1863 také zemřel. Teprve 13. listopadu 1864 se narodila první přeživší dcera Antonie, po ní 23. dubna 1867 Julie a nakonec 10. prosince 1869 Jaroslav.
- 8 První manželství otec uzavřel 14. září 1847 s šestnáctiletou Františkou Kotykovou, 16. října 1848 se jim narodil syn Antonín (později významný pražský žurnalista). Františka Majorová (Kotyková) 7. června 1849 zemřela a 6. února 1850 se ovdovělý Antonín Major znovu oženil s osmnáctiletou Antonii Hátlovou.
- 9 Jaroslavův bratr Antonín Major (1848–1918) byl právník a žurnalista v periodících *Politik* a *Pražské úřední listy* (sine 1929a, 777).
- 10 Viktoru Foersterovi (*26. 8. 1867 Praha – †9. 12. 1915 Praha) se detailně věnují Vladislava Říhová a Zuzana Křenková ve *Staleté Praze 2017/1* (ŘÍHOVÁ/KŘENKOVÁ 2017). Viz též HEMELÍK 2012; KRACÍK ŠTORKÁNOVÁ/HEMELÍK 2017.
- 11 Z tohoto důvodu u okresního soudu v Nové Pace Major požádal o uvolnění části peněz z dědického podílu deponovaného v sirotčí pokladně, aby si mohl obstarat nezbytné věci požadované pro vstup do kláštera (SOka Jičín OS Nová Paka 344).

Emauzský klášter, založený roku 1347 císařem Karlem IV. pro benediktiny východního slovanského obřadu, prodělal několik významných liturgických i stavebních proměn. Jednu z nich realizovali mniši vyhnání v roce 1875 v důsledku tzv. kulturního boje německého kancléře Otta von Bismarcka ze švábského kláštera sv. Martina v Beuronu. Menší část komunity odešla do Maredsous v Belgii, větší část do nevyhovujícího bývalého servitského kláštera v tyrolském Voldersu. Tito benediktini přišli v roce 1880 na pozvání pražského arcibiskupa Bedřicha kardinála Schwarzenberga do Prahy, aby v Emauzském klášteře nahradili montserratské mnichy. Beuronská komunita zavedla liturgii doprovázenou gregoriánským chorálem a začala s obnovou areálu, jehož výzdoby se ujala vlastní řádová umělecká škola. Jaroslav Major byl jistě vítanou posilou (ČIŽINSKÁ 2007, 157–158; FOLTÝN 2007, 191–192).

V roce 1887, kdy se Major rozhodl ke vstupu do řádu, již byly poměry v Německu mírnější a část komunity se mohla vrátit zpět do mateřského kláštera v Beuronu (ČIŽINSKÁ 1999, 13). Je nezpochybnitelné, že při rozhodnutí vstoupit do řádu benediktinů byl Major ovlivněn Viktorem Foersterem,

který se sám několikrát snažil o vstup do kláštera beuronské benediktinské kongregace v Seckau ve Štýrsku (KLAZAR 2018, 80–81).¹²

Jaroslav Major vstoupil do Emauzského kláštera 1. června 1887 a byl zatím přijat pouze na zkoušku podobně jako další budoucí člen Beuronské umělecké školy František Vrbík,¹³ který nastoupil pouze o několik dní dříve, 16. května 1887¹⁴ (NK Annales Emaus-Pragae I, 836;¹⁵ KLAZAR 2018, 81).

Zkušební lhůta oběma nováčkům vypršela 17. listopadu 1887, kdy se stali postulanti, a 13. června 1890 složili časné sliby, stali se novici a přijali svá řeholní jména: Jaroslav Major jméno Pantaleon¹⁶ a František Vrbík jméno Antonín Paduánský. Složení věčných slibů 15. června 1892 v Emauzském klášteře (NA ŘBE, kart.

Obr. 8. Jaroslav Pantaleon Major, kolem 1895: návrh *Královny mučedníků* (Piety) z období své rané tvorby, který konzultoval se zakladatelem Beuronské umělecké školy P. Desideriem Lenzem. Skica vznikla při Majorově pobytu na dvoře Emauzského kláštera ve Vysoké Lhotě (okres Benešov), kde byla v roce 1897 postavena nákladem kláštera nová kaple (NK Annales Emaus-Pragae II, 100, 100 bis). P. Desiderius Majora v odpovědi velmi pochválil, udělil mu pár rad a návrh mu vrátil s několika doplněnými tahy (SA Žaludových).

č. 20; NK Annales Emaus-Pragae I, 650–651, 692, 737, 750, 836) bylo slavnostní událostí, která neunikla pozornosti dobových periodik, nejen katolických (*sine* 1892a, 2; 1892b, 3). Ještě téhož roku 8. prosince společně odcestovali do řádové umělecké školy v mateřském klášteře sv. Martina v Beuronu v údolí Dunaje v Bádensku-Württembersku (ČIŽINSKÁ 2017, 61).

12 Viz Majorův dopis z 1. února 1913 prorektorovi české papežské koleje v Římě dr. Janu Dvořákovi o Foersterově vlivu na Majorovo rozhodnutí (APCN Boh. 21).

13 František Vrbík (*10. 11. 1870 Dřevohostice u Přerova – †27. 5. 1939 Praha), řeholním jménem Antonín, byl malířem Beuronské umělecké školy v Emauzích. Začal společně se svým mladším bratrem Janem Sarkanderem Vrbíkem (*21. 3. 1877 Dřevohostice u Přerova – †18. 11. 1958 Beuron), pozdějším oblátem v beuronském klášteře, v roce 1895 s nástěnnou malbou v pražském opatství sv. Gabriela v Praze na Smíchově. Jan Sarkander Vrbík se zúčastnil malířské výzdoby desítek kostelů po celé Evropě. Společně bratři pracovali ještě roku 1926 na výzdobě kostela Božského Srdce Páně při klášteře Marianum Dcer Božské lásky v Opavě, kde však Antonín působil mnohem déle – v letech 1923–1930. Dále mj. vyzdobil se třemi pomocníky v letech 1933–1934 nástěnnými malbami kostel sv. Rodiny v Praze-Řepích (ČIŽINSKÁ 2017, 65).

14 K podmínkám vstupu do kláštera viz NA ŘBE, kart. 24. Tehdejší pravidla, zvyklosti a etapy v životě benediktinského mnicha se od dnešních mohou lišit.

15 Za přepisy z kurentu a překlady z německého originálu tohoto a všech následujících textů z emauzské klášterní kroniky děkuji Mgr. BcA. Zdeňce Gläserové Lebedové.

16 Jméno bylo novicům vesměs přiděleno. V Majorově případě odkazuje ke sv. Pantaleonovi († kolem roku 305), mučedníku a jednomu ze čtrnácti sv. pomocníků, jehož jméno znamená „ke všem milosrdný“. Je patronem lékařů a lékárníků.

Beuronská umělecká škola pro obláty aj. byla oficiálně zřízena benediktinem P. Desideriem Lenzem (1832–1928) v mateřském klášteře v Beuronu ve Švábsku v roce 1894 (výuka probíhala už i dříve) a rozvíjela se i v některých dceřiných klášteřích beuronské kongregace. Vychovávala mladé talentované muže, kteří se většinou stali mnichy a pracovali na výzdobě klášteřů a kostelů v Evropě i v zámoří. Tvorba této školy byla zaměřena na beuronské umění, které má svůj počátek ve stavbě kaple sv. Maura u Beuronu z konce 60. let 19. století. Jedná se o sakrální umělecký směr, který zásadně ovlivnila tvorba starého Egypta a postupně jej obohatily především prvky řeckého umění a výzdoba starokřesťanských bazilik. Figury Lenz vytvářel podle kánonu lidského těla, který se opíral o starozákonní citáty z knihy Moudrosti (Mdr 11,20) a o podobné snahy starověkých a renesančních umělců. Malby v beuronských interiérech jsou doprovázeny vysvětlujícími latinskými nápisy a citáty z Písma, psanými specifickým beuronským písmem s mnoha zkratkami (obr. 8; k Beuronské umělecké škole viz např. ČIŽINSKÁ 1997; 2007, 152–154; 2017).

Obr. 9. Praha 5-Smíchov, klášter sv. Gabriela. *Klanění Beránkovi*, nástěnná malba na vítězném oblouku v kostele Zvěstování Panně Marii. Výzdobu kostela podle návrhu P. Desideria Lenze provedla Beuronská umělecká škola, mezi 1895–1899. Fotografie nesignovaného a nedatovaného nákresu této výmalby vítězného oblouku je zachována v Majorově pozůstalosti (SA Žaludových; foto M. Šeba, 2016).

Z Beuronu se do Emauzského kláštera oba řádoví bratři navrátili 6. dubna 1895. Byli prvními absolventy Beuronské umělecké školy, kteří přišli zpět do Prahy. Tak to také zaznamenal emauzský kronikář: „Ráno přišli první posluchači Beuronské umělecké školy: bratr Anton a bratr Pantaleon. Ostatní je budou s páterem Desideriem brzy následovat a potom – z Boží vůle – se chopí velkého díla na výmalbě opatství sv. Gabriela.“ (NK Annales Emaus-Pragae II, 37; obr. 9) Citovaný zápis z kroniky jednoznačně potvrzuje Majorovu účast na výzdobě kláštera sv. Gabriela beuronských benediktinek, které se usadily na Smíchově.¹⁷ Tato informace je také podpořena jeho dopisem z 9. ledna 1899 sochaři Františku Bílkovi: „Milý pane příteli! Již tomu dávno, co jste mně s mým drahým přítelem Förstrem navštívil v útulném a tichém klášteře Benediktinek na Smíchově. ... Doufaje, že mé prosby neodmítnete, poroučím Vás do ochrany Boží fra. Pantaleon Major O.S.B. St. Gabriel Smichov. 9/1 99.“ (ZA Opava Pz KDL, inv. č. 916) Zde nutno podotknout, že míra Majorova podílu na výzdobě kláštera sv. Gabriela není zřejmá.¹⁸ V souladu s principy Beuronské umělecké školy totiž zůstávali umělci v anonymitě.¹⁹

Rokem 1895 je také datována pískovcová stéla s ústředním výjevem Vítězného Krista v obci Choteč z hrobu rodiny Majorových, která nese především v použitém písmu typické rysy

17 Založení ženského beuronského konventu sv. Gabriela v Praze na Smíchově iniciovala v 80. letech 19. století hraběnka Gabriela Sweerts-Sporcková. Komplex je od roku 1964 kulturní památkou. Bývalý klášter s kostelem představuje jednu z nejcecnějších a nejucelenějších památek Beuronské umělecké školy na světě, na jejíž výzdobě se podíleli mniši z Beuronu, Maredsous a Emauz a po roce 1911 i benediktinky od sv. Gabriela vyškolené P. Desideriem (ČIŽINSKÁ 1997; 1999, 13–31). Majitelem je v současnosti Česká pošta, která se snaží celý objekt prodat (ŠVIHEL 2017 online; JANSOVÁ 2019 online).

18 Majorova spoluúčast na výzdobě kláštera sv. Gabriela je zaznamenána také v biografii (APCN Boh. 21, biografie, č. 5). V odborné literatuře není Majorovo jméno v této souvislosti uváděno kromě zmínky u Prokopa TOMANA (1993/II, 64).

19 Majorovi se např. nepodařilo získat potřebný souhlas řádových představených k informování o své umělecké činnosti v katolickém tisku, vystupoval tudíž někdy pod pseudonymem Jaroslav z Chotče nebo Kochanský (ZA Opava Pz KDL, inv. č. 419, dopis Jaroslava Majora Karlu Dostálu-Lutinovi koncem roku 1901, přesněji nedatovaný; cf. LA PNP Bílek, dopis z 20. 8. 1899 Karla Dostála-Lutinova Františku Bílkovi). Major píše v dřívějším dopise Karlu Dostálu-Lutinovi: „... v řeholi nejsem samostatným, při všem svých představených se tázati musím. – Přání ale důstojně představit. v našem přísném řádě jest, aby jméno bratra zůstalo celému světu neznámé. ... Za druhé ve škole beuronské nikdy pod svůj výrobek nepíše factor jméno své a vždy platí dílo to, jako dílo školy beuronské. Lituji též, že nemohl jsem kresby provésti ve stylu školy beuronské. K provedení takového musel bych míti zvláštní dovolení z Prahy a pak ředitele školy. Pod pseudonymem (slovo chybně napsáno – pozn. autora) – a k manýře jaké jsem kresby provedl mohl mě dáti úplné svolení nynější můj představený, což i velice laskavě se stalo.“ (ZA Opava Pz KDL, inv. č. 419, dopis z roku 1901, asi ze 7. 11.; KLÁZAR 2018, 94). – Major Dostálu-Lutinovi 24. června 1903 oznamuje: „Současně posílám kresbu beuronské školy ale podotýkám abyste při uveřejnění – jen beur. školu – nikoli mé jméno jmenoval, toť náš princip a též prosím – abyste v čísle jen beuron. věci uvedl a díla jiných umělců všemožně vynechal – toť přání ředitele školy patera Desideria.“ (ZA Opava Pz KDL, inv. č. 419)

Obr. 10. Choteč, hřbitov. Stéla nad hrobem rodiny Majorových, 1895. Příznivé nasvícení západním sluncem umožňuje vidět detaily, které při běžném osvětlení zanikají (foto V. Rejchrt, 2018).

beuronského stylu (KLAZAR 2018, 84–85). Vzhledem k dataci a skutečnosti, že náhrobník pochází z hrobu rodiny Majorových, se lze domnívat, že byl vyhotoven podle návrhu Pantaleona Majora.²⁰ Je možné, že jde o první provedení jeho návrhu a zároveň nejstarší známou památku Beuronské umělecké školy v regionu Majorova rodiště (obr. 10).

Za jednu z prvních samostatných realizací Pantaleona Majora lze považovat dochovanou výzdobu kostela Nejsvětější Trojice v Malšicích u Tábora (obr. 11) z roku 1899 (CHAROUZ 2008, 277–288). V následujícím roce začalo vznikat jedno z jeho nejznámějších děl, kterým je interiérová výzdoba kostela Panny Marie Růžencové v Českých Budějovicích (ČERNÝ 2000, 42–44; MUROŇOVÁ/HAVEL/ŠKOCH/KUNIK 2008; KLAZAR 2018, 87–89). Doposud byl Major vnímán jako autor jejího návrhu

a také společně s Martinem Matoušem jako její realizátor. Studium archivních materiálů uložených v archivu Kongregace bratří Nejsvětější Svátosti se však ukázalo, že hlavní podíl na vlastní výmalbě má Martin Matouš²¹ (Petrini ČB). Z dochované Majorovy korespondence vyplývá, že po většinu času, kdy tyto práce probíhaly, pobýval v Emauzích. To však nijak nesnižuje jeho zásluhu na tomto díle, protože kromě vypracování vlastního návrhu zde dále působil v roli jakéhosi koordinátora, který zajišťoval vše potřebné ke zdárnému průběhu akce od vypracování rozpočtu přes sjednávání řemeslníků a umělců až po domlouvání cen, zajišťování potřebného materiálu, zprostředkování objednávek u dodavatelských firem a podobně.²² Pochopitelně musel současně plnit i další úkoly, které mu byly svěřeny jeho řádovými představenými. Studium životního příběhu tohoto umělce se ukázalo, že tato jeho role v kostele Panny Marie Růžencové nebyl výjimečný případ, naopak byla to běžná praxe v jeho činnosti. To je také jeden z důvodů, proč je mnohdy spojení jeho osoby s jednotlivými realizacemi těžko dohledatelné, protože v pramenech jsou často zaznamenána pouze jména umělců, kteří práci vykonali.

Na tomto místě se na chvíli zastavme nad otázkami, jejichž zodpovězení překračuje možnosti tohoto příspěvku, avšak jsou zásadním podnětem pro další bádání. V průběhu Majorovy umělecké

²⁰ Není známo, kdo stélu zhotovil, ovšem není vyloučeno, že to mohl být hořický řezbář, Majorův švagr Alois Jelínek, který později v roce 1915 zhotovil kamenosochařské prvky pro kostel sv. Jana Nepomuckého v Českých Budějovicích, např. pískovcový reliéf *Dobrého pastýře* podle modelu Vladimíra Astla, a to v době, kdy v tomto kostele pracoval i Major (cf. sine 2011 online). Cf. stejný model Krista na fotografii dole viz HIPMAN 1905, 209. Je možné, že se jednalo o obecně používaný typ.

²¹ Postava Martina Matouše ve spojení s Majorem, potažmo s Emauzským klášterem se neobjevuje ojedinelé (KLAZAR 2018, 86–87). Martin Matouš se narodil 15. července 1869 v obci Rudolfov u Českých Budějovic. Jeho příjmení je v matrice narozených zapsáno německy – Matousch (SOA v Třeboni I/138, Rudolfov, MN č. 7, fol. 96), ale jak v souvislosti s jeho tvorbou, tak i v úředních dokumentech se můžeme setkat s českou i německou podobou. V letech 1885 a 1886 přebýval v Emauzském klášteře jako novic (NK Annales Emaus-Pragae I, 438, 485). Dne 17. září 1894 se oženil v Českých Budějovicích (SOA v Třeboni I/138, České Budějovice, sv. Mikuláš, MO č. 68, fol. 489) a od 20. května 1895 byl hlášen k pobytu v Praze. V této době užíval titul akademický malíř (AMP MHMP I. 185/60), ale malířskou akademii pravděpodobně nevystudoval. V průběhu první světové války byl v roce 1916 odveden a od roku 1923 byl evidován jako poručík péchoty ve výslužbě (PAVEL 1924, 42). Zemřel 7. srpna 1926 v Lužci u Berouna (AMP OS Malá Strana a Hradčany 1926, fol. 1).

²² Honoráře za práce mimo Emauzský klášter nepobíral Major, nýbrž plynuly do emauzské pokladny.

Obr. 11. Malšice u Tábora, kostel Nejsvětější Trojice. Jaroslav Pantaleon Major, 1899: detail výmalby interiéru provedené Majorem s ústředním výjevem Klanění tří králů. Námět vychází z *Mariánského cyklu* v emauzském klášterním kostele (foto P. Klíma, 2014).

kariéry měly zpočátku zcela dominantní vliv styl Beuronské umělecké školy a Majorovy osobní kontakty s P. Desideriem Lenzem a okruhem jeho žáků v Beuronu, v Emauzích a na Monte Cassinu, kde Major strávil, jak bude řečeno dále, tři roky života a práce na velkolepém projektu výzdoby krypty sv. Benedikta a sv. Scholastiky. Mezitím se vytvářel vlastní Majorův osobitý styl inspirovaný zásadami Beuronské umělecké školy, který můžeme pozorovat v samostatných raných dílech (kostel v Malšicích), ve spolupráci s Viktorem Foersterem, ve výzdobě letního sídla české papežské koleje v Trevi a při navrhování liturgických předmětů (zvláště tabernáklů) a dílčí výzdoby pro Emauzský klášter. Mezitím Pantaleon Major dokázal navázat plodnou spolupráci s umělci, známými i dnes skoro zapomenutými, kteří jeho návrhy prováděli a pochopitelně i přetvářeli v duchu vlastního stylu. V Beuronu studoval s Antonínem Vrbíkem, dlouholeté přátelství a společná činnost ho pojily s mozaikářem Viktorem Foersterem. Výmalby sakrálních prostor podle Majorových skic, jak bude ještě konkrétně uvedeno níže, prováděli Martin Matouš, Jaroslav Filip, Bohumír Číla, pan Kalluš, pan Rak (viz pozn. č. 96), Rudolf Adámek²³ a jako poslední Jiří Jelínek, Majorův synovec a nástupce. V pozdějších letech se Major stále více odkláněl od beuronského kánonu, jak je zřejmé již v poutní bazilice Panny Marie Pomocnice křesťanů ve Filipově (o tom dále), a po roce 1915, potažmo 1921 se stal soukromým umělcem-podnikatelem, který se pravděpodobně častěji podřizoval vkusu svých zákazníků. Kritické umělecko-historické zhodnocení výtvarných děl Pantaleona Majora a jeho učitelů, vrstevníků a spolupracovníků tak ještě čeká na své provedení.

Monte Cassino

Důležitou etapou Majorova uměleckého života byl jeho pobyt v klášteře na hoře Monte Cassino (obr. 12), spojeným se zakladatelem benediktinského řádu sv. Benediktem, kam odjel v listopadu roku 1900 (NK *Annales Emaus-Pragae* II, 190, 191). Byl tam povolán zakladatelem Beuronské umělecké školy P. Desideriem Lenzem, aby se s ostatními spolubratry podílel na mozaikové výzdobě krypty sv. Benedikta a jeho sestry sv. Scholastiky. Major se na toto místo rád vracel ve vzpomínkách, které také zveřejnil v podobě několika fejetonů nebo krátkých článků, např. při příležitosti 1400. výročí úmrtí sv. Benedikta (MAJOR 1929a, 4).²⁴

²³ Rudolf Adámek (1882–1953) pracoval pro Majorův Atelier církevního umění zjevně v letech 1929–1934 a kreslil zde pravděpodobně i své vlastní návrhy (pod Majorovým vedením pracoval např. v kostele sv. Gottharda v Modřicích u Brna v roce 1930 a v kostele sv. Jana Křtitele v Dvoře Králové nad Labem, 1933; viz *sine* 1933a; 1933b; 1934).

²⁴ O svém působení na Monte Cassinu Major často zpravoval také Karla Dostála-Lutinova (KLAZAR 2018, 93–96). Na základě dodaných textů Dostál pod svým jménem uveřejnil článek s názvem *Emausy, Beuron, Monte Cassino* (DOSTÁL LUTINOV 1903, 267–272, 286).

Obr. 12. Pohlednice malířského ateliéru benediktníu beuronské kongregace v klášteře na Monte Cassinu. Neznámý fotograf, kolem roku 1907 (NA ŘBE, kart. č. 48).

Obr. 13. Dopisnice s vyobrazením kláštera odeslaná Pantaleonem Majorem z Monte Cassina Vilému Dokoupilovi, řediteli c. k. odborné školy sochařské a kamenické v Hořicích (LA PNP Dokoupil, 20. 1. 1901).

Obr. 14. České Budějovice, čp. 251, Žižkova třída 6, kostel Panny Marie Růžencové. Jaroslav Pantaleon Major, Viktor Foerster, 1903: mozaika Krista Pantokratora v tympanonu nad vstupem ke kostelu Panny Marie Růžencové (foto D. Svoboda, 2016).

Mozaikářská práce, které se na Monte Cassinu naučil, ho velice zaujala a se svým nadšením k této umělecké technice se také svěřil řediteli kamenosochařské školy v Hořicích Vilému Dokoupilovi na pohlednici, kterou mu odeslal již 20. ledna 1901²⁵ (obr. 13). Monte Cassino bylo také místem, kde se prohloubilo přátelství Pantaleona Majora s Viktorem Foersterem²⁶ při spolupráci na skicách mozaiky určené pro průčelí kostela Panny Marie Růžencové v Českých Budějovicích, jejíž prvotní návrh koncipoval Major již s iniciátorem stavby kostela P. Klementem Petrem (ŘÍHOVÁ/KŘENKOVÁ 2017, 39–40; KLAZAR 2018, 92).²⁷ Tato mozaika kompozičně vycházela z typu „Sedes sapientiae“ – trůnících Madon s Ježíškem v kruhu, zasazeném do čtverce, které namaloval P. Desiderius Lenz v otevřené předsíni

kaple sv. Maura u Beuronu (1869–1870) a na deskový obraz na hlavním oltáři v kostele Zvěstování Panně Marii (sv. Gabriela) v Praze (1898). Motiv donátora, zde P. Petra, nesoucího Panně Marii na rukou model kostela mohl být inspirován zaniklou freskou z roku 1885 na jižní fasádě Emauzského kláštera (ČIŽINSKÁ 2007, 183). Pro tympanon nad vstupem ke kostelu petrinů pod centrálním výjevem Panny Marie pak Major navrhl polopostavu Krista Pantokratora, kterou Foerster vysázel roku 1903 (ŘÍHOVÁ/KŘENKOVÁ 2017, 41; KRACÍK ŠTORKÁNOVÁ/HEMELÍK 2017, 73–77; obr. 14).

25 „Mosaika je práce zdlouhavá – ač 6 pracovníků z Benátek tu máme. Dodáváme jen plány a detaily – jen tváře světců sami v mosaice provádíme. Báječný je ráz mosaiky. Sním zda-li i v Čechách kdy rozhodne?“ (LA PNP Dokoupil, dopis z 20. 1. 1901)

26 Viktor Foerster navštívil krátce Monte Cassino v dubnu 1902 a tři dny, které tam pobýval, prožil v přítomnosti Pantaleona Majora a Desideria Lenze (ZA Opava Pz KDL, inv. č. 162, dopis Viktora Foerstera Karlu Dostálu-Lutinovi ze dne 27. 5. 1902). Viktor Foerster se v lednu 1903 na Monte Cassino vrátil a pobyl zde pět týdnů (HEMELÍK 2015, 223). Tato návštěva ovlivnila další Foersterovo umělecké směřování. Krása mozaiky ho zasáhla tak silně, že pod tímto dojmem později založil první novodobou mozaikářskou dílnu v Čechách (KRACÍK ŠTORKÁNOVÁ/HEMELÍK 2017; ŘÍHOVÁ/KŘENKOVÁ 2017; k jeho osobnímu životu FOERSTER 1929; 1932).

27 P. Klement Petr (*16. 1. 1865 Sušice – †17. 2. 1901 České Budějovice), vlastním jménem Václav Petr, katolický kněz. Od roku 1883 zastával funkci vicerektora kněžského semináře v Českých Budějovicích, 8. září 1888 založil tamtéž Kongregaci bratří Nejsvětější Svátosti, která věnovala svou pozornost sociálně slabým. Pro potřeby kongregace inicioval stavbu kostela Panny Marie Růžencové. Základní kámen k této stavbě byl posvěcen 21. srpna 1898, dokončený kostel byl konsekrován 7. října 1900 (MURONOVÁ/HAVEL/ŠKOCH/KUNIK 2008; více informací o životě, díle a době, ve které P. Klement Petr žil, viz KRATOCHVÍL 1992).

Obr. 15. Jaroslav Pantaleon Major, kolem 1902–1903: návrh na centrální mozaiku průčelí kostela Panny Marie Růžencové v Českých Budějovicích (SA Žaludových).

Major přidal do pravého horního rohu navrhované centrální mozaiky trůnící Panny Marie atribut kostela sv. Jana Nepomuckého na Skalce v Praze – stylizovaný světčův jazyk v kruhovém štítu – jako projev vděku tamnímu duchovnímu správci Mons. Karlu Jänigovi,²⁸ jenž štědrě finančně podpořil stavbu nově zřizovaného českobudějovického kostela (LA PNP Jaenig, dopis z 29. 8. 1902; ŘÍHOVÁ/KŘENKOVÁ/KLAZAR 2017, 135–149; KLAZAR 2017 online, 53; KLAZAR 2018, 92; obr. 15). Mozaika Panny Marie Růžencové byla na průčelí kostela v Českých Budějovicích dokončena v samém závěru roku 1904.

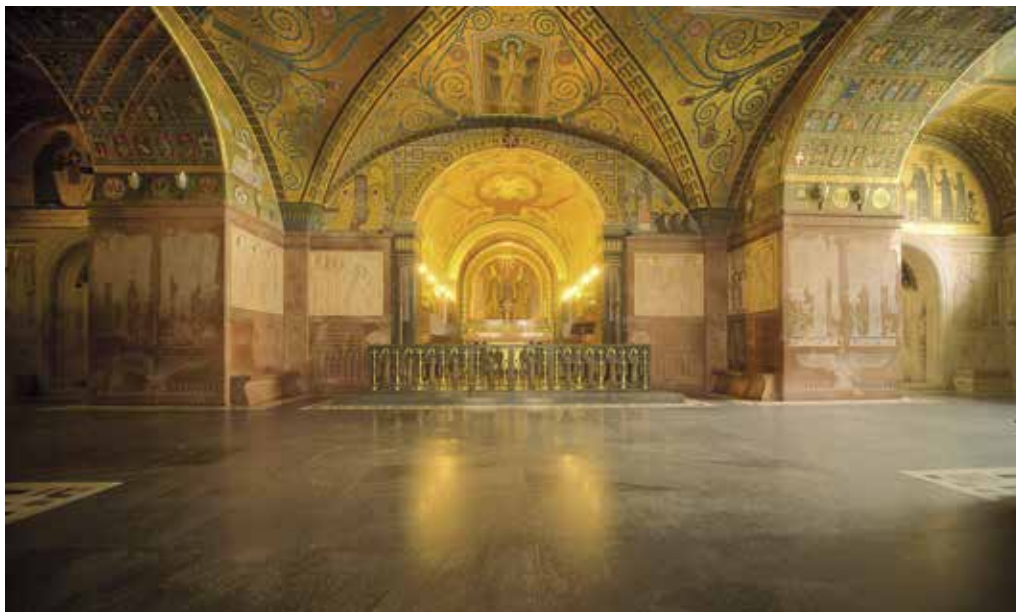
V období, kdy Major pobýval na Monte Cassinu, se musel kromě všech výše popsaných aktivit také věnovat přípravám kartonů pro výzdoby chrámů v Čechách. Přesto však čas strávený na Monte Cassinu nebyl vyplněn pouze prací. Zažil zde i řadu velice zajímavých událostí a vzácných návštěv. Pravděpodobně jedním z nejsilnějších zážitků byla návštěva italského krále Viktora Emanuela III. společně s německým císařem Vilémem II. Při popisu této události neopomněl podotknout, že ke společnému slavnostnímu obědu bylo podáváno právě plzeňské pivo, kterého bylo tři sta lahví (MAJOR 1929a, 4).

Mezi nezapomenutelné události se řadí také chvíle, kdy ho navštívil český malíř Beneš Knüpfer.²⁹ Major ve své vzpomínce barvitě líčí, jaké zažil překvapení, když při návštěvě Knüpferovy cely

²⁸ Mons. Karel Jänig (1835–1914), rektor německého semináře a hospice Santa Maria dell'Anima v letech 1873–1887, se velmi zasloužil o založení české koleje v Římě (KOTOUS 2015, 9; KOTOUS 2018, 83–90).

²⁹ Akademický malíř Beneš (Benedikt Julius) Knüpfer (1844–1910), absolvent pražské Akademie výtvarných umění a akademie v Mnichově, byl proslulý jako malíř moře a mytických mořských živelů, nymf, najád, tritonů, sirén.

Obr. 16. Klášter na Monte Cassinu, Itálie. Mozaiková výzdoba krypty sv. Benedikta a jeho sestry sv. Scholastiky z let 1900–1913 (foto M. Kabel, 2012; převzato z <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Monte_Cassino_krypta_01.jpg> [vid. 2019-02-27]).

zjistil, že umělec skicuje stěti sv. Jana Křtitele a později také pokušení Krista na poušti. Tak silně posvátné prostředí kláštera tohoto malíře zasáhlo. Před odjezdem se Knüpfer Majorovi svěřil se svými pocity: „Jsem nucen okolnostmi ... malovati báje z říše mořských panen, amoretů a vodníků. Jako toho rybáře živí moře – tak i mne. Ale zde bych se přerodil.“ (MAJOR 1929b, 3)

Přestože práce na výzdobě krypty sv. Benedikta a sv. Scholastiky (obr. 16)³⁰ byly dokončeny až v roce 1913, Pantaleon Major se vrátil z Monte Cassina zpět do Emauzského kláštera již 13. července 1903 (NK Annales Emaus-Pragae II, 248). Kromě emauzského kronikáře, který tuto událost zaznamenal, o jeho návratu referovaly i *Katolické listy* (sine 1903a, 3) a *Plzeňské listy* (sine 1903b, 4).

Časný návrat zřejmě souvisel se stavební úpravou kaple Panny Marie Bolesné v Praze-Hlubočepích u Zlíchova,³¹ nazývané také na Křenkově nebo pod Barrandovskou skálou (PODLAHA 1909, 313–314; HLÍDEK 1933, 12), která byla zřízena podle plánů a pod vedením P. Cornelia Kniela a bratra Pantaleona Majora. Kaple byla 9. září 1903 slavnostně požehnána převorem Emauzského kláštera P. Odilem Wolffem³² (NK Annales Emaus-Pragae II, 253). Mozaikový nápis na průčelí kaple byl realizován Viktorem Foersterem a podle Marie Foersterové, Viktorovy manželky, se jednalo o jeho první mozaikovou práci (FOERSTEROVÁ 1939, 4; ŘÍHOVÁ/KŘENKOVÁ 2017, 41; KRACÍK ŠTORKÁNOVÁ/HEMELÍK 2017, 63). Foersterova raná mozaikářská tvorba byla velkou měrou spojena s emauzskými benediktiny, přičemž historik a kritik umění K. B. Mádl ve svém článku v *Národních listech* zmiňuje, že „emauzští mniši, noví primitivové,³³ přinášejí kartony (do Foersterovy dílny ve svatojiřském klášteře – pozn. autora) a dávají si provést právě obraz hlavního oltáře svého kostela“ (MÁDL 1905, 13).³⁴ Lze předpokládat, že i kartony s návrhy ostatních mozaik, které Foerster v Emauzích vysázel, byly vytvářeny přímo v Emauzském klášteře (KRACÍK ŠTORKÁNOVÁ/HEMELÍK 2017, 66–70). V této souvislosti se lze domnívat, že se na nich podílel i Pantaleon Major, protože jedině on měl v té době v Emauzích znalosti a zkušenosti s touto uměleckou technikou.³⁵

30 Krypta s mozaikami zůstala nedotčena při těžkých bojích za druhé světové války v únoru 1944, kdy byl klášter téměř srovnán se zemí.

31 Na místě bývalé prachárny, postavené francouzskými vojáky v roce 1742, přestavěné roku 1847 na kapli (VLČEK 2012, 400–401), dala v roce 1903 spolumajitelka firmy *Max Herget* Marie Hergetová obnovit kapli se zasvěcením Panně Marii Bolesné (PODLAHA 1909, 313–314). V současnosti se o její záchranu snaží nezisková organizace *Prázdné domy* (WEINEROVÁ ET AL. 2019 online).

32 P. Odilo Wolff (1849–1928) byl významným teoretikem beuronského umění. Jeho knihu o rozměrech jeruzalémského chrámu *Der Tempel von Jerusalem und seine Maaße* (1887) studoval např. i Jan Kotěra, když projektoval pražskou právnickou fakultu. Za doplnění děkuji PhDr. Heleně Čižinské.

33 Termín užívaný pro italské umělce 13. a 14. století.

34 Beuronský oltářní obraz Krista s emauzskými poutníky byl nahrazen Foersterovou mozaikou se stejným námětem. Část vznikající mozaiky – postava Krista – je zachycena na fotografii k článku *Mosaiková dílna v Praze*, otištěném ve *Zlaté Praze* (I. S. 1905, 275).

35 Podle Vladislavy Řihové a Zuzany Křenkové spoluprací Foerster a Majora vznikla právě snad i mozaiková kompozice pro zmiňovaný hlavní oltář opatského kostela v Emauzích z doby před rokem 1906 (ŘÍHOVÁ/KŘENKOVÁ 2017, 39–43).

Spolupráce s Viktorem Foersterem

Umělecká spolupráce Majora s Viktorem Foersterem zmíněnými společnými realizacemi nekončila. Foerster záhy opět použil karton Krista Pantokratora připravený Majorom pro tympanon kláštera petrinů v Českých Budějovicích při instalaci mozaiky v západním průčelí opatského kostela v Emauzích (1904; KRACÍK ŠTORKÁNOVÁ/HEMELÍK 2017, 66–88) a pak v letech 1905 a 1906 pro mozaiku nad portálem hřbitovní kaple Božského Srdce Páně v Solnici (POCHE 1980, 390; ŘÍHOVÁ/KŘENKOVÁ 2017, 41–42).³⁶

Lze se také oprávněně domnívat, že Foerster získal některé zakázky s Majorovou pomocí. V několika případech je totiž prokazatelné, že Foerster začal své realizace v místech, kde buď současně, nebo bezprostředně před ním pracoval Pantaleon Major. Tento stav lze vysledovat například v Miletíně, Filipově a Malých Svatoňovicích.

V roce 1904 vypracoval Major návrh na výmalbu interiéru farního kostela Zvěstování Páně v Miletíně. Podle tohoto návrhu byl kostel v roce 1905 vymalován Martinem Matoušem a následně 23.–25. října zde byla instalována Foersterova terakotová křížová cesta (vše dosud zachováno; SOKA Jičín FÚ Miletín 2, fol. 293; KLAZAR 2018, 96).

Podle záznamů v obecní kronice Filipova byly v tamní poutní bazilice Panny Marie Pomocnice křesťanů v roce 1905 podle Majorových návrhů provedeny oltáře sv. Josefa a Bolestné Matky Boží (SOKA Děčín AO FIL 52, fol. 208–209). Viktor Foerster se v listu z 2. června 1906 adresovaném převoru kláštera bosých augustiniánů ve Lnářích Aloisi Majerovi zmiňuje: „Právě jsem ve Philippsdorfu zasazoval 4 obrazy andělů, všichni pánové byli velice nadšeni krásou mosaiky“ (HEMELÍK 2015, 234).³⁷ Podle dalších záznamů ve filipovské kronice zde bylo v roce 1906 podle Majorových návrhů instalováno elektrické osvětlení oltářů (hlavní oltář 807 žárovek, boční oltáře 500 žárovek, Milostná kaple 500 žárovek; obr. 17A). Zápis z roku 1908 potom uvádí, že byla rekonstruována Milostná kaple uzdravení nemocných, která byla podle Majorových návrhů vymalována (obr. 17C) a boční stěny byly obloženy až do výše oken pozlacenými šamotovými obklady, které se na rozdíl od výmalby polí uchovaly (obr. 17B). Ve cviklech arkád pod balustrádou empor v hlavní lodi byly osazeny zmíněné mozaikové obrazy andělů držících v rukou vybrané verše z loretánské litanie, nad vchodem do Milostné kaple byl umístěn mozaikový obraz znázorňující Zjevení Panny Marie (KLAZAR 2018, 98–99). Tento poslední záznam z filipovské kroniky je poněkud nejasný. Nedá se z něj s určitostí zjistit, zda byl Major také autorem zmiňovaných mozaik. V případě mozaikových obrazů andělů se jednoznačně jedná o typické beuronské ztvárnění a obdobné výjevy se jako malby vyskytovaly i v prostorách Emauzského kláštera. Dosud existující mozaika v Milostné kapli se však stylově od beuronského uměleckého stylu naprosto odklání.

Dne 17. listopadu 1906 navštívil Major východočeské poutní místo Malé Svatoňovice. Tato návštěva jistě souvisela s vypracováním návrhu na výzdobu kaple Studánka stojící východně u paty barokního poutního kostela Sedmi radostí Panny Marie. Ze zápisu z pokladní knihy kostela je patrné, že již 27. listopadu téhož roku byla Viktorovi Foersterovi vyplacena záloha na křížovou cestu a 17. prosince záloha na sochu sv. Josefa (SOKA Trutnov FÚ Úpice 1892–1911),³⁸ která byla po své instalaci posvěcena 9. června 1907. Svěcení křížové cesty proběhlo za přítomnosti Viktora Foerstera 23. června 1907 (Archiv ŘMK farnost Malé Svatoňovice 1907, fol. 200–201; křížová cesta dochována). V roce 1907 byla také podle Majorova návrhu malířem Josefem Mühlem z Nové Paky vymalována kupole kaple Studánka a její stěny obloženy řezanou mozaikou z rakovnické keramičky (dodnes dochovaná). S Majorovou činností v Malých Svatoňovicích se můžeme setkat i v pozdějších letech. V roce 1909 bylo podle jeho návrhu provedeno osvětlení hlavního oltáře kostela Sedmi radostí Panny Marie, v roce 1910 byla pod kruchtou umístěna jím navržená reliéfní řezaná keramická mozaika Krista v Getsemanské zahradě. Major byl autorem předlohy pro tištěné obrazy do rámu a pohlednice vydané k dvoustému výročí založení poutního místa v roce 1915 a byl také autorem návrhu na rekonstrukci oltáře v roce 1916, kterou provedla

36 Viktor Foerster tento návrh Krista Pantokratora variabilně použil vedle Emauz a Solnice také pro exteriéry dalších sakrálních staveb (nadpraží portálu farního kostela sv. Maří Magdalény v Němčicích nad Hanou asi v roce 1906; fasáda klášterního kostela Nejsvětější Trojice bosých augustiniánů ve Lnářích v roce 1907; hrobka rodiny Lauschmanových, odd. 14, ark. č. 17, na Vyšehradském hřbitově; ŘÍHOVÁ/KŘENKOVÁ/KLAZAR 2017, 148–149; ŘÍHOVÁ/KŘENKOVÁ 2017, 41–43; KRACÍK ŠTORKÁNOVÁ/HEMELÍK 2017, 109–111). V Emauzích Kristus drží v pravici patriarší kříž a v levici pásku s nápisem ‚Ego sum ostium‘ (Já jsem dveře, J 10,9), v Budějovicích desku s nápisem ‚Já jsem vzkříšení a život‘ (J 11,25). Všechny následné realizace jsou oproti prvnímu provedení v Českých Budějovicích zrcadlově obrácené. Kristus Pantokrator z kostela petrinů se tak přes viditelné rozdíly podobá vítěznému Kristu na desce stély hrobu v Chotči, který třímá prapor s křížem též netradičně v levé ruce. Za konzultaci děkuji prof. Janu Roytovi.

37 Ve výsledku bylo těchto medailonů, dodnes dochovaných, celkem osm.

38 O kterou konkrétní sochu sv. Josefa se jedná, nelze zatím určit.

Obr. 17. Filipov, bazilika Panny Marie Pomocnice křesťanů. **A** – oltář v Milostné kapli uzdravení nemocných; po úpravě podle Majorova návrhu ho osvětlovalo pět set žárovek; při zvláštních příležitostech se oltář takto osvětloval až do současnosti (dobová pohlednice, neznámý fotograf, 1906; SA Žaludových); **B** – současný pohled do Milostné kaple uzdravení nemocných se zachovalým obložení stěn podle Majorova návrhu z roku 1908 (foto J. Stejskal, 2015); **C** – Jaroslav Pantaleon Major – návrh, 1908: výmalba apsidy v Milostné kapli uzdravení nemocných s nedochovaným výjevem trůnícího Krista Krále, u něhož se přimlouvá za nemocné Panna Maria uprostřed andělů (dobová fotografie, neznámý fotograf, 1908; SA Žaludových).

A | B
C

pražská firma Bohumila Mudrocha. Posledním jeho známým uměleckým počinem v tomto poutním místě bylo v roce 1918 provedení a instalace sedmi obrazů – Sedmi radostí Panny Marie (KLAZAR 2018, 97–98).

Dvojice Major–Foerster se také umělecky setkala v kostele sv. Mikuláše v Humpolci, který byl v roce 1906 vymalován pod vedením Pantaleona Majora ve spolupráci s akademickým malířem Jaroslavem Filipem z Prahy (*sine* 1906a, 6; 1906b, 5). Filip namaloval dvě velké fresky po stranách vítězného oblouku, Foersterovi je připisováno autorství oltářního obrazu bočního oltáře sv. Jana Nepomuckého z roku 1907 (POCHE 1977, 482). V roce 1913 zde byla podle Foersterových návrhů

osazena čtyři malovaná okna s vyobrazením světců (Soluňští bratři se sv. Prokopem, sv. Anežka, sv. Cecílie a sv. Vojtěch; *sine* 1913d, 2).³⁹ Také výzdoba tohoto kostela – alespoň její dnešní stav – se od kánonu Beuronské umělecké školy zásadně odlišuje.

Dalším pravděpodobným místem, kde se objevila tvorba Foersterova i Majorova, byl kostel Nejsvětější Trojice v kapucínském klášteře v Kolíně. Dohledané informace k výzdobě tohoto kostela jsou však poněkud zmatečné. Podle údajů v *Uměleckých památkách Čech* (WIRTH 1957, 341) Viktor Foerster pro tento kostel namaloval obraz sv. Františka. Emanuel Poche uvádí, že klášter kapucínů s kostelem Nejsvětější Trojice byl v letech 1908–1913 restaurován za vedení emauzských mnichů beuronské kongregace a v roce 1908 byl kostel vymalován Martinem Matoušem (dochováno; POCHÉ 1978, 87). Ovšem podle nápisu pod kruchtou Matouš výmalbu realizoval již v roce 1903 (ŠULC s. d. online). Majora s touto prací spojuje záznam ve zmiňované biografii z roku 1912: „Chrám Kapucínů v Kolíně n. L. úplná umělecko-architektonická výzdoba vlastní invence.“ (APCN Boh. 21, biografie, č. 34) Je tedy vysoce pravděpodobné, že jako v jiných případech byl i zde Major autorem návrhu na výzdobu kostela a Martin Matouš realizoval výmalbu.

Letní sídlo české papežské koleje v Trevi

Ani po návratu z Monte Cassina Major kontakty s italským prostředím neztratil. Již roku 1902 jej oslovil tehdejší vicerektor české papežské koleje Bohemicum v Římě Mons. František Zapletal, aby provedl malířskou výzdobu letního sídla české papežské koleje v Trevi,⁴⁰ kterou lze považovat za jedno z nejvýznamnějších Majorových děl (KLAZAR 2018, 100–104). K samotné realizaci Majorových návrhů došlo však až za Zapletalova následovníka v úřadě vicerektora Jana Dvořáka na začátku roku 1912. V květnu byla ukončena první etapa (KLAZAR 2018, 80; BOUZEK 1918, 555–556).⁴¹

Mezi okna druhého patra jižní fasády letního sídla byly umístěny polopostavy českých patronů sv. Václava, Cyrila, Metoděje a Jana Nepomuckého. V okenním parapetu pod nimi byly do sedmi vpadlých výplní namalovány dvojice okřídlených hlav andělů v kvadrilobech, které v krajních polích doplnily sv. Ludmila a sv. Anežka Česká (obr. 18A). Parapet v prvním patře severního průčelí byl ozdoben vedutami českých a moravských biskupských měst (Litoměřice, Brno, Olomouc, Praha, Hradec Králové, České Budějovice; obr. 18B).

Kaple sídla byla zasvěcena sv. Václavu, proto Major zvolil jako hlavní motiv její výzdoby výjevy ze života tohoto českého patrona. Využil k tomu dvě pole křížové klenby. Na kápi jednoho pole je zobrazen sv. Václav přisluhující knězi při slavení eucharistie v přítomnosti své babičky sv. Ludmily, na kápi protilehlé je znázorněno jeho zavraždění. Ve dvou zbývajících kápích jsou namalovány

Obr. 18. Trevi, Umbrie, Itálie, bývalé letní sídlo české papežské koleje ve vile Fabri. Jaroslav Pantaleon Major, 1912: **A** – výzdoba jižní fasády s vyobrazením českých patronů s anděly; **B** – část severního průčelí se sgrafity českých a moravských biskupských měst, detail Prahy (© Ufficio Turistico Comune di Trevi; převzato z Bosi 2015 online).

³⁹ V Majorově biografii je uvedena „úplná umělecko-architektonická a fresková výzdoba vlastní invence“ (APCN Boh. 21, biografie, č. 13). Majorova role však vedle tvorby některých návrhů spočívala především v celkovém rozvržení a organizačním zajištění prací.

⁴⁰ Trevi je italské město v regionu Umbrie. V roce 1891 zde královéhradecký biskup Josef Jan Evangelista Hais (1829–1892) za vlastní prostředky zakoupil vilu z konce 16. století i s přílehlými zahradami pro potřeby české papežské koleje Bohemicum v Římě. Vila sloužila jako letní sídlo této koleje, protože se tehdejší bohoslovci ani v období prázdnin nevraceli do Čech. České nebo později československé papežské koleji sloužila vila do roku 1932, poté přešla do užívání koleje etiopské. Od roku 2000 je v majetku města Trevi a nese název Villa Fabri podle svého původního majitele Girolama Fabriho (Bosi 2015 online).

⁴¹ Informace o přípravě a práci v Trevi, ke které si Major vybral za spolupracovníky studenta Akademie Bohumíra Čílu a pražského malíře pokojů Kalluše, byly čerpány z korespondence odeslané Majorem vicerektorovi Dvořákovi (APCN Boh. 21). O jejich vzájemných vztazích, sporech a finálním podílu na práci v Trevi, kterou ve výsledku odvedl hlavně Major, viz KLAZAR 2018, 101–103.

trojice andělů nesoucích latinské nápisy vztahující se k daným výjevům: *Sacrum offerenti inservit* (Přisluhuje knězi při mši svaté) a *Ferro impiorum occubuit* (Zahynul mečem bezbožníků). V protilehlých kápích druhého pole je zobrazen sv. Václav mlátící obilí a sv. Václav lisující víno. Jednu kápi vyplňuje trojice chórových andělů a protilehlou trojice andělů nesoucích latinský nápis vysvětlující obě scény: *Triticum et vinum ad missam suis manibus parat* (Vlastními rukama připravuje pšenici a víno na mši). Kromě uvedeného Major zajišťoval kompletní servis probíhající akce – keramickou dlažbu, kamenosochařské práce, vitraje, oltář atd.

Obr. 19. Trevi, Umbrie, Itálie, bývalé letní sídlo české papežské koleje ve vile Fabri. Jaroslav Pantaleon Major, 1914: výmalba apsidy v kapli sv. Václava. Sv. Václav stojí ve středu kompozice, po jeho pravici klečí Karel IV., za nímž stojí sv. Prokop, po Václavově levici klečí arcibiskup pražský Jan Očko z Vlašimi v purpuru, za nímž stojí sv. Vojtěch. Výjev doplňují postavy sv. Cyrila, Metoděje a sv. Anežky se sv. Ludmilou po stranách (© Ufficio Turistico Comune di Trevi, převzato z Bosi 2015 online).

Na jaře roku 1914 zahájil v Trevi druhou etapu prací. Realizoval výmalbu dvou bočních kápí, jednu s výjevem ze života sv. Františka a druhou s výjevem ze života Kristova. Stávající hlavní kaple byla prodloužena o přistavěnou apsidu.

Jako předlohu ke kompozici pro výmalbu nově vzniklé apsidy Major využil kopii deskového oltářního obrazu z karlovské doby, jehož originál byl součástí oltáře sv. Václava umístěného v původní bazilice sv. Petra v Římě (STEJSKAL 1925, 179–182, obrázek na s. 181; ČERNÝ 1929, 372–373, cf. kompozice Josefa Führicha na obrázku na s. 363). Sv. Václav stál v jeho středu a po jeho pravici klečel Karel IV., za nímž stál sv. Prokop, pravou ruku položenou na jeho rameni. Po Václavově levici klečel arcibiskup pražský Jan Očko z Vlašimi,

kterému na hlavu kladl levou ruku za ním stojící sv. Vojtěch. Když byla postavena nová bazilika sv. Petra, původní oltáře zanikly a jejich kopie v menším měřítku byly provedeny na stěně krypty (*grotte Vaticane*) pod novým chrámem (KUBÍNOVÁ 2006, 77). František STEJSKAL (1925, 181–182) uvádí, že podle této nástěnné malby vytvořil Vojtěch Hynais pro českou papežskou kolej v Římě kopii původního oltářního obrazu, která byla později umístěna v kapli sv. Václava v Trevi. Tento obraz zde sloužil jako oltářní až do doby, než byla ke kapli přistavěna apsidu (ČERNÝ 1929, 371–372).⁴² Major tuto základní kompozici ještě rozšířil o postavy sv. Cyrila, Metoděje a sv. Anežky se sv. Ludmilou po stranách. Postavy oddělují typické beuronské

Obr. 20. Dekret k vyznamenání zlatou medailí Pia X. za zásluhy o církevní umění pro Jaroslava Pantaleona Majora, datováno 4. července 1914 (SA Žaludových).

⁴² František Stejskal píše, že autorem kopie v Trevi byl Vojtěch Hynais, naproti tomu ČERNÝ (1929, 364, 369–370, zejména 372–373) sděluje, že marně hledal signaturu autora a datum provedení (o Hynaisovi se zmiňuje pouze v souvislosti s oltářní freskou sv. Václava v českém hospiciu v Římě). Černý doplňuje, že oltářní obraz v Trevi byl po přistavění apsidy umístěn v tamní sakristii.

palmy. Nad postavami všem žehná Kristus Pantokrator v mandorle na oblacích, nejvýše letí hoblíčka Ducha svatého (obr. 19). Malby doprovázejí nápisy, část dekorativní výmalby je složena z orlic a dvouocasých lvíčků. Major nezapomněl ani na Pannu Marii Staroboleslavskou, které vyhradil čestné místo na pravé stěně presbytáře. Její medailon je z obou stran doplněn anděly a je pod ním umístěno věčné světlo. Vzhledem k tomu, že jedním ze základních prvků Beuronské umělecké školy byla anonymita tvůrců, je poněkud překvapivé, že malby byly nenápadně signovány „V. I. O. G. D. Pant. Major. 23. 3. 1914“ (iniciály znamenají *Ut In Omnibus Glorificetur Deus*, což je benediktinské řádové heslo; ČERNÝ 1929, 373, iniciálu „I.“ přepsal Černý chybně jako „J.“). Pantaleon Major také v roce 1912 restauroval ve vile v Trevi zemětřesením poškozené manýristické fresky, jejichž autorství bylo tehdy připisováno bratrům Zuccariovým⁴³ (*sine* 1914a, 178–179; BOSI 2015 online).

Major svou činnost v Trevi ukončil vymalováním apsidy v červnu roku 1914 a 4. července téhož roku za práci, kterou zde vykonal, obdržel od papeže Pia X. zlatou medaili za zásluhy o církevní umění (KLAZAR 2018, 104–105; obr. 20).⁴⁴

Přestože československá papežská kolej vilu opustila v roce 1932, stále se v Trevi užívá označení „česká kaple“ a jsou zde připomínána jména Pantaleona Majora a Bohumíra Číly (BOSI 2015 online; SPELLANI 2017 online).⁴⁵

Majorovo působení v Emauzském klášteře Na Slovanech

V době mezi pobyty na Monte Cassinu a v Trevi začal Pantaleon Major ve svém domovském klášteře v pražských Emauzích s restaurováním fresek pocházejících ze 14. století v ambitu opatství, na které povolila c. k. vláda značnou subvenci (KUBÍNOVÁ 2012, 16).

Majorova biografie specifikuje: „Zvlášť zdařilé a velice obtížné provedení oprav a restaurace těchto fresek, přičemž hlavně dbáno o zachování původnosti došlo všestranného uznání směrdatných kruhů uměleckých zejména generálním konservátorem centrální komise universitním profesorem p. Drem Dvořákem⁴⁶ jakož i slovným c. k. profesorem p. Neuwirthem z Vídně a jak známo byl v důsledcích své péče o zachování těchto skvostných starobylostí jmenován J. M. opat kláštera emauzského zemský prelát P. Alban Schachleiter, čestným členem centrální komise.“ (APCN Boh. 21, biografie)

Podrobněji se této Majorově práci věnuje pouze Pavel ZAHRADNÍK (1985, 104–105) ve stavebně-historickém průzkumu z roku 1985 a nejnověji na tuto Majorovu práci kriticky upozornili Kateřina KUBÍNOVÁ (2012, 16) a Petr SKALICKÝ (2017, 177–178).

Major restaurátorské práce zahájil v roce 1910 za bedlivého dozoru Centrální komise pro ochranu památek ve Vídni. Již v říjnu 1910 ve zpravodaji této komise *Mittheilungen der kaiserl. königl. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale* (*sine* 1910, 540)⁴⁷ generální konzervátor referuje, že restaurování dvou zkušebních fresek bylo provedeno příkladným způsobem. Malby byly vyčištěny od vrstev prachu a nečistot, trhliny byly uzavřeny, fresky fixovány a nebylo nic doplňováno (domalováno). Centrální komise se vyslovuje pro státní subvenci pro restaurování ostatních fresek křížové chodby, a to pod podmínkou, že práce podle jejich direktiv budou nadále prováděny stejným způsobem. Komise rozhodla, aby malby přemalované v barokní době zůstaly nedotčené, jelikož gotické malby se pod nimi zachovaly jen v základním stavu. Protože barokní přemalby nemají podle jejího úsudku žádnou uměleckou hodnotu, souhlasí Centrální komise s návrhem na jejich překrytí snadno snímatelnými obrazy v rámech s moderními náměty. Také proti odstranění nevhodných pruhů na stěnách pod cyklem maleb a proti pokrytí soklů vápencovými deskami stejně jako proti nahrazení rušivé výmalby kleneb jednoduchým tónováním nevznáší Centrální komise žádnou námitku (*sine* 1910, 540).

Opat Emauzského kláštera Alban Schachleiter OSB (1861–1937, opatem 1908–1920) přeposlal 8. října 1910 generálnímu konzervátorovi Maxi Dvořákovi svou žádost podanou na c. k. ministerstvo kultu a vyučování o subvenci ve věci renovace obrazů v křížové chodbě. Zároveň konstatuje,

43 Taddeo Zuccari (1529–1566) a Federico Zuccari (asi 1542/43–1609). Vila Fabri byla dokončena v roce 1603. Fresky jsou dnes datovány do 1. poloviny 17. století a jejich autorství je nejasné.

44 Za svou práci v Trevi obdržel Major též od Pia X. nejvyšší uznání a poděkování na papežově podobizně s jeho vlastnoručním podpisem (APCN Boh. 21, biografie).

45 Děkuji Ufficio Turistico Comune di Trevi za svolení k publikování fotografií vily v Trevi.

46 Max Dvořák (1874–1921), historik umění, profesor vídeňské univerzity a jeden ze zakladatelů moderní památkové péče.

47 Za překlady z německých originálů, odbornou konzultaci a technickou pomoc v badatelské činnosti děkuji PhDr. Heleně Čížinské.

že práce na obrazech probíhá dobře, bratr Pantaleon že pracuje s největší pečlivostí a omezuje se pouze na odstranění nečistot. Dále oznamuje, že od poslední Dvořákovy návštěvy byly očištěny další tři obrazy. Na závěr připojuje prosbu o Dvořákovu podporu této žádosti u ministerstva.

Ministerstvo 4. července 1911 po doručení stanoviska Českého místodržitelství s pochybnostmi Správního úřadu pozemního stavitelství ve věci zamýšleného obložení stěn a vzhledem k vysokým nákladům navržených restaurátorských zásahů doporučilo práce nejdříve omezit pouze na restaurování starých freskových maleb. Podle jeho mínění by v tom případě stačilo uvolnit subvenci pouze na restaurování fresek s odhadnutým nákladem 20 000 korun.

Dvacátého pátého března 1913 Ministerstvo kultu a vyučování nakonec schválilo požadovanou dotaci 50 000 korun. Bylo rozhodnuto, že její vyplacení bude rozděleno do splátek. Jejich výše a termíny splatnosti byly rozepsány v březnu roku 1914. V roce 1913 bylo vyplaceno 3 000 korun. V prvním pololetí roku 1914 mělo být vyplaceno 3 500 korun a následně od roku 1914/1915 až do roku 1918/1920 každoročně 7 000 korun. Zbývající částka 8 500 korun měla být splatná v roce 1919/1920 (NA PÚ/R 1390). Válka tyto dotace samozřejmě zmařila.

Opatovi na zdárném a kvalitním průběhu celé akce hodně záleželo, proto v lednu roku 1911 vyslal Majora na studijní cestu do Itálie, aby si v Benátkách a na Monte Cassinu ještě zdokonalil své dovednosti v restaurování starých fresek (NK Annales Emaus-Pragae III, 453). Za svědomitý a obětavý přístup, který opat k restaurování zaujal, byl Centrální komisí odměněn jmenováním za čestného člena této komise.⁴⁸

O restaurátorských schopnostech, které při restaurování fresek v ambitu Emauzského kláštera Major projevil, referuje dopis zemského konzervátora dr. Luboše Jeřábka z 2. listopadu 1912, adresovaný Centrální komisí ve Vídni. Jeřábek v něm neskrýval svůj obdiv a překvapení z výsledků jeho práce. „P. Pantaleon Major, pověřený opravou fresek v křížové chodbě kláštera na Slovanech (Emauzy) oznámil mi tyto dny – navštívil mne, že podařilo se mu přímo nade vchodem do křížové chodby v severozápadním nároží do té míry oživit úplně sešlou fresku *Pokušení Krista* a z části též i fresku *Mojžíšovo pokušení* – a vše [nečitelné slovo] do té míry že rovná se oživení její téměř nálezu. Sdělení to mne opravdu velice překvapilo neboť fresky tyto právem považoval jsem za úplně zničené a náhled ten potvrzovalo také mínění tak vynikajícího odborníka jakým je bývalý učitel můj prof. Dr. Neuwirth který ve svém díle *Die Wandgemälde im Kreuzgange des Emausklosters in Prag* následně se vyjadřuje: ‚V klenebním poli severozápadního rohu křížové chodby malby na západní stěně téměř kompletně zmizely. Nápis MOYSIS TENTATIO, SALVATORIS TENTATIO, HELIAE CONFRONTATIO alespoň umožňuje i přes ztrátu obrazů s nespornou jistotou konstatovat, že zde proti *Pokušení Krista* stojí *Pokušení Mojžíše při čtyřicetidenním půstu a Posílení Eliáše na čtyřicetidenní půst*. Ze zbytků barev na hlavním obraze lze při mimořádně dobrém osvětlení, které není časté ani za slunečných letních odpolední, ještě rozpoznat velmi slabé stopy obrysů těžce poškozené postavy Krista a stromů, jejichž starý tvar se, jak se zdá, zachoval vždy nalevo od nich, zatímco v případě naturalističtější ztvárněných suchých větví jiného stromu vzal zjevně za své. I nápis vlevo nahoře, souvisle již nečitelný, pochází z pozdější doby. Z *Pokušení Mojžíše* zbyla jen jediná postava ve žlutě stínovaném, světlezeleném plášti přes tmavočervený spodní šat. Totéž platí pro *Posílení Eliáše*, na němž je muž s červeným pláštěm, šedohnědým spodním šatem a červenými špičatými botami z větší části zakryt dveřním překladem; jeho levice ukazuje dolů. Vlevo od něj stojí na vyvýšenině budova podobná hradu, pod níž můžeme odhalit malý strom, zřejmě odkaz k jalovcovému keři, pod nímž spal prorok, když se mu zjevil anděl.‘ – Tolik prof. Dr. Neuwirth o těchto freskách před opravou nyní – je opravdu tak překvapující, že rovná se téměř znovu objevení těchto fresek. – Při fresce *Tentatio Christi* objevena nyní úplně zachovaná figura Spasitele rozmlouvajícího s ďáblem, který ukazuje na několik kusů kamenů a je taktéž v obrysech dobře zachován, nahý, tu a tam dlouhou srstí pokrytý. – V pozadí viděti jest znale krajina se stromovím, na žluté půdě od kteréž dobře odráží se [nečitelné slovo] červený vrch pod nímž scéna se odehrává. – Na obrazech *Moysis tentatio* a *Heliae confrontatio* dosud se pracuje. – Obě figury dosud téměř neznatelné stávají se jasnými. – A přeci neshledal jsem zde ani stopy sebe menšího přídatku, neb retuše, tím méně nanešené barvy. – Vše je výsledkem neobyčejně pečlivého očištění od mnohonásobných vrstev špíny a prachu – a přímo zázračného oživení barev, jakousi tinkturou neznámého mi složení, ale velkolepého účinku. Tajemství tohoto výborného prostředku však zdráhá se P. Pantaleon Major sdělit i svému představenému P. Albanu Schachleiterovi opatovi v Emauzích. O překvapujícím účinku této sloučeniny sám

48 Opat Alban nesouhlasil s tím, aby byl Major příliš dlouho zaměstnán zakázkou v Trevi (leden–květen 1912) a žádal důrazně Jana Dvořáka, vicerektora koleje, o Majorův brzký návrat (APCN Boh. 21).

při práci jsem se přesvědčil. Neopomenu pak o dalších výsledcích svého času referovati.“ (NA PÚ/R 1390)⁴⁹

Informaci o Majorově vydařené práci přinesl v březnu 1913 *Český svět* a zprávu doplnil několika fotografiemi restaurovaných fresek (*sine* 1913c). Byla mezi nimi zachycena i dr. Jeřábekem zmiňovaná freska *Pokuse-ní Krista* (*sine* 1913c, 16; obr. 21).⁵⁰ Kratičká informace doložená fotografií se

Obr. 21. Praha 2-Nové Město, klášter Na Slovanech (Emauzy). Dobová fotografie Majorem restaurovaného *Emauzského cyklu* v letech 1910–1913. Vyobrazená zrestaurovaná freska na západní stěně ambitu představuje *Pokuse-ní Krista*, výjev těžce poničený vodou při hašení požáru po spojeneckém bombardování Prahy 14. února 1945 (převzato ze *sine* 1913c, 16).

také objevila v revue *Archa* (*sine* 1912–1913a, 83). O prohlídku restaurovaných fresek měla zájem i běžná veřejnost, proto nepřekvapí, když se 16. listopadu 1913 v pravidelné rubrice *Vycházky v Národní politice* objevila anonce na jejich prohlídku s výkladem Pantaleona Majora (*sine* 1913e, 7). Emanuel Poche k tomuto restaurátorskému zásahu uvádí, že byl proveden velmi šetrně bez větších zásahů a doplňků (POCHE/KROFTA 1956, 103).⁵¹

Pod Majorovým vedením také vykonávalo šest malířů obnovu a opravu výmalby klášterního kostela, zahájenou začátkem září 1909. Původní výmalba byla provedena v letech 1880–1885 a vlivem nedostatečného materiálu a nedokonalou přípravou podkladu byla částečně její barva změněna a částečně se oddělovala od stěn. Zároveň byla pokryta velkou vrstvou prachu (NK Annales Emaus-Pragae III, 408). Realizována byla P. Desideriem Lenzem, Gabrielem Wügerem a Lukášem Steinerem, zakladateli beuronského umění, společně s bratry Martinem a Carlmannem, kteří vytvořili slavný *Mariánský cyklus* šestnácti obrazů ze života Matky Boží v jižní lodi kostela, jehož jednotlivé výjevy byly často kopírovány a reprodukovány. Tyto nástěnné malby byly fatálně poškozeny během náletu v únoru 1945 a následně odstraněny (ČIŽIŇSKÁ 2007, 166).

Dále Major a jeho pomocníci restaurovali osmnáct postav českých patronů a dalších světců v severní boční lodi, které namalovali v roce 1884 br. Gottfried Westhoff a Josef Guntermann z Vestfálska, také žák Beuronské umělecké školy, a dále vlys s jedenadvaceti scénami ze života sv. Benedikta, které provedl v roce 1896 spolupracovník Mikoláše Alše a žák Beuronské umělecké školy v Emauzích Josef Bosáček. Klenbu vyzdobili zlatým leskem se sedmdesáti dvěma medailony s popsím andělů v životní velikosti. Restaurovali i Císařskou kapli s pěti velkými výjevy, které byly namalovány týmem beuronských umělců pod vedením P. Gabriela Wügera v letech 1881–1882 (ČIŽIŇSKÁ 2007, 168–174).

Pantaleon Major také navrhl výzdobu kustodia (nádoby na uchování, ukazování a přenášení velké konsekrované hostie) pro Emauzský klášter, které je dnes neznámé (obr. 22; cf. APCN Boh. 21, biografie, č. 43).⁵² O Velikonocích v roce 1904 dokončil fresku *Emauzští učedníci*, umístěnou nade dveřmi vedoucími z fortny do klauzury (NK Annales Emaus-Pragae II, 280). Freska se zachovala do současnosti a je zdařile restaurována (ČIŽIŇSKÁ 2007, 180; KRINS 2019, 190; obr. 23).

49 Za překlad německy psané části dopisu děkuji Zuzaně Vaňkové.

50 Malby v tomto segmentu západní stěny (14/XIII) jsou dnes poškozeny nebo zcela zničeny. Freska *Pokuse-ní Krista* (*Kristus se postí na poušti*) utrpěla zásadně zatékáním vody při hašení požáru po spojeneckém bombardování Prahy 14. února 1945; je rozeznatelná pouze tvář a ruce Krista a horní polovina ďáblova těla. Na výjevu *Pokuse-ní Mojžíše* (*Mojžíš se postí na hoře Sinaji*) lze jen stěží rozpoznat obrysy a část *Posílení Eliáše* (*Eliáš nasycen chlebem se postí čtyřicet dní*) byla snad již před druhou světovou válkou poškozena a dnes je zcela zničena (KUBINOVÁ 2012, 207–212). Jediným svědectvím o zkáze, která postihla Emauzský klášter při náletu koncem druhé světové války, a o začínajících opravách v ambitu jsou fotografie Josefa Sudka zpřístupněné na SÚDEK PROJECT online.

51 Ve *Zprávách památkové péče* z roku 1942 nalezneme zmínku o právě probíhajícím restaurování *Emauzského cyklu* ak. mal. Maxmiliánem Duchkem. Tehdejší průzkum maleb zhodnotil jejich techniku jako kombinaci fresky a temperové malby s renesančními přemalbami a olejovými domalbami. Restaurátor Duchek odstranil novověké přemalby a domalby, zvláště ty z posledního restaurování Jaroslavem Majorem před třiceti lety (WAGNER 1942, 50).

52 V kronice Emauzského kláštera je jmenována a vyfotografována nová monstrance dokončená v červnu 1900, jejíž návrh koncipoval P. Desiderius Lenz a kreslil Andreas Göser (NK Annales Emaus-Pragae II, 187, 198 bis). Této monstranci se velmi podobá kresba v Majorově vlastnictví, která připomíná právě kustodium ve tvaru monstrance (SA Žaludových). Nelze říci, zda si Major Lenzovu emauzskou monstranci pouze ze zájmu nakreslil, nebo zda se jí nechal inspirovat při návrhu svého kustodia.

Obr. 22. Možná předloha pro neznámé Majorovo kustodium – monstrance pro Emauzský klášter, navržená P. Desideriem Lenzem z roku 1900 (A; převzato z NK Annales Emaus-Pragae II, 198 bis) a kresba z Majorova vlastnictví, která připomíná právě kustodium ve tvaru monstrance (B; SA Žaludových).

22A	22B
	23
24	25

Obr. 23. Praha 2-Nové Město, klášter Na Slovanech (Emauzy). Jaroslav Pantaleon Major, 1904: *Emauzští učedníci*, freska s evangelijním výjevem umístěná nade dveřmi vedoucími z fortny do klauzury, provedená podle předlohy z refektáře kláštera v Beuronu z roku 1890, cf. KRINS 2019, 190 (foto F. Malý, 2019).

Obr. 24. Jaroslav Pantaleon Major, 1911: fragment nákresu dnes již neexistující brány s malířskou výzdobou mezi opatským kostelem a kostelíkem sv. Kosmy a Damiána. Ve štítu nad dvojportálem je zobrazen trůnící sv. Benedikt mezi klečícími sv. Maurem a sv. Placidem, s typickými beuronskými palmami, a dále znaky opatství Emauzy a arcioopatství v Beuronu a znak opata Albana Schachleitera (SA Žaludových).

Obr. 25. Praha 2-Nové Město, klášter Na Slovanech (Emauzy). Kostel sv. Kosmy a Damiána v areálu Emauzského kláštera s dvojportálem, na němž je patrná výzdoba podle Majorova dochovaného nákresu. Brána byla zničena při spojeneckém bombardování Prahy 14. února 1945. Dobová fotografie, neznámý fotograf, nedatováno (ÚDU AV ČR, inv. č. 017293).

Při příležitosti návštěvy císaře Františka Josefa I. v Emauzích, která se uskutečnila 26. dubna 1907, namaloval Major panovníkovu podobiznu jako součást slavnostní výzdoby interiéru klášterní budovy (NK Annales Emaus-Pragae II, 331).

Podle zápisu v klášterní kronice z 28. června 1910 byl Major nápomocen panu Scheuchelovi (dříve bratru Leopoldovi) při provedení cyklu na stěnách rajskeho dvora, představujícího devatenáct výjevů různých prací mnichů. Jednalo se o dva metry vysoký vlys, provedený sgrafitovou technikou podle návrhu P. Desideria, umístěný pod střechou (NK Annales Emaus-Pragae III, 432; ČIŽINSKÁ 2007, 179).

Do tohoto popisovaného období lze také zařadit náskres návrhu výzdoby dnes již neexistující brány s dvojportálem mezi kostelem Panny Marie, sv. Jeronýma a slovanských patronů a kostelem sv. Kosmy a Damiána (SA Žaludových; obr. 24, 25).⁵³

Katolický list *Čech* přinesl zprávu o průběhu posvěcení nového tabernáku dne 19. října 1912, který pro Emauzský klášter zhotovila firma Aloise Tenglera st. podle Majorova návrhu: „Základní tvar jest osmihran s bohatou kopulí a slabým portálkem. Stěny jak portálku, též na ostatních stranách dovedně a proporcionelně vyplněny jsou různými anděly, mistrně tepanými, čtyřmi evangelisty, překrásnými a souladně sharmonizovanými emaily a některými drahokamy a polodrahokamy. Vše

Obr. 26. Praha 2-Nové Město, klášter Na Slovanech (Emauzy), kostel Panny Marie, sv. Jeronýma a slovanských patronů. Jaroslav Pantaleon Major – návrh, 1912: bohatě zdobený tabernákl pro emauzský klášterní kostel zhotovený v roce 1912. Dobová fotografie, neznámý fotograf, 1913 (převzato ze *sine* 1913b, 3).

tvorí velice souladný celek ve třpytu lesklého a matového, v ohni zlaceného kovu. ... Touto prací obdržel klášter vzácný klenot, který – Bůh dá – bude staletím měřítkem vývoje církevního umění naší moderní doby a bude důkazem, že kláštery dovedly tvořit a podporovat umění každého druhu.“ (*sine* 1912d, 4, viz též STEHLÍKOVÁ 2003, 54, 502) Zřejmě vinou pohnutých osudů, které Emauzský klášter postihly v pozdějších dobách, tento cenný předmět zmizel. Jeho krásu můžeme obdivovat pouze z fotografií, které byly v roce 1913 otištěny v časopise *Český svět* (*sine* 1913b, 3; obr. 26). Major také navrhl dodnes dochovaný přenosný skládací křídlový oltářík s prvky ze zlaceného stříbra s emaily, s plastikou Krista uvnitř, medailonky evangelistů a výjevy z Kristova života na křídlech, jejichž provedení je signováno „A. Nordze, Innsbruck“ (obr. 27; STEHLÍKOVÁ 2003, 54).

Další pražské realizace

Biografie z archivu Nepomucena jmenuje několik dalších Majorových pražských zakázek, o některých z nich však žel podává velmi nejasné informace znesnadňující identifikaci. „Klášterní chrám sv. Notburgy v Praze rovněž stejným způsobem umělecky vyzdoben jako předchozí (klášter sv. Gabriela – pozn. autora)“ se nepodařilo v Praze nalézt. Pravděpodobně se mohlo jednat o domácí kapli v dnešním domě sv. Notburgy ve Šporkově ulici čp. 321 na Malé Straně, sídle Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského.

⁵³ Brána byla silně poničena při spojeneckém bombardování Prahy 14. února 1945 a její trosky zdokumentoval na fotografiích Josef Sudek (SUDEK PROJECT online).

Obr. 27. Praha 2-Nové Město, klášter Na Slovanech (Emauzy), kostel Panny Marie, sv. Jeronýma a slovanských patronů. Jaroslav Pantaleon Major – návrh, asi 1912: přenosný skládací křídlový oltářik s prvky ze zlaceného stříbra a emaily, s plastikou Krista uvnitř, medailonky evangelistů a výjevy z Kristova života na křídlech, jejichž provedení je signováno „A. Nordze, Innsbruck“ (foto K. Fink, 2005).

Provedení celkové blíže neurčené vnitřní výzdoby „dvou kaplí kláštera ‚Dívce Páně‘ v Praze“ lze již bezpečněji spojit s klášteřem Sacré Cœur v Holečkově ul. čp. 103 na Smíchově (FOLTÝN 2007). Pantaleonu Majorovi připisuje biografie nové fresky „vlastní invence v biskupském chrámu sester Božské lásky v Praze Dejvicích“. Jedná se o kostel sv. Václava, který byl zřízen při tamní dětské opatrovně v letech 1908–1909 přestavbou bývalého pivovaru. Celý náklad na jeho vybudování 46 711 korun 66 haléřů uhradil jeho zřizovatel pražský světící biskup a probošt svatovítské kapituly Václav Frind (1843–1932). Podle Majorova návrhu byl v apsidě presbytáře ve zlatém poli namalován v souvislé řadě cyklus s výjevy ze života sv. Václava. Kniže Václav pěstuje pšenici a víno, lisuje víno, přisluhuje při mši svaté a umírá bratrovražednou rukou. Cyklus byl ve spodní části doplněn nápisem *Salve, decus Bohemiae, flos principum, flos coelitum* (Buď pozdraven, jenž jsi ozdobou Čech, květem knížat, květem nebešťanů), který zaznamenal Antonín PODLAHA (1911, 145). Článek v listu *Čech* ze 4. července 1909 (*sine* 1909, 3), věnovaný posvěcení tohoto kostela, uvádí, že cyklus namaloval Bohumír Číla⁵⁴ společně se svým bratrem Antonínem.⁵⁵

Obr. 28. Praha 6-Dejvice, kostel sv. Václava. Jaroslav Pantaleon Major – návrh, 1909: cyklus ze života sv. Václava v apsidě kostela (foto F. Malý, 2019).

⁵⁴ Bohumír Číla byl do roztržky v roce 1912 realizátorem Majorových návrhů. Zatím se toto spojení podařilo dohledat v následujících případech: kaple sv. Václava, 1909, Praha-Dejvice (PODLAHA 1911, 144–146), kaple Nanebevzetí Panny Marie, 1910, Třebiň (SOKA Jičín FÚ Milešín 2, fol. 301), kostel sv. Václava, 1911, Velelily (v biografii z Nepomuce-na, č. 15, je autorství přisuzováno Majorovi, v *Uměleckých památkách Čech* je uveden jako realizátor Číla, viz POCHÉ 1982, 185), kostel Zvěstování Panny Marie, 1911, Horní Cerekev (k historii Římskokatolické farnosti Horní Cerekev viz *sine s. d.* online).

⁵⁵ Antonín Mikuláš Číla (1883–1983), rodák z Nové Paky, učitel, malíř, ruský legionář a brigádní generál (PEJČOCH *s. d.* online).

Dekoratívni malbu provedl Vilibald Chlad. Kostel byl posvěcen svým zakladatelem 29. června 1909⁵⁶ (obr. 28).

Major provedl podle biografie úplnou vnitřní výzdobu kaple Mariánského ústavu Kongregace Dcer Božské lásky, jež se nacházela v budově v Ječné ulici 33, čp. 527 na Novém Městě, v níž jsou dnes umístěny tři církevní školy.

V roce 1910 byla konsekrována nově vybudovaná kaple v 11. posádkové nemocnici na Karlově náměstí (c. k. garnisonní nemocnici 8. c. a k. armádního sboru v Praze). V následujícím roce zde byl instalován Majorův oltářní obraz sv. Václava v nadživotní velikosti (olejomalba, 2,5 × 1,5 m) a na světcův svátek byl posvěcen. Donátorem tohoto obrazu byl opat Emauzského kláštera Alban Schachleiter (*sine* 1911, 4).

Další známou Majorovou pražskou realizací byla rekonstrukce kaple české c. k. reálky v Ječné ulici 30, čp. 517, Nové Město. Kromě organizace prací spojených s opravou byla podle jeho návrhu provedena výmalba stropu a oltářní stěny. Figurální malbu vytvořil akademický malíř Jaroslav Filip, který také komponoval dva obrazy po stranách oltáře (TOMAN 1993/I, 219–220). Dekoratívni malba byla dílem častého Majorova spolupracovníka, malíře Kalluše. Kaple byla posvěcena 30. listopadu 1913. Na tuto akci se podařilo získat subvenci z ministerstva kultury a vyučování. Po získání dalších finančních prostředků měla být oblouková pole proti oknům vyplněna velkými postavami českých patronů (HARLAS 1913, 7; *sine* 1913f, 4). Pravděpodobně se tento plán podařilo uskutečnit až v roce 1924.⁵⁷

Dne 10. dubna 1914 zveřejnil katolický list *Čech* zprávu referující o Majorových úpravách Božího hrobu v kostele sv. Petra a Pavla na Vyšehradě: „Vyšehradský kapitolní chrám k velikonočním dnům ozdoben *Božím hrobem*, nově upraveným a elektricky osvětleným, rovněž znova nákladně provedena úprava chorové kaple, dílo to bratra Pantaleona Majora O.S.B. a pak pro májovou pobožnost upraven milostný oltář Panny Marie Deštové a opatřen rovněž elektrickým světlem, jež zdařile provedly elektrické závody král. hl. města Prahy.“ (*sine* 1914b, 3)

Na závěr svatých misí v novém holešovickém kostele sv. Antonína byl 28. března 1915 posvěcen Majorův misijní kříž s netradičně ukončenými břevny a s namalovanou postavou Krista v životní velikosti (*sine* 1915, 5). Je podložen zlacenou deskou s posledními slovy umírajícího ukřižovaného Ježíše. Beuronské písmo, tentokrát s českým textem, je plné vynalézavých zkratk. Pozadí pro kříž tvoří silné plátno se ztmavlou olejomalbou beuronských motivů v medailonech, které vytváří dojem gobelínu, čímž vznikl název *Gobelínový oltář*. Pod křížem byla roku 1924 zřízena menza s predelou (ČIŽINSKÁ/HÁJEK 2014, 43–44; obr. 29). Kostel byl stavěn mimo jiných i za podpory *Spolku svatého Bonifáce*, čímž se dostáváme k další zajímavé etapě Majorova života.

Obr. 29. Praha 7-Holešovice, Strossmayerovo náměstí, kostel sv. Antonína Paduánského. Jaroslav Pantaleon Major, 1915: beuronský, původně misijní kříž, od roku 1924 součást *Gobelínového oltáře* (foto J. Hájek, 2008).

56 Antonín PODLAHA (1911, 145) uvádí jako datum posvěcení 28. září 1909, svátek sv. Václava, což by bylo pravděpodobné.

57 Major se v dopise z 24. ledna 1924 adresovaném duchovnímu správci v moravské obci Cholína zmiňuje, že pro státní reálku v Ječné ulici vytváří obrazy znázorňující příchod sv. Cyrila a Metoděje na Velehrad (SOKA Olomouc L 7-14).

Spolek svatého Bonifáce a kostel sv. Jana Nepomuckého v Českých Budějovicích

Jedním z úkolů *Spolku svatého Bonifáce*⁵⁸ bylo zřizování chybějících katolických kostelů v oblastech s převládajícím protestantským vlivem a na předměstích rychle se rozvíjejících měst, která bývala osídlována továrními dělníky. Již 18. prosince 1904 byl v Novém Sedle u Lokte⁵⁹ posvěcen první vystavěný kostel (*sine* 1905a, 23–24). Následoval ho provizorní dřevěný secesní kostel sv. Vojtěcha v Praze-Libni, který byl konsekrován 9. dubna 1905 (*sine* 1905b, 60).

Spolek měl své sídlo v Emauzském klášteře a pozdější opat Alban Schachleiter se stal jeho předsedou (SCHACHLEITER 1904, 6). Proto není divu, že výzdoba takto budovaných kostelů často pocházela z okruhu emauzských benediktinů; buďto bývala prováděna jimi samými, nebo podle jejich návrhů.

Ve výroční den umučení sv. Jana Nepomuckého 20. března 1914 zahájil Spolek sv. Bonifáce slavnostním položením základního kamene na českobudějovickém Lineckém předměstí výstavbu kostela sv. Jana Nepomuckého podle projektu Antonína Möllera a k němu přilehlé farní budovy. Zpočátku spolek zastupoval emauzský benediktin P. Leopold Broll (SVOBODA 2010, 52), který však koncem roku 1914 opustil řád, údajně kvůli neshodě s opatem a předsedou spolku Albanem Schachleiterem, jenž ho měl vinit, že svou nevhodnou podnikavostí způsobil spolku škodu. Následně nastoupil jako světský kněz v klagenfurtské diecézi v Korutanech. Proto byla začátkem roku 1915 tato úloha zástupce spolku svěřena Pantaleonu Majorovi (NK Annales Emaus-Pragae III, 552).⁶⁰ Kromě zajišťování agendy spojené s touto funkcí vytvářel také návrhy na výzdobu interiéru kostela. Podle nich byla pražskou uměleckou firmou Bohumila Mudrocha vytvořena a dodána jeho autorská křížová cesta, pozoruhodná varhanní skříň, křtitelnice a některé další části mobiliáře. Rovněž byla podle jeho projektu provedena výmalba apsidy (dochováno, *sine* 2011 online).

Přestože práce v interiéru ještě nebyly zdaleka dokončeny, kostel byl posvěcen 12. září 1915 a mohl se začít využívat k bohoslužebným účelům. Z důvodu nedostatku materiálu a pracovních sil se dokončovací práce pod Majorovým dozorem protáhly až do roku 1917 (SOA v Třeboni I/148 III-B-50), kdy již sloužil u stavebního oddělení vojenského velitelství v Praze. Během první světové války pod přímým velením ředitele oddělení generálmajora Viktora Raudnitze vedl rekonstrukční práce na přeměně kostela sv. Mikuláše na Starém Městě pražském z pravoslavného na posádkový chrám.

První světová válka a posádkový chrám sv. Mikuláše

Domobranec povinnost dostihla Pantaleona Majora až poté, co byla 1. května 1915 císařským nařízením zvýšena horní věková hranice branců na padesát let. Pravděpodobně pod tlakem této události 10. května 1915 požádal o přijetí do domovského svazku obce pražské (do té doby byl domovsky příslušný v Chotči), kam byl 22. července přijat (NA PŘ II M 374/6). Je pravděpodobné, že tento postup byl iniciován ze strany řádových představených, protože obdobně jako Major byl 29. července 1915 do domovského svazku obce pražské přijat také bratr Antonín (František) Vrbík.⁶¹

Výnosem c. a k. ministerstva pro zemskou obranu z 16. září 1915 za souhlasu c. k. ministerstva kultu a vyučování a c. a k. ministerstva vojenství bylo Majorovi povoleno nosit odznak jedno-ročního dobrovolníka podle § 21 odst. 3. branného zákona, který „brancům, kteří na poli vědy, literatury, techniky, umění nebo uměleckého průmyslu podali výkony obzvláště vynikající“, toto právo umožňoval.⁶² To znamenalo určité výhody a úlevy v průběhu vojenské služby.

58 Tento spolek vznikl v roce 1849 v německém městě Paderbornu s cílem podporovat katolíky žijící v protestantských nebo smíšených oblastech (*sine* 1876, 2). Do Čech se toto hnutí dostalo zásluhou kardinála Schwarzenberga, který ho uvedl v život svým pastýřským listem 5. června 1861 (ZALETĚL 1904, 4). V prosinci 1903 zažil spolek své znovuzrození. Jeho obnovená činnost byla vyhlášena taktéž pastýřským listem českých biskupů, který se četl první adventní neděli a byl reakcí na protikatolické hnutí *Pryč od Říma*. Cílem bylo bojovat proti odpadlictví od katolické víry, což také spolek jednoznačně prezentoval: „Spolek tento vytkl si za úlohu, čelití veškerou silou útokům německého říšského protestantismu, jakož i všelikého sektářství.“ (SCHACHLEITER 1904, 5) K podpoře své činnosti vydával vlastní měsíčník, který měl jak českou mutaci pod názvem *Svatý Vojtěch*, tak německou právě k této stavbě (APCN Boh. 21, biografie, č. 36).

59 Není vyloučeno, že výzdoba tohoto kostela byla provedena podle Majorových návrhů. Je pravděpodobné, že nepřilís přesný zápis v biografii z Nepomucena „Chrám v Novém Sedle, Čechy vnitřní výzdoba umělecko-architektonická jakož i znovuzřízení fresek a oltářů vlastní invence“ se vztahoval právě k této stavbě (APCN Boh. 21, biografie, č. 36).

60 V knize *Dějiny farnosti sv. Jana Nepomuckého v Českých Budějovicích* uvádí její autor Majorovo příjmení ve zkomolené formě *Majer* (SVOBODA 2010).

61 Při styku s úřady se neuzívalo jméno řádové, ale uvádělo se civilní, proto je ve zprávě o usnesení napsáno František Vrbík (NA ŘBE, kart. 24).

62 Výměr Magistrátu královského hlavního města Prahy, referátu vojenského z 25. září 1915 (SA Žaludových).

Obec pražská, majitelka kostela sv. Mikuláše na Starém Městě pražském, ho v roce 1868 pronajala moskevskému Slovanskému dobročinnému výboru, který jeho interiér upravil pro potřeby pravoslavné liturgie. Po vypuknutí první světové války byla moskevskému spolku nájemní smlouva vypovězena (MAJOR/MAJOR 1916, 13). Na 30. srpna 1915 svolala Rada královského hlavního města Prahy jednání o přebudování pravoslavného chrámu na chrám posádkový s katolickou liturgií (NA ZPÚ, inv. č. 591, kart. 29). V první řadě ho bylo nutné zbavit všech prvků spojených s pravoslavnou liturgií, a to nejen odstraněním ikonostasu, který byl opatrně rozebrán, uložen a zabezpečen, ale také i všech nápisů vyvedených v cyrilici uvnitř i vně kostela. Dalším a náročnějším úkolem bylo kostel zařídit tak, aby důstojně sloužil svému poslání. Některé předměty se podařilo získat zápujčkou od pražského záduší, některé darem z kostelů v Čechách, jiné bylo třeba zřídit nové, například hlavní oltář, mřížku oddělující presbytář, kované zábradlí na emporu, boční oltáře, sochy, křížovou cestu a další. Celá akce byla finančně výrazně limitována, proto byla snaha co nejvíce předmětů, materiálů, ale i práce získat darem. Aby se práce co nejvíce zlevnila, byly využívány pracovní síly z řad vojáků.

Podle kmenového listu Major k vojenskému stavebnímu oddělení nastoupil 28. dubna 1916 (VÚA KL, kmenový list J. Majora; obr. 30). V zápise z jednání zemského konzervátora dr. Luboše Jeřábka v záležitostech kostela sv. Mikuláše je však poprvé Pantaleon Major jako voják přidělený ke službě v c. k. vojenském stavebním oddělení uveden již 9. února 1916 (NA ZPÚ, inv. č. 591, kart. 29). Je také zajímavé, že se jeho jméno v zápisech z jednání objevuje dokonce i před tímto datem. Například v prosinci 1915 navrhl možnost bezplatného získání mramorové menzy pro hlavní oltář od firmy Ludvíka Šaldy. V této souvislosti následně do jednání se zemským konzervátorem vstoupila paní Šaldová, která firmu zastupovala a nabídla bezplatně materiál potřebný ke zhotovení menzy. Protože konzervátor původně očekával bezplatné dodání hotové menzy, přidal požadavek, aby byl darován také materiál potřebný na výrobu balustrové mřížky k presbytáři. Po příslibu splnění podmínek daných paní Šaldovou, že budou z vojenské služby propuštěni dva její zaměstnanci a práce z darovaného materiálu budou provedeny její firmou, byla tato dohoda uzavřena. Nakonec firma Ludvíka Šaldy věnovala materiál nejen na mřížku a menzu ve tvaru tumbky ze suchomastského mramoru, ale také na tři schodové stupně před oltářem. Další mramorové prvky, tabernákl a predelu hlavního oltáře, kropenky, schodiště do presbytáře a dva postranní oltáře darovala firma Barta a Tichý.

Generálmajor Viktor Raudnitz⁶³ se 3. února 1916 na zemského konzervátora obrátil s dotazem ohledně výmalby kostela, pořízení nových obrazů a křížové cesty s tím, že výmalbu a nové obrazy se nabízí provést Pantaleon Major. Jeřábek to zamítl s poukazem, že obrazy budou získány z pražského záduší a stav, kdy je kostel vybilén, považuje za vyhovující a vkusný.

Dne 28. února 1916 genmjr. Raudnitz předložil dr. Jeřábkovi Majorův návrh na odkrytí předpokládaných zabílených fresek, o jejichž existenci sám pochyboval. Konzervátor možnost nálezu fresek nevyloučil, ale vyslovil několik námitek proti jejich odhalování. Nejdříve zopakoval svůj dřívější názor na dobrý a vzhledný nynější stav kostela. Poukázal na vysoké náklady na stavbu lešení, zvláště do kupole. Upozornil na značně dlouhou dobu na nutné opravy fresek a tím prodloužení doby na úpravu kostela. Zdůraznil nedostatek volných prostředků, protože v případě nálezu fresek by musel trvat na jejich řádné opravě a zabezpečení k tomu povolanými umělci. Raudnitz zkonstatoval, že by pátrání dovolil pouze na místech lépe přístupných, nikoliv v kupoli. Průzkumné práce začaly v prostoru nejsnadněji dostupném – na kruchtě. Katolický list *Čech* přinesl informaci o prvním nálezu v krátkém sloupku 5. května 1916 pod názvem *Objevená freska* (sine 1916a, 6). Zemský konzervátor zprávu o jeho prohlídce zaznamenal do zápisu z 23. května 1916: „V důsledku zprávy br. Pantaleona Majora že na kruchtě kostela podařilo se nalézt fresky které pocházejí pravděpodobně od Assama⁶⁴ odebral se podepsaný na místo samé kde dosud odkryta poměrně malá část fresky znázorňující pravděpodobně scénu ze života sv. Mikuláše. Právními restauračními budou pověřeni akad. malíři Ženíšek a Blažek kteří budou vyžádáni c. k.–voj. stav. odděl. Vyslovena žádost aby práce byly prováděny s vyloučením jakýchkoli doplňků a retuší k čemuž dozorem od voj. stav. odděl. pověřený Pant. Major se zavázal. Lešení postaveno zdarma od stav. Paroulka.“ Protože v této době již také byly s pozitivním výsledkem provedeny sondy nad oběma emporami, genmjr. Raudnitz navzdory svému dřívějšímu názoru projevil přání provést zkoušky i v kupoli (NA ZPÚ, inv. č. 591, kart. č. 29).

Obr. 30. Jaroslav Major v uniformě rakousko-uherského vojáka. Dobová fotografie, neznámý fotograf, asi 1915 (SOka Jičín SD Nová Paka, kart. 17).

63 Plukovník a „Militärbaudirektor“ Ing. Viktor Raudnitz byl povýšen na generálmajora 21. srpna 1915 (POLLAK s. d. online).

64 Cosmas Damian Asam (1686–1739), německý pozdně barokní malíř, který byl společně se svým bratrem Egidem Quíriem Asamem činný v Břevnovském klášteře v Praze.

Zcela autenticky na malířské práce, díky nimž se podařilo zaměstnat celou řadu špičkových umělců a uměleckých řemeslníků a uchránit je tak převelení na frontu, vzpomínal ve svých rukopisných poznámkách jejich aktér, Majorův krajan, rodák z Novopacka Josef Tomáš Blažek:⁶⁵ „Když se v třetím roce války vyskytla tato činnost čiperným působením odvedeného laika fratera emauzského Fra. Pantaleona byl jsem k této zajímavé činnosti také povolán, jsa vojínem beze zbraně jako jeden z prvních.“ (SOKA Jičín SD Nová Paka, kart. č. 2) Následující citace nedatovaného Blažkova dopisu je ojedinělým svědectvím nejen o jeho činnosti, ale také o působení ostatních umělců, kteří se na této práci podíleli:

„První kdo tam začal pracovat byl Fr. Ženíšek jun.,⁶⁶ k němu jsem přibyl já (J. T. Blažek) po delší pauze, ale ještě k prvnímu fresku v oblouku nad kůrem přibyl Fr. Jakub,⁶⁷ pak Ot. Skuček.⁶⁸ Na bauabteilungu pracovali v sousedství kanceláře gen. Raudnitze malíři F. Naske,⁶⁹ Wierer,⁷⁰ Ulman,⁷¹ Špillar⁷² na kopiích křížových cest dle J. B. Tiepola⁷³ ve Vídni umístěných.⁷⁴ Měli za povinnost se na ně do Vídně podívat a dle fotografií je olejem reprodukovat. – Špillar dostal za úkol komponovat oltářní obraz s motivem válečným a mohl jej komponovat a malovat doma ve svém ateliéru na Vinohradech. – Když tito malíři křížové cesty viděli jak si v kostele poměrně svobodně žijeme, dali se přeložit do kostela také s odůvodněním, že je potřeba ty kopie přizpůsobit osvětlení v kostele a bylo jim to povoleno. Další přírůstek pracovníků na lešení u fresek pozůstával z následujících jmen: Jareš,⁷⁵ Fra. Jelínek,⁷⁶ Blažiček⁷⁷ (O. Blažiček byl zaměstnán v kanceláři voj. velitelství pod ochranou majora Rojy, a když nás jednou přišel v kostele navštívit, ihned ocenil výhody nám z toho plynoucí a dal se k nám také přeložit) V. Špála,⁷⁸ Ferd. Rubeš,⁷⁹ (vrátil se z pole jako nadporučík, uznán boje neschopným) Jandl,⁸⁰ V. Mašek,⁸¹ L. Marold⁸² (syn slavného malíře otce jeho, téhož jména), J. Fiala⁸³ a jiných snad ještě na které jsem se neupamatoval. – Hlavní úkoly, které se při práci vyskytovaly a vojensky poručeny a které zněly, aby obrazy byly úplné bez mezer a slepých míst byly svěřeny vždy nám prvním dvěma Ženíškovi a mně. Náš technický vedoucí jenž přijímal rozkazy od gen. Vikt. Raudnitze, Fra Pantaleon Major laický člen emauzského kláštera dal nám za úkol, aby tam kde kus obrazu schází, aby byl dle smyslu kompozice odkrytím zjištěné a restaurované shodně stylově doplněn. Pantaleon znaje moje kompoziční schopnosti svěřil mně rozkazem většinu těchto úkolů s čímž i Ženíšek souhlasil. – Obrazy čtyř evangelistů od Petra Maixnera byly odstraněny ježto se slohem velmi lišily od kompozic Assamových a nahrazeny obrazy novými které komponovali malíři Naske a Wierer (každý dva). – Mně byl dán rozkaz abych doplnil obrazem klenbu v jihozápadním podvěží obrazem ze života sv. Mikuláše. Opustili jsme práci na lešení 28. října 1918 a vrátili se do svých ateliérů ... – Ještě si vzpomínám, že obrazy v oknech na skle jsou dílem malíře Brouška,⁸⁴ který v oboru chrámových oken pracoval.“ (SOKA Jičín SD Nová Paka, kart. č. 2, dopis asi Josefu Jírovi, 1944[?])

65 Josef Tomáš Blažek (1884–1962), akademický malíř, ilustrátor, mozaikář a středoškolský profesor (BENČOVÁ 2011, 12–13).

66 František Ženíšek ml. (1877–1935), akademický malíř, syn malíře Františka Ženíška.

67 František Jakub (1875–1940), mezinárodně uznávaný akademický malíř.

68 Nelze zatím doložit, zda jde o Otakara Skučka († 5. 5. 1921) nebo Otakara Skůčka (1869–1921), který spolupracoval s Alfonsem Muchou na *Slovanské epopeji* (případně, zdali jde o jednu a tutéž osobu).

69 František Xaver Naske (1884–1959), akademický malíř, dekoratér a ilustrátor.

70 Alois Wierer (1878–1945), malíř a grafik.

71 Nejpravděpodobněji je myšlen malíř-krajinář Josef Ullmann (1870–1922).

72 Z bratrů-malířů Špillarových Jaroslava (1869–1917), Karla (1871–1939) a Rudolfa Vojtěcha (1878–1949) se jedná s největší pravděpodobností o Karla Špillara, malíře, grafika, žáka Františka Ženíška a profesora na pražské UMPRUM.

73 Předlohou křížové cesty byly černobílé rytiny podle originálu pozdně barokního benátského malíře Giovannio Battisty Tiepola (1696–1770).

74 K Blažkovu dopisu je nutné dodat drobné zpřesnění: v ateliéru vojenského stavebního oddělení pracovala na křížové cestě trojice malířů Wierer, Ullmann a Špillar. Čtvrtý Blažkem jmenovaný František Naske v ateliéru pro chrám sv. Mikuláše restauroval staré obrazy.

75 Pravděpodobně míněn Jaroslav Jareš (1886–1967), scénograf, ilustrátor, sochař, malíř, teoretik umění, absolvent pražské UMPRUM, jeden z autorů československého státního znaku a vlajky z roku 1919.

76 Nejpravděpodobněji myšlen malíř František Antonín Jelínek (1890–1977), nikoli František Cina Jelínek (1882–1961), malíř, loutkář.

77 Oldřich Blažiček (1887–1953), akademický malíř, kreslíř, pedagog, typograf, ilustrátor, klasik české krajinomalby, profesor VŠA ČVUT.

78 Václav Špála (1885–1946), akademický malíř, grafik a ilustrátor, výrazně ovlivněn fauvismem a kubismem.

79 Ferdinand Rubeš (1887–1944), akademický malíř, grafik, pedagog.

80 Čeněk Otakar Jandl (1896–1965), dekorativní malíř, restaurátor a návrhář interiérů, kostýmní výtvarník, scénograf, vysokoškolský pedagog.

81 Nejpravděpodobněji myšlen Václav Mašek (1893–1973), malíř, ilustrátor, typograf, grafik.

82 Ludvík Marold ml. (1891–?), akademický malíř, syn malíře Ludka Marolda.

83 Josef Fiala (1882–1963), malíř-krajinář, studoval u Vojtěcha Hynaise a na Královské bavorské akademii v Mnichově.

84 Karel Brousek (1880–1953), malíř, grafik a restaurátor, autor krajinných obrazů, tvůrce chrámových oken a návrhů na keramiku.

Citovaný Blažkův dopis byl reakcí na relativně kritická slova dr. Emy Sedláčkové uvedená v brožůře *Kostel svatého Mikuláše na Starém Městě pražském*, kde se mimo jiné píše: „V roce 1916 stal se kostel místem bohoslužeb pro pražskou posádku. Změna uživatele přinesla i nové opravy, tentokrát rozsáhlejší co do trvání, nikoli však uspokojující s hlediska památkové péče. Tehdy byly odkrývány a opravovány fresky (malíři O. Blažíček, J. T. Blažek, Fr. Naske, O. Skuček), a některé z nich namalovány zcela nově (Naske, Wierer), opravena sochařská výzdoba průčelí (sochaři Antoš, Krepčík, Jos. Novák)⁸⁵ a pořízeny i některé sochy nové (Křepčík). Časově poslední zajištění a doplnění fresek provedl Vratislav Mayer⁸⁶ r. 1936.“ (SEDLÁČKOVÁ 1944, bez paginace)⁸⁷

Podezření na retušování a doplňování fresek zmiňuje také dr. Jeřábek ve své zprávě z 29. prosince 1916 a uvádí, že tuto domněnku sdílí celá řada odborníků, ale umělci-vojáci to popírají (NA ZPÚ, inv. č. 591, kart. 29). Dochované záznamy zemského konzervátora zahrnují pouze roky 1915 a 1916, nevíme tedy, jaký názor zastával na přemalování fresek čtyř evangelistů, ke kterému došlo až v pozdější době. Genmjr. Raudnitz totiž původně také navrhol přemalovat Maixnerovu fresku Krista nad hlavním oltářem, avšak to dr. Jeřábek důrazně odmítl. Doporučil ji zakrýt závěsným obrazem. Jeho komponováním a vymalováním byl pověřen Karel Špillar.

Zvláštní kapitolou rekonstrukce posádkového kostela byly sochařské restaurátorské práce na průčelí kostela. Ty však Majorovu vedení nepodléhaly; vedl je akademický sochař Jindřich Čapek,⁸⁸ který také sepsal restaurátorskou zprávu. Vytvořením soch sv. Jiří a sv. Michaela v interiéru kostela do ní nad bočními oltáři byli pověřeni sochaři Jaroslav Krepčík⁸⁹ a Václav Antoš.⁹⁰ Sochy andělů a vázy z kararského mramoru na hlavní oltář měl vytesat sochař Josef Novák.⁹¹

Dne 31. srpna 1916 genmjr. Raudnitz mimo jiné dr. Jeřábka upozorňoval na nutnost zaměstnat další malíře, kteří by provedli restaurování fresek v kostele sv. Jana Nepomuckého v Černínských kasárnách na Hradčanech (NA ZPÚ, inv. č. 591, kart. 29).⁹² Tyto práce pak probíhaly opět pod Majorovým vedením. Byla zde odkrývána a restaurována zabílená freska vynikajícího barokního malíře Václava Vavřince Reintera. Zcela jistě byly tyto práce vykonány jinou skupinou malířů než tou, která pracovala u sv. Mikuláše, ale jejich jména se zatím nepodařilo zjistit (NA ZPÚ, inv. č. 593, kart. 31).⁹³

Jak z předchozího textu vyplývá, Major v prvních dvou válečných letech současně s prací ve vojenském stavebním oddělení ještě vedl dokončovací práce v kostele sv. Jana Nepomuckého v Českých Budějovicích. Nejvíce se protahovalo dodání dřevěných prvků k tamnímu hlavnímu oltáři od pražského řezbáře Josefa Roháčka,⁹⁴ který zároveň pracoval i v pražském posádkovém kostele sv. Mikuláše, kde kromě jiného opravoval barokní dřevěný boční oltář sv. Jana Nepomuckého, zapůjčený pražským záduším z kostela od sv. Jindřicha, a upravoval barokní kazatelnu, kterou se podařilo získat darem od hraběte Lambergů z kostela Nanebevzetí Panny Marie v Nezamyslicích (okres Klatovy). Majora na kazatelnu upozornil českobudějovický biskup Josef Antonín Hůlka, jenž také věnoval pražskému posádkovému kostelu barokní vyřezávané lavice do presbytáře. Jejich přípravu a naložení v Českých Budějovicích provedla firma stavitele Antonína Procházky a náklady byly naučtovány Spolku sv. Bonifáce v rámci probíhající stavby na Lineckém předměstí (SOA v Třeboni I/148 III-B-50).

Nemalé překvapení vyvolává zjištění, že i během války kromě plnění svých vojenských povinností mohl Major stále vytvářet návrhy na výzdobu kostelů a zároveň jejich realizace na místě řídit. V roce 1916 byla pod jeho dozorem provedena oprava interiéru kostela sv. Jiří v Kostelci nad Orlicí (sine 1916b, 3). Elektroinstalační práce provedla firma Erikson a vedl je inženýr Hübner, s nímž Major již dříve spolupracoval v Malých Svatoňovicích (KLÁZAR 2018, 97). Štafírské práce byly dílem pražské firmy Bohumila Mudrocha, která téhož roku také uskutečnila podle Majorova návrhu rekonstrukci oltáře v Malých Svatoňovicích, jak již bylo zmíněno výše. V roce 1917 opět

85 K sochařským pracím na sv. Mikuláši viz dále.

86 Vratislav Mayer (1885–?), sochař a malíř.

87 Cf. recentní negativní hodnocení viz MÁDL ET AL. 2016, 770, kde jsou však uvedena nepřesná jména pouze některých zúčastněných malířů.

88 Jindřich Čapek (1876–1927), restaurátor, sochař, konzervátor památkové péče.

89 Jaroslav Krepčík (1880–1959), řezbář, sochař, malíř, restaurátor.

90 Václav Antoš (1878–1938), akademický sochař a malíř, spolupracoval na modelu jezdecké sochy sv. Václava v Myslbekově ateliéru.

91 Josef Novák (1883–1958), sochař, absolvent pražské UMPRUM.

92 K restaurování maleb v Černínském paláci viz PREISS 2013, 980–981, který jmenuje Pantaleona Majora i mezi restaurátory kostela sv. Bartoloměje na Starém Městě pražském (PREISS 2013, 999).

93 Za upozornění a vyhledání archivního materiálu děkuji Mgr. BcA. Zdeňce Gláserové Lebedové.

94 Josef Jaroslav Roháček (1876–?), umělecký řezbář.

Obr. 31. Titulní list publikace *Nový chrám vojenské posádky u sv. Mikuláše na Starém Městě Pražském* připravené bratry Antonínem a Jaroslavem Majorem na památku slavnostního vysvěcení nového posádkového kostela sv. Mikuláše (MAJOR/MAJOR 1916).

Mudrochova firma pod Majorovým dozorem instalovala v Solnici sochy sv. Antonína Paduánského a Božského Srdce Páně, dodané sochařem Josefem Rifesserem z vesnice St. Ulrich v údolí Gröden v Jižním Tyrolsku (dnes součást Itálie; *sine* 1917a, 6). V témže roce probíhala pod Majorovým vedením rekonstrukce interiéru kostela sv. Havla v nedalekém Rychnově nad Kněžnou. Také zde Major zapojil do prací Bohumila Mudrocha. Kromě řízení celé akce, sám restauroval oltářní obraz sv. Havla, v té době považovaný za Škrétův (*sine* 1917b, 7). Rudolf KUCHYNKA (1922/1923, 149–150) toto přiřazení považuje za chybné a přisuzuje autorství obrazu rakouskému malíři Martinu Johannu „Kremser“ Schmidovi (1718–1801).

V březnu roku 1917 si Major přijel obhlédnout interiér klášterního kostela v Želivě a navrhl jeho výmalbu. Práce byly zahájeny v červnu 1917 a prováděli je malíři Kvíčala⁹⁵ a Rak.⁹⁶ Později se k nim připojil pozlacovač Mráz. Na konci července Major malíře Kvíčalu odvolal do Prahy a nahradil ho pan Kalluš. Protože malíři byli různě odvoláváni, práce se protáhla až do října. V srpnu následujícího roku ještě malíři dokončovali tapetovou výmalbu kolem hlavního oltáře, kterou kvůli vlhkosti stěny nebyli schopni zvládnout v roce předchozím (SOMMER/ZÁHRADNÍK 1999, 13–14).

Z uvedeného výběru některých Majorových prací, které vznikaly v době války v období po jeho odvodu k vojsku, lze usuzovat, že se mu dostávalo od genmjr. Raudnitze zvláštní přízně. Těžko se dá jinak vysvětlit, jak mohl získat takové nadstandardní úlevy, které mu umožňovaly věnovat se v těchto těžkých válečných časech vlastní tvorbě.

Pražský posádkový kostel byl slavnostně posvěcen za pozornosti tehdejšího tisku 27. srpna 1916. Na památku této události vyšla publikace *Nový chrám vojenské posádky u sv. Mikuláše na Starém Městě Pražském*, kterou Jaroslav Pantaleon Major sepsal se svým bratrem Antonínem (MAJOR/MAJOR 1916; obr. 31). Konsekrací rekonstrukce kostela neskončila. Pokračovala i bezprostředně po válce a Majorova žádost o propuštění z činné vojenské služby byla 18. dubna 1919 zamítnuta s odkazem na povinnost dokončit započaté práce v kostele sv. Mikuláše (NA ŘBE, kart. 20). Do civilu mohl Major odejít až 31. května 1920.

Poválečná atmosféra v Emauzském klášteře a propuštění z řádu

Po skončení války a vzniku Československé republiky se stal Emauzský klášter cílem protikatolických vášní umocněných národnostní otázkou, neboť většina mnichů včetně opata byla německé národnosti. Řeholníci byli očerňováni různými smyšlenými obviněními, která šikanující vystupování proti řádu umocňovala (KLAZAR 2018, 109). Článek, který byl uveřejněn 5. listopadu 1918 v *Národní politice*, hovoří za vše: „Před několika dny vykonala policie v klášteře emauzském prohlídku, poněvadž se tvrdilo, že mniši mají ve věži radiotelegrafickou stanici, pomocí které se dorozumívají s našimi nepřáteli. Policie prohlédla tehdy nejen věž, ale i knihovnu a sklepy, ale nenašla v klášteře pranic podezřelého. Včera však bylo opět oznámeno, že ve věži kláštera bylo spatřeno světlo a zároveň že byl slyšen podezřelý hukot jako od motoru. Na základě toho odebrali se do kláštera odpoledne Sokolové, ale zase zjistili, že nešlo o nic závažného. Světlo ve věži se vysvětlilo zcela přirozeně, že tam byl jeden z mnichů se svíčkou, hukot pocházel od motoru, jímž se čerpá voda. Mezi lidem se však proslechlo, že Sokolové zabavili v klášteře radiografický přístroj a také množství zlata a potravin a proto až pozdě do večera byl klášter obléhán zástupy lidu, v němž se jevila zřejmá podrážděnost. Klášter zůstal tudíž uzavřen a Sokolové tam zanechali stráž pro bezpečnost mnichů.“ (*sine* 1918b, 5) Ani štvavá kampaň namířená přímo proti opatovi neznala žádných hranic. Denní tisk se hemžil pomlouvačnými články se „zaručenými“ zprávami z jeho „tajného života“. Zvláště v tom vynikaly *Národní listy*, např. 4. prosince 1918: „Z tajností kláštera emauzského. K činnosti opata Albána Schachleitnera (jméno napsáno chybně – pozn. autora) se nám píše: Styky Albánovy s rodinou následníka trůnu Frant. Ferdinanda byly známy a opat v klášteře nazýván „příští rakouský císař“. Psalo se o bezdrátové stanici v Emauzích. Určitě vím, že se tam v jejich dílně konstruovala. Albán měl u jednoho ze svých přátel v Praze cestovní kufrík, v něm široký umělecký klobouk (opat byl výborný hudebník, zvláště hrál dobře na varhany), civilní šaty, prádlo a dokonce nepravý knírek. Věci ty se za ním posílaly vždy do některého hotelu, do Vídně, do Krakova a jinam. Jisto je, že to byly výlety za milostnicemi, mezi nimiž byly dámy z kruhů šlechtických a pak výlety politické. – Pisatel připisuje soudí, že by v klášteře emauzském byly vhodné byty pro vrátivší se legionáře. Našly by se tam prý také zásoby, jestli je lišák Albán již neodklidil. Rozhodně nemělo by se připustit, aby se Němec Albán vrátil do kláštera

95 Čeněk Kvíčala (1890–1956).

96 Malíře toho jména se nepodařilo identifikovat. Major ho najímal jako figurálního malíře, což svědčí o skutečnosti, že Rak mohl mít určité umělecké vzdělání.

na – Slovanech!“ (sine 1918d, 2) Podobných smyšlenek byla v té době celá řada, objevovaly se například také informace o plánech na opevnění Emauzského kláštera silnými hradbami se střílnami osazenými děly, která měla být namířena proti Pražanům (sine 1918c, 4).

Tlaky na opata a celý řád stále rostly a Major, i když v té době ještě stále sloužil u vojenského stavebního oddělení, tuto situaci nesl velmi těžce. Se svými bolestmi se svěřoval v dopisech Karlu Dostálu-Lutinovi. Jsou to řádky, ze kterých je cítit hořkost, smutek a beznaděj, pramenící z nejistoty, zda se vůbec podaří řád v Praze udržet. Nejvíce je to patrné z dopisu ze 17. prosince 1919. V té době již byla většina kláštera zabrána pro potřeby konzervatoře a Major k tomu píše: „U nás v Emauzích jest to den ze dne smutnější. Můj ateliér, mou celu mi též vzali a nyní se budu domáhati odškodného – tam nelze ani koutečka najíti prázdného k obývání nerci-li k malování. Byl bych vyhozen na ulici, kdybych ve Všehrdové ulici neměl útočiště. ... O memento vroucně prosí neh. f. Pantaleon O.S.B. t. č Jarosl. Major Praha 17/XII 1919 v kritický den.“ (ZA Opava Pz KDL, inv. č. 419) Této tristi situaci věnovala pozornost většina českých katolických listů v čele s *Čechem*. Východočeská *Obnova* kromě konstatování, že pro padesát dva mnichů zůstalo k dispozici pouhých dvanáct cel, zdůraznila zabor ateliéru „slavného bratra-malíře Pantaleona“ (sine 1919c, 1).

Řád se nakonec v Emauzích navzdory všem nepříznivým okolnostem udržel, i když byl v roce 1919 vyhnán opat Alban Schachleiter⁹⁷ a 59 řeholníků⁹⁸ převážně německé národnosti z původních 114 členů řádu, kteří zde přebývali před obsazením kláštera konzervatoří, muselo hledat nové útočiště v jiných benediktinských kláštorech. Nejvyšší správní soud svým nálezem z 6. dubna 1920 označil zabrání kláštera za protizákonné a napadený výnos zemské politické zprávy zrušil. Škody, které tímto aktem řádu vznikly, byly vyčísleny na 1 556 896,28 Kčs a musely být po státu vymáhány soudní cestou (AMP OS Král. Vinohrady 1923).

Po propuštění z armády Pantaleon Major svůj návrat k řeholnímu životu stále oddaloval, a to i přes urgence svých představených. Obhajoval se veřejně prospěšnou snahou, kdy hledal u politických autorit podporu pro rozšíření svého blíže nespecifikovaného chemického vynálezu. Dopisem z 10. září 1920 převora Emauzského kláštera Arnoštu Vykoukalovi⁹⁹ oznámil, že je nucen odcestovat do Paříže,

kam byl za účelem uplatnění svého vynálezu pozván nejmenovanou anglo-francouzskou společností (KLAZAR 2018, 109–110). V Paříži Major obdržel od převora Arnošta z popudu opata Raphaela Walzera¹⁰⁰ ultimativní výzvu z 22. listopadu 1920 k návratu zpět do kláštera, a to nejpozději do 15. ledna

1921. Ve své odpovědi 5. prosince 1920 se Major snažil hrozící vyloučení z řádu ještě zvrátit a vysvětloval, že vše se protáhlo déle, než očekával, a stanovený termín není schopen dodržet. Pokud by mu i přesto bylo umožněno se do řádu vrátit, sliboval oddat se jen a pouze řeholnímu životu: „Vstoupím-li jednou do řádu zpět, nechci více slyšeti o žádných podob. obchodech a pracích – chci mít pro vždy svatý klid a chci jedině a zcela věnovati se svému povolání. Bude ovšem nutno, abych aspoň prvý čas nebyl v Praze – a snad Sekkava byla by dosti vzdálena abych nebyl návštěvami, prosbami at. d. obtěžován.“ (NA ŘBE, kart. 20; KLAZAR 2018, 110)

Tato jeho snaha však již byla zcela marná a 24. ledna 1921 byl zbaven věčných slibů a propuštěn z řádu. Přestože mohl nastalou situaci na základě předchozího vývoje událostí očekávat,

Obr. 32. Zápis ochranné známky prostředku lavarinol, registrované Jaroslavem Majorem v *Ústředním známkovém věstníku* za rok 1919 (převzato z *VĚSTNÍK* 1919, 324).

97 Opat Alban Schachleiter po této trpké zkušenosti zahořkl, začal sympatizovat s radikálními názory německého nacionálního socialismu a navzdory svým nesporným zásluhám o umění zůstává dodnes kontroverzní osobností.

98 Počty vyhnáných řeholníků se mohou lišit. S opatem Albanem odešlo 52 vyhnáných řeholníků do kláštera v Křesoboru ve Slezsku a do Neresheimu v Bádensku-Württembersku (ČIŽINSKÁ 2007, 183–184). V citovaném soudním spisu, žalobě požadující proplacení vzniklé škody, v bodu f), stojí: „Vydržování vystěhovaných členů v cizině. Ze 114 členů, které konvent Emauzský před zabráním čítal, nalezlo jich dle seznamu /3 59 útulek v různých kláštorech beuronské kongregace řádu benediktinského, vůči nimž předseda kongregace převzal uhrazení nákladů v jednotlivých kláštorech vznikajících.“ (AMP OS Král. Vinohrady 1923)

99 Arnošt Vykoukal, občanským jménem Josef (1879–1942), byl v letech 1925–1942 opatem Emauzského kláštera v Praze Na Slovanech. Zahynul v koncentračním táboře Dachau.

100 Raphael Walzer (1888–1966), arcipat kláštera v Beuronu, byl v letech 1919–1925 opatem administrátorem v Emauzích.

pravděpodobně s ní nepočítal. Ve svém dopise převoru Arnoštovi neskrýval své rozhořčení z opatova rozhodnutí motivovaného lpením na kanonických předpisech: „... On nevěřil, že jednal jsem v dobrém úmyslu, že pracoval jsem pro dobro bližního, on neví že i ve válce zachránil jsem 62 vojnů před zničením a že v době nouze o chléb, svým vynálezem opatřil jsem hladovicím to sousto chleba a posvětil v temnotě ubohým, on necenil to, že tím skrovným mým vynálezem (dle úsudku zdejších prof. chemiků i v Paříži) dal jsem podnět k novým dalekosáhlým výzkumům což dokládám tím dnes, kdy vláda fran. poslala mi prospekt na soutěž spadající do mého vynálezu a nabízí mi dvě ceny: 20–50 tisíc franků při zdokonalení.“ (NA ŘBE, kart. 20) Doposud se nepodařilo nalézt jednoznačné archivní materiály, které by pomohly otázku kolem Majorových vynálezeckých a podnikatelských aktivit více objasnit. Ani Major se k tomu později již nevracel. K samotnému vynálezu, ať už se mělo jednat o nové efektivní lihové svítidlo LUXIN, nebo tužidlo a čisticí LAVARINOL, existuje pouze několik dílčích informací v dobovém tisku.¹⁰¹

Atelier církevního umění

Přestože z výše citované korespondence vyplývá, že Majora vyloučení z řádu očividně zaskočilo, dokázal se poměrně rychle adaptovat na nově vzniklou situaci a překvapivě se již za pět měsíců po opuštění řádu 20. června 1921 oženil s vdovou Růženu Zikmundovou, dcerou bývalého vrchního stavebního rady hlavního města Prahy Ing. Josefa Václavka.¹⁰²

Zatím není zřejmé, kdy formálně založil svůj vlastní Atelier církevního umění (SA Žaludových), který sídlil ve Všešrdově ulici 6, čp. 562 (tehdy Praha III, dnes Praha 1-Malá Strana), ani jakým způsobem mohl tyto prostory získat. Podle adresy z doručené korespondence je prokazatelné, že je určitě využíval již v roce 1917. Zda je mohl užívat i v dřívější době, zatím nevíme. Bez zajímavosti není ani fakt, že od 6. března 1919 byl na této adrese přihlášen k trvalému pobytu (od 7. června 1920 byl hlášen v Palackého ulici 40, čp. 842 na Smíchově, a od 21. listopadu 1921 na Úvoze 20, čp. 162, tehdy Praha IV, dnes Praha 1-Hradčany).

Lze se tedy domnívat, že Majorův přechod z pozice řádového umělce do privátní sféry nebyl nijak dramatický. Nasvědčuje tomu i první dopis, který po svém návratu z Paříže odeslal 1. července 1921 Karlu Dostálu-Lutinovi. Kromě toho, že v něm Dostálovi oznamuje, že je již z Francie zpět, zdůrazňuje, že musí pilně pracovat na rozdělávaných dílech, která v důsledku svého odjezdu opustil. Výčet rozdělávaných prací je opravdu bohatý, kromě portrétu dr. Matěje Kováře (pozn. č. 101) jsou to kartony pro výzdobu lodi kaple Nejsvětější Trojice v kostele Povýšení sv. Kříže v Prostějově (posléze provedeno 1923), cyklus ze života sv. Martina z Tours, obraz sv. Vojtěcha, křížová cesta pro vinohradský kostel sv. Ludmily v Praze atd.

Křížové cesty

Následující krátký výčet obsahuje pouze křížové cesty, jejichž stav a podobu v současnosti známe. V pražském kostele sv. Ludmily byla křížová cesta nainstalována v postní době roku 1922 (ZA Opava Pz KDL, inv. č. 419). Jednalo se o křížovou cestu podle německého malíře Gebharda Fugela (1863–1939), jejíž originál lze vidět v kostele sv. Alžběty ve Stuttgartu. Obdobná Majorova křížová cesta byla umístěna v roce 1928 v kostele sv. Jana Křtitele ve sv. Janu pod Skalou. Další známá křížová cesta pocházející z Majorova ateliéru byla vytvořena v roce 1931 podle originálu dalšího Němce, malíře Martina Feuersteina (1856–1931), z kostela sv. Anny v Mnichově, a to pro dnes poničený kostel Nanebevzetí Panny Marie ve Svatoboru, odkud byla roku 1956 přenesena do kostela Nanebevzetí Panny Marie v Plané nade Mží (*sine* 2018 online). O křížové cestě vlastní kompozice pro kostel sv. Jana Nepomuckého v Českých Budějovicích již byla zmínka.

¹⁰¹ V dubnu 1920 byla založena společnost „Luxin, výroba svítiva, spol. s r. o.“ v Praze (*sine* 1920a, 6; KLÁZAR 2018, 110–111) Jako společníci jsou jmenováni mj. zlatotepec Josef Čada, který byl Majorovým dodavatelem plátkového zlata (SOA v Třeboni I/148 III-B-50), a Čadův švagr Jaromír Kovář, v letech 1914–1924 majitel velkostatku ve Vysokém Hrádku, ke kterému patřil i hospodářský lihovar. Ve válečné době plné bídy majitelé velkostatku obětavě pomáhali okolním obyvatelům, kterým poskytovali potraviny a petrolej, „a když ten nebyl, vynalezeno a vyráběno nové svítidlo „luxin““ (*sine* 1924, 6; cf. *sine* 1920b, 13). Pantaleon Major také po určitou dobu pobýval na statku ve Vysokém Hrádku, pravděpodobně v době mezi jeho propuštěním z armády a odjezdem do Paříže. Major na žádost Jaromíra Kováře maloval portrét jeho otce dr. Matěje Kováře (LA PNP Dostál-Lutinov, Jaroslav Major v dopise Karlu Dostálu-Lutinovi z 1. 7. 1921; JIROUŠEK 1934, 52–53). V *Patentovém věstníku* Patentního úřadu ani v *Ústředním známkovém věstníku*, vydávaném Ministerstvem průmyslu, obchodu a živností, se však látka luxin nebo stejnojmennou ochrannou známkou dohledat nepodařilo. *Ústřední známkový věstník* však přinesl ve spojitosti s Majorovým jménem informaci o výrobě a prodeji tužidla a čisticího lavarinol (obr. 32; *VĚSTNÍK* 1919, 324; *sine* 1919a, 4; *sine* 1919b, 12; KLÁZAR 2018, 111).

¹⁰² AMP Sbirka matrik BBČ 028, fol. 61. – Růžena Majorová (1885–1978), roz. Václavková, provdaná Zikmundová, měla dceru Růženu a syna Karla z prvního manželství (NA ŘBE, kart. č. 28).

Nelze samozřejmě nepřipomenout restaurování křížové cesty pro pražský Petřín. Jejím popisu, historii a opravám se věnuje kniha *Kostel svatého Vavřince a Křížová cesta na Petříně* (BEDRNÍK 1935): „O udržování Křížové cesty pečuje horlivě zvláštní spolek, který se roku 1924 k tomu cíli ustavil. Poslední pobožnost Křížové cesty konala se totiž na počátku minulé války, o velikonočích 1915. Od této doby kaple sv. Kříže i Božího Hrobu zůstaly uzavřeny. Teprve r. 1922 opět zelenočtvrteční noční procesí na Petříně obnovena. Spolek získal historického malíře arch. Jaroslava Majora, který obrazy v jednotlivých kapličkách, jež mezi tím byly velmi sešly, zdařile a nezištně obnovil, takže již na Květnou neděli dne 28. března r. 1926 byla celá Křížová cesta znovu slavnostně vysvěcena kvardiánem řádu františkánského P. Janem Nep. Štikarem...“ (BEDRNÍK 1935, 21). Pro úplnost dlužno podotknout, že první čtyři kaple restauroval akademický malíř a restaurátor Augustin Vlček (1865–1934). V roce 1930 byl Majorom restaurován na plechu malovaný

obraz *Krista v zahradě Getsemanské*, umístěný v kapli ve Vlašské ulici, která je považována za počátek této křížové cesty (HOSTOMSKÝ 2012, 182). Poslední Majorovou realizací spojenou s petřínskou křížovou cestou, bylo restaurování kaple Božího hrobu v roce 1935 (obr. 33). Při ní byla pod pozdější omítkou odkryta původní fresková výzdoba, která byla oživena a zakonzervována (BEDRNÍK 1935, 23).¹⁰³

Obr. 33. Praha 1-Malá Strana, kaple Božího hrobu na Petříně. Nástrovní freska v interiéru kaple. Dobová fotografie, neznámý fotograf, stav před a po restaurátorském zásahu v roce 1935 (SA Žaludových).

Spolek zmiňovaný v citaci z knihy Stanislava Bedrníka se oficiálně jmenoval *Spolek k úpravě křížové cesty na Petříně a k podpoře chudých v Praze*. Byl ustanoven 1. ledna 1924 iniciativou Rudolfa Demartýna, vrchního policejního rady v Praze, a Václava Dvorského, holiče a majitele voňavkářství (HOSTOMSKÝ 2012, 181–182). Jeho poslání přesně vymezují spolkové stanovy: „§ 1. Jak již jméno: ‚Spolek k úpravě křížové cesty na Petříně a k podpoře chudých v Praze‘ naznačuje, jest účel spolku dvojitý. Náboženským účelem jest zvelebení petřínské křížové cesty v Praze a lidumilným účelem jest podpora chudých katolíků českých a v druhé řadě i jiných osob chudých bez rozdílu náboženství a národnosti. Politika jest ze spolku naprosto vyloučena. § 2. Obojí účel jest sledovati stejnoměrně tak, že polovina vydání se děje k vytčenému cíli náboženskému a druhá polovina věnována jest stanovenému cíli lidumilnému. Ovšem mohou spolkové jmění tvořiti i příjmy určené nikoliv obojím těmto účelům, nýbrž výhradně jen jednomu z nich; takové příjmy musí pak zvláště účtovány býti.“ Prvním předsedou spolku byl Leopold Hladký, kterého na základě rozhodnutí valné hromady 18. dubna 1926 vystřídal Jaroslav Major. Ten ještě v témže roce založil nový spolek s názvem *Památková Matice Chránová v R[epublice] Čsl.* a stal se také jeho předsedou (AMP MHMP II., sign. II/0633; SOkA Jičín VM Nová Paka, kart. 90).

Matice nebyla, na rozdíl od předchozího spolku, ve svém poslání tak úzce sešněrována stanovami: „Památková Matice Chránová má za úkol pečovati a zachraňovati historicky cenné a umělecké památky církevní, t. j. stavby, oltáře, sochy, obrazy a t. d. Prostředky k dosažení účelu: a/ získávání členů; b/ pořádání exkursí s výklady historicky cenných památek, poučných, vědeckých, cestopisných přednášek, divadelních a kinematografických představení, koncertů, akademií, recitačních večerů, výstavek, bazarů. Tato činnost vztahuje se hlavně pro Prahu i pro celé území republiky Československé. Činnost politická jest vyloučena.“ (AMP MHMP II.,

¹⁰³ Křížová cesta a kaple Božího hrobu prošly v letech 2017–2018 celkovou zdařilou obnovou a restaurováním.

Obr. 34. Patentový spis č. 27070 z 10. prosince 1928 chránící Majorův speciální postup na výrobu barevných pastelů (převzato z ÚPV 27070 online).

sign. IX/0620) Pozvánky na spolkové akce byly zveřejňovány v tehdejším tisku. Na jaře 1927 se mezi nimi dokonce objevila nabídka na komentovaný zájezd za italskými památkami a slibovala navštívit Benátky, Padovu, Florencii, Assisi, Řím, Neapol, Capri a Pompeje (*sine* 1927a, 6). Tuto Majorovu spolkovou aktivitu také připomíná Prokop TOMAN (1993/II, 64): „Byl hlavním iniciátorem spolku ‚Památková matice chrámová‘. Tak restauroval na př. fresky v kapli Srdce Ježíšova u Křížovníků v Praze, na Tetíně a j. Vynašel zvláštní metodu restaurování, t. zv. pastelovým olejem, čímž dosahuje starého rázu a patiny.“ Je hříčkou náhody, že patentový spis chránící Majorovu recepturu k přípravě zmíněného speciálního pastelu, byl vydán v den jeho 59. narozenin 10. prosince 1928 (ÚPV 27070 online; obr. 34).

Tomanem uvedené restaurování fresek v kapli Srdce Ježíšova u Křížovníků nelze podle dosavadních poznatků spojovat s činností spolku Památková matice, neboť periodikum *Čech* již k 26. srpnu 1920 informovalo, že tyto práce probíhají „pod dozorem odborného malíře Pantaleona“. Jedna z bočních kaplí, která sloužila jako depozitář, byla z podnětu velmistra řádu Josefa Vlasáka očištěna od olejového nátěru, pod nímž byly objeveny nástěnné malby, které byly v té době datovány do 17. století a chybně přisuzovány některému „ze žáků znamenitého českého malíře Reinera“ (*sine* 1920c, 7).

V létě roku 1927 se ve spolku zrodil plán na zvelebení poutního místa Tetína, spojeného se svatováclavskou legendou, jenž byl v té době poměrně zanedbaný (*sine* 1927b, 6; *sine* 1927c, 3). Zatím se nepodařilo spolehlivě určit, zda byl tento záměr zrealizován.

Major vedl oba spolky souběžně až do prosince roku 1928. Dopisem z 15. ledna 1929 oznamoval ministerstvu vnitř, že na poslední schůzi Spolku k úpravě křížové cesty bylo rozhodnuto, aby se jmenovaný spolek sloučil s Památkovou maticí chrámovou. Přesněji řečeno Spolek k úpravě křížové cesty by zanikl a pokračovatelem měla být Památková matice. Takové rozhodnutí ale náleželo pouze do kompetence valné hromady a ta sloučení neschválila (AMP MHMP II., sign. II/0633). Nakonec se rozhodnutím své valné hromady v roce 1930 rozpustila Památková matice chrámová. Major zůstal nadále předsedou Spolku k úpravě křížové cesty a překvapivě jím zůstal i po své smrti. Ještě v prosinci roku 1943 v oznámení o trvání spolku je stále veden v kolonce předseda s poznámkou „zesnulý“. Spolek v té době vedl jeho místopředseda zubní lékař prof. MUDr. Stanislav Šmelhaus. Dne 16. srpna 1948 poslední jednatel spolku Emanuel Slavík oznámil, že spolek zastavil svou činnost v době okupace a již neexistuje, následně byl dle rozhodnutí Zemského národního výboru v Praze z 24. srpna 1948 vymazán ze spolkového rejstříku, čímž zanikl (AMP MHMP II., sign. II/0633).

Svatováclavské milénium

Rok 1929 se nesl v duchu horečných příprav na oslavy svatováclavského milénia. Nebylo to však jediné významné jubileum, které tento rok přinesl – 19. března 1929 mělo také uplynout 200 let od svatořečení sv. Jana Nepomuckého. Proto se 25. června 1928 ustanovil *Výbor svatojanský*, kterému předsedal děkan vyšehradské kapituly František Vaněček. Výbor se usnesl uspořádat k světcově poctě svatojanskou jubilejní výstavu. Za tím účelem byla zvolena výstavní komise ve složení žižkovský vikář Karel Procházka (předseda), akademický malíř Emil Pacovský (zapisovatel), Vilém Bitnar (jednatel), Karel Schwarz (pokladník). Členy byli dále akademická malířka Zdeňka Braunerová, akademický sochař Čeněk Vosmík a spisovatel Antonín Šorm. Komise se postupně rozrůstala o další členy a 17. ledna 1929 na jejím druhém zasedání byl za člena kooptován také Jaroslav Major. Postupně bylo upuštěno od velkolepých plánů na shromáždění svatojanských památek ze zahraničí a z celého Československa a bylo rozhodnuto, že se bude jednat pouze o výstavu svatojanských pragensí. Z několika navrhovaných variant pro místo výstavy komise rozhodla o jejím umístění v klášteře alžbětinek Na Slupi. Při plánování času výstavy se organizátoři snažili, aby termínově nezasáhla do svatováclavských oslav. Měla být zahájena ve výroční den světcovy kanonizace 19. března a první část ukončena 1. dubna. Druhá část se měla otevřít 1. května a definitivní konec výstavy byl stanoven na 2. června 1929. Nakonec se ukázalo, že toto načasování nebylo příliš šťastné, a bylo vysloveno politování, že výstava byla ukončena ve chvíli, kdy do Prahy začaly proudit davy z venkova na svatováclavské oslavy. Za 46 dnů, kdy byla výstava otevřena, ji navštívilo pouze 1572 platících návštěvníků (BITNAR 1929, 776–795).

Major neopomněl ani příspěvek ke svatováclavskému milénium. K této příležitosti nafotografoval osm svých obrazů s výjevy ze života sv. Václava a tuto sérii rozesílal s věnováním významným

osobnostem (obr. 35). Adresátem jedné sady byl také papež Pius XI., který Majorovi kromě apoštolského požehnání zaslal prostřednictvím svého sekretáře kardinála Pietra Gasparriho písemné poděkování¹⁰⁴ (SA Žaludových; sine 1929b, 3; sine 1929c, 2).

Do jisté míry lze za příspěvek ke svatováclavskému i svatojanskému výročí považovat také provedení fresky na vítězném oblouku v kostele sv. Anny na Žižkově, který byl postaven roku 1911 Spolkem svatého Bonifáce (AMP FÚ Žižkov 1923–1938, 55–64). Alespoň to tak vnímal štedrý dárcce, profesor žižkovské reálky Šulc, který věnoval v prosinci roku 1929 částku 10 000 korun, aby jeho přítel architekt Jaroslav Major na vítězném oblouku vytvořil jubilejní obraz. Ve farní kronice je popsán následovně: „Sv. Václav a sv. Jan Nepom. přivádí ku Marii Panně sv. patrony české, aby za národ český orodovali; v popředí zástupce kléru světského: sv. Vojtěch a klášterního: sv. Prokop.“ (AMP FÚ Žižkov 1923–1938, 56; obr. 36) Majorovi, potažmo jeho ateliéru, však nebyla svěřena pouze výzdoba vítězného oblouku, ale také vymalování celého interiéru kostela.¹⁰⁵ Malířské práce začaly v prosinci 1929, přes dobu vánoční byly přerušeny a pak pokračovaly do 15. ledna 1930, kdy musely být kvůli mrazům zastaveny. Pokračovalo se až na jaře.

Obr. 35. Jaroslav Pantaleon Major, 1929: Sv. Václav mezi dvěma anděly, obraz ze svatováclavského cyklu. Skica, uhel na papíře (SOKA Jičín SD Nová Paka, kart. 17).

V roce 1931 postupně, jak se scházely peníze od dárců, byly Majorovi svěřeny k úpravě oltáře Panny Marie, Božského Srdce Páně a oltář sv. Josefa (AMP FÚ Žižkov 1923–1938, 62–64). V souvislosti s touto prací se v literatuře opět objevuje jeho příjmení v chybné formě Majer (OUTRATA 1997, 123–132).

V době vrcholících oslav svatováclavského milénia měl Jaroslav Major ještě jednu důvod zaměřit svou pozornost na Itálii, konkrétně na nové sídlo československé papežské koleje Bohemicum, nyní Nepomucenum v Římě. Nová budova koleje na Via Concordia byla posvěcena na svátek sv. Vojtěcha 23. dubna 1929.¹⁰⁶ Po dlouhá léta Major osobně velmi podporoval její vznik a již před válkou vytvářel návrhy pro budoucí kapli nové koleje, kterou mohl konečně vyzdobit v roce 1932 a věnovat jí deskový obraz sv. Cyrila a Metoděje a obraz sv. Václava (KLAZAR 2018, 117–119). Za toto dílo se mu dostalo od papeže Pia XI. druhého apoštolského požehnání, které poté Major tak hrdě připomínal na hlavičkovém papíře a propagačních materiálech svého Atelieru.¹⁰⁷

104 Děkovný dopis za cyklus obrazů k svatováclavskému milénium ze 7. června 1929 s apoštolským požehnáním, podepsaný státním sekretářem kardinálem Pietrem Gasparriem, který posvětil základní kámen nové budovy české papežské koleje v Římě (Nepomucenum, dnes Via Concordia 1) dne 31. května 1927, tedy o narozeninách papeže Pia XI. (SA Žaludových).

105 Presbytář kostela sv. Anny byl vyzdoben mezi lety 1911–1916 nástěnnými malbami Beuronské umělecké školy, jejichž autorství je připisováno neznámým beuronským umělcům. Zobrazují starozákonního krále Davida s harfou, proroky Izaiáše a Jeremiáše s holí a sv. Jana Křtitele s křížem pod beuronskými palmami (OUTRATA 1997, 125, 129–132).

106 V době Majorova uměleckého působení sídlila česká papežská kolej od roku 1888 do roku 1929, tj. do vybudování současného sídla, v bývalém klášteře trinitářů na Via Sistina (PARMA 2018 online).

107 V reklamním materiálu z roku 1936 se uvádí jako reference „Řím, Československá Kolej, Aventin, Trévi“ (SOKA Jičín FÚ Pecka). Výzdoba kaple v Nepomucenu je dnes již změněna.

Začátek spolupráce s Jiřím Jelínkem, budoucím nástupcem

Ve výběru Majorových realizací nelze nepřipomenout ještě jednu mimopražskou, a sice výmalbu kostela sv. Vavřince v Ronově nad Doubravou v roce 1923. Pozornost si zaslouží hned z několika důvodů.

O tom, jak velký význam této práci Major přikládal, svědčí jeho úvodní slova v dopise, který 24. srpna 1923 adresoval faráři Künstlerovi z obce Cholína na Olomoucku: „Ukončiv své životní velké dílo malířské v Ronově n D. ...“ (SOKA Olomouc L 7-14). Šlo o zhotovení kopií fresek s vý-

Obr. 36. Praha 3-Žižkov, kostel sv. Anny. Výmalba presbytáře (mezi 1911–1916) provedená nejmenovanými beuronskými umělci a mladší Majorova freska na vítězném oblouku zobrazující Pannu Marii obklopenou českými patrony (1929/1930; foto F. Malý, 2019).

jevy ze života sv. Vavřince, jejichž originál viděl ronovský duchovní správce Martin Klouda v římské bazilice S. Lorenzo fuori le mura.¹⁰⁸ S touhou mít takto vyzdoben i svůj kostel opatřil si jejich fotografie a v roce 1923 tímto úkolem pověřil Majora. Jednalo se o čtyři výjevy ze světceva života. Začínají svěcením na jáhna a rozdělováním almužny chudým, chorým, slepým a mrzákům, které nazýval „poklady církve“. Další scéna představuje jejich předvedení římskému prefektovi, lačnickému po církevním bohatství, a poslední freska ukazuje přípravu sv. Vavřince na mučednickou smrt. Proporce ronovského kostela neumožňovaly fresky umístit na stěny, jako je to v případě originálu, proto byly Majorem umístěny do klenebních polí (ŽAK 1923, 1–2). Postavy jsou v nadživotní velikosti – dosahují výšky kolem tří metrů.

Dalším důvodem, proč tuto realizaci připomínáme, je skutečnost, že se jedná

o první doloženou Majorovu spolupráci se synovcem Jiřím Jelínkem,¹⁰⁹ ve kterém si vychovával svého nástupce. Dokládají to signatury ve třetím poli lodi kostela „Pinx. Pantaleo Major et. Georgius Jelínek. 1923“ (HAMSÍK 2002, 3).

Na doplnění ještě připomeňme, že v roce 1929 v Ronově společně s Jiřím Jelínkem realizovali výmalbu hřbitovního kostela sv. Kříže (sine 1929d, 4). V roce 1932 Major uskutečnil výzdobu kostela sv. Martina v Kněžici u Ronova (sine 1932, 5–6). Dne 13. října 1935 byla v Ronově slavnostně instalována Majorem zhotovená kopie Panny Marie klatovské (sine 1935, 5). A konečně v listopadu 1936 Jiří Jelínek pateru Kloudovi předal blíže neurčený obraz Majorem rozpracovaný a Jelínkem dokončený. V děkovním dopise farář zdůraznil, že ho umístí na čestné místo v presbyteriu (KLAZAR 2018, 113–114).¹¹⁰

¹⁰⁸ Major použil stejný motiv při výzdobě kostela sv. Vavřince v Lubenci (okres Louny), kde fresky umístil na vítězný oblouk a stěny v presbytáři. Na rozdíl od Ronova, kde jsou oproti originálu zrcadlově obrácené, v Lubenci se shodují. (Lubenek je jmenován v reklamním materiálu Atelieru, viz SOKA Jičín FÚ Pecka.)

¹⁰⁹ Jiří Jelínek (*10. 1. 1904 Hořice – †11. 10. 1985 Český Brod), syn Aloise Jelínka, řezbáře v Hořicích, a Majorovy nejmladší sestry Julie, akad. malíř a restaurátor kostelů (spolu s bratrem Miroslavem). Studoval sochařství v Hořicích (1918–1922) a akademii v Krakově. Měl atelier v Českém Brodě (JILEMnický 1984, 401).

¹¹⁰ V dopise faráře Kloudy Jiřímu Jelínkovi ze 17. listopadu 1936 se mimo jiné píše: „Přeji Vám z té duše, že stal Jste se nástupcem p. architekta, jen prosím, pracujte dále v jeho duchu, který se nedal svěsti tím nevkusným naším modernismem – malujte jako On, a my všichni, kdož jsme byli přáteli p. architekta, zachováme přátelství i Vám.“ (SA Žaludových)

Nejasná díla

Do výčtu Majorových pražských děl je nutno zahrnout i ta, o jejichž bližší podobě nebo existenci se nepodařilo nalézt přesňující informace.

Zpráva z 16. ledna 1918 v souvislosti s posvěcením kaple sv. Antonína uvádí návrhy na zařízení a výzdobu této ústavní kapličky v Domově sv. Antonína pro opuštěné na Královských Vinohradech, Hálkova třída 19 (sine 1918a, 3). Nadživotní obraz sv. Bernadetty je připomínán v souvislosti se slavením tridua k její počtě ve dnech 12.–14. února 1926. V té době měl být obraz pocházející z Majorova ateliéru vystaven na bočním oltáři v kostele sv. Voršily (sine 1926a, 5). Další zcela nejasná realizace vyplývá ze záznamu nalézajícího se v pozůstalostním spise Jaroslava Majora, kde se objevuje promlčená pohledávka za práce pro pana faráře Mojžiše z Bílé Hory, vzniklá v roce 1929 (AMP OSC Praha-západ 1936, fol. 61). Následujících pět míst jmenuje reklamní leták Ateliéru církevního umění, tištěný pravděpodobně na počátku roku 1936: „Praha II. U sv. Jindřicha (olejové obrazy), Praha VI. chrám karmelitek,¹¹¹ Praha-Košíře farní chrám, Praha-Smíchov kaple slepců,¹¹² Praha kollej Arnošta z Pardubic¹¹³“ (SOkA Jičín FÚ Pecka).

Reklamní materiál obsahuje výběr 107 míst (včetně pěti výše uvedených), které Major prezentuje jako referenci své činnosti. Převážně nejsou jednotlivé práce konkretizovány. Seznam je rozdělen podle zemí: Čechy 71, Morava a Slezsko 22, Slovensko 8, Itálie 6 míst.¹¹⁴ Kromě tohoto soupisu je zde i nabídka prováděných činností a fotografie některých prací.

Nečekané úmrtí

Uvedený reklamní materiál vznikl v posledním roce Majorova života. Zemřel náhle 21. srpna 1936 v Babicích u Říčanu u Prahy. Podle pitevní zprávy smrt způsobil vmetek do srdce (srdeční mrtvice; MÚ Říčany MZ 1936, záznam 21. 8. 1936; NA ŘBE, kart. č. 28, parte).

Zprávu o úmrtí a pohřbu, který se konal 25. srpna, přinesla mnohá dobová periodika (FUCHS 1936, 3; sine 1936a, 4; sine 1936b, 2; sine 1936c, 2; sine 1936e, 2; sine 1936f, 3). Takto o jeho posledním rozloučení referovaly 27. srpna 1936 *Lidové listy* ve svém poledním vydání: „Pohřeb architekta Majora. Včera se shromáždilo v ústřední kapli na Olšanech veliké množství přátel i ctitelů, žel, tak záhy zesnulého mistra-architekta a malíře, pana Jaroslava Majora, aby mu prokázali poslední skutek lásky, aby ho doprovodili do hrobu. Vedle velké rodiny s panem min. radou Dr. Vratislavem Majorem sešlo se též mnoho duchovenstva z Prahy a z venkova, mimo jiné pp. prof. Xaver Dvořák, spisovatel, Msgre Pastor, prof. z Petrovic, Msgre Cyril Pavlíček, vikář z Hořovic, farář Štěpán z Chřížína u Velvar, P. Daňha, od Otců redemptoristů, z emauzské řeholní rodiny Fra Sarkandr, Modestus¹¹⁵ a notář Antonius, jenž zesnulému pomáhal při mnohém krásném díle.¹¹⁶ Průvod vedl vsdp.¹¹⁷ metrop. kanovník Dr. Kulač za asistence pánů ze Strahova. Tklivé podzimní slunce zasypalo svým zlatem těžkou černou rakev, spolu s květy růží a aster, když ukládán byl za zpěvu *Salve Regina* do hrobu velký ctitel Matky Boží, jež jistě vyprosí u trů-

111 Patrně se jedná o tiskovou chybu a má být Praha IV. (Hradčany).

112 Může se jednat o ústavní kapli (1893) na pozemcích usedlosti Horní Palata, čp. 737 Smíchov, Na Hřebenkách 5.

113 Kolej toho jména se dodnes nachází ve Voršilské ulici čp. 144 na Novém Městě.

114 „Čechy: Praha – Ječná ul., kaple státní reálky, Praha II. Na Slovanech, Praha II. U sv. Jindřicha (olejové obrazy), Praha VI. chrám karmelitek, Praha-Košíře farní chrám, Praha-Smíchov kaple slepců, Praha-Žižkov chrám u svatě Anny, Praha kollej Arnošta z Pardubic • Ronov nad Doubr., Stará Boleslav chrám Panny Marie, Horažďovice chrám Škol. sester, Chrudim kaple Škol. sester, Strýčice u Netolic, Turnov, Litrbachy u Litomyšle, Kruh u Oken, Roveň, Choustník, Klokoty u Tábora, Chrástany, Hradešice, Náchod, Svatobor u Karlových Varů, Holic v Čechách, Nové Strašecí, Heř. Městec, Krucemburk, Beroun, Mnich. Hradiště, Nepomuky, Litoměřice, Tetín, Cerhovice, Mukařov u Prahy, Dol. Slivno, Č. Bělá, Lány na Důlku, Hlinsko, Vysoká u Mělníka, Čížová u Písku, Hvozdčany, Bělčice, Březnice, Malšín, Vyšší Brod, Dol. Dvořiště, Třebechovice p. Oreb., Vejprnice u Plzně, Dvůr Králové, Pšovka u Mělníka, Kolín, Sedlčany, Pízeň u sv. Anny a starobylý kostel u Ježíška, Králíky, redemptoristé, Černilov u Hradce Král., Mnichov u Mar. Lázní, Č. Budějovice, domácí kaple J. Excellence p. biskupa, Rožmberk, Velim, Lázně Běláhrad, Suché Vrbno, Mlýnský Dvůr u Králík, Lubenec, Pardubice (konzervace freska), Sv. Dobrotivá, Nová Paka děkanský a klášterní chrám, Červená Řečice, Manětín, Červený Kostelec a jiné // Morava a Slezsko: Bruntál – klášter, Vrbno – klášter, Opava – klášter, Místek chrám P. M., Ořechov, Slavonín u Olomouce, Hodolany u Olomouce, Kroměříž, Vel. Meziříčí, Modřice u Brna, Petrovice, Rudoltice, Liebenthal, Hor. Kounice, Višňová, Mor. Budějovice, Strahovice, Přímětice u Znojma, Mor. Krumlov, Žerotice, Hodslavice, N. Jičín aj. // Slovensko: Ochodnica u Kysuckého Nov. Mesta, Košice, dominikánský dóm, Nitra, biskupská katedrálka, Dimburk (fresko ze starého kostela přeneseno do nového chrámu), Dechtice u Trnavy (restaurace a odkrývání fresek), Bratislava (přenesení freska z Beňovského paláce do městského musea, konzervace obrazu Popradské Madony malované na dřevě ze čtrnáctého století a obrazu sv. Jury // Itálie: Řím, Československá Kollej, Aventin, Trévi, Monte Cassino, Pescia, Pistoia a j.“ (SOkA Jičín FÚ Pecka)

115 Pravděpodobně se jedná o emauzské řeholníky J. Sarkandra Pospíšila a Modesta Krpálka. Br. Jan Sarkander Vrbík, v tu dobu pobývajících v cizině, se pohřbu nezúčastnil.

116 Notářem Antoniem je s velkou pravděpodobností míněn br. Antonín Vrbík, s nímž a jeho rodinou udržoval Major přátelský vztah i po opuštění řádu. Umělecky se sešli při výzdobě kostela ve Strahovicích v roce 1932.

117 Chybne vsdp. má být Vdp. (Vysoce důstojný pán), což přináležel jako oslovení kanovníkovi.

Obr. 37. Praha 3-Žižkov, Olšanské hřbitovy, část 006, odd. 16, č. hrobu 90. Hrob Jaroslava Majora na Olšanských hřbitovech (foto J. Klazar, 2014).

nu Svého Syna radostí rajských tomu, jenž tolik příbytků Božích svým umným štětcem ozdobil a mnohou vzácnou památku církevní svou pílí zachránil pro útěchu budoucím. Ave anima pia. Zádušní služby Boží slouží se dnes ve čtvrtek o půl 8. hod. ranní na Strahově.“ (sine 1936d, 4; SA Žaludových; SOKa Jičín SD Nová Paka, kart. 17, poděkování Růženy Majorové za projev soustrasti; obr. 37)

Po Majorově smrti převzal ateliér a připravované nebo rozpracované zakázky jeho synovec Jiří Jelínek. Ten se ke strýcovu odkazu hrdě hlásil, a to nejen v hlavičce úředního papíru, ale také svým prohlášením, kterým dával na vědomí, že Majorovým úmrtím ateliér nezanikne, ale bude ve stejném duchu pokračovat pod jeho vedením (SOKa Jičín VM Nová Paka, kart. 90, nedatováno).

Jaroslav Pantaleon Major se svým jménem spojil výzdobu církevních objektů, jejichž počet se přibližuje dvěma stům, přesto po své smrti upadl takřka v zapomnění. Vzniklý paradox je umocněn množstvím omylů v jeho životopisných údajích, které byly doposud publikovány. Dosavadní badatelské výsledky také ukazují, že stále převládající vnímání Jaroslava Pantaleona Majora pouze jako církevního malíře není správné. Majorovy vlastní malířské realizace představují pouze malé procento jeho rozsáhlé tvorby. Byl osobností, která dokázala jednotlivé akce řídit. Zakázku sjednal, vypracoval patřičné návrhy, zajistil potřebný materiál, příslušné umělce a řemeslníky, kteří pod jeho dozorem sjednanou práci realizovali.¹¹⁸ Při této praxi se mnohdy stalo, že kroniky, ať farní, nebo obecní, zmínily pouze jména umělců, kteří v daném místě pracovali, a na postavu tvůrce celého projektu zapomněly.¹¹⁹ Dalšími příčinami, proč Majorovo jméno dnes není častěji zmiňováno, jsou určitě též zásadová anonymita prosazovaná v okruhu Beuronské umělecké školy a konečně také stav dochování jednotlivých realizací. Zachovaly se mozaiky, horší už je to s nástěnnou výmalbou, která byla v pozdějších letech až na výjimky, např. *Emauzské učedníky*, často necitlivě restaurována nebo přemalována.

Neodvažují se tvrdit, že se v tomto článku podařilo beze zbytku alespoň zhruba zmapovat všechny umělecké stopy, které Pantaleon Major v Praze i mimo ni zanechal.¹²⁰ Mnoho nezodpovězených otázek nad jeho některými nejasnými díly i nad některými okamžiky jeho osobního života stále čeká na solidní badatelské odpovědi.

PŘÍLOHA – přepis strojopisné anonymní biografie Jaroslava Pantaleona Majora z roku 1912, sestavené pravděpodobně jako podklad pro Majorovo ocenění za jeho práci v letním sídle české papežské koleje v Trevi (APCN Boh. 21).

Biografie o umělecké činnosti akademického malíře, mistra Fra. Pantaleone Jaroslava Majora, člena O.S.B. královské opatství Emauz, Praha. II.

Narozen r. 1869 v Chotči, okr. Nová Paka, příslušný do Prahy. Studoval od r. 1879 na c. k. realce v Jičíně, od r. 1884 navštěvoval nově se zřizující umělecko-průmyslovou školu v Praze a grafiku. V r. 1888 vstoupil do řádu Benediktinů Beuronských v Emauzích v Praze, kdež po odbytém noviciatu přidělen byl umělecko-malířské škole řádové a r. 1891 povolán co člen řádu do mateřského kláštera v Beuronu v Hohenzollern-Sigmaringen, aby dále studoval na tamější umělecko-malířské škole.

Po několikaletém studiu tamtéž poslán byl do Itálie na Monumento nationale v Monte Cassino, kdež pracoval po 3 léta s mistrem P. Desideriem Lenzem. Práce tam vykonané vyznamenány prohlídkou Jejich Veličenstev císaře Viléma a krále Viktora Emanuela II. Dále vykonal delší studijní cestu po Italii a Sicilii, kdež jmenovitě studoval v Pompeji staré fresky jakož i v Ravenně, Benátkách a Sicilii mozaiku a malbu starokřesťanskou.

Mezitím byl již zahájen rozsáhlou činností uměleckou, byv volán z královského kláštera Emauz na četná místa k provádění prací uměleckých nejen po Čechách a Moravě ale i v Italii a to jak k provádění nábožensko-uměleckých fresek vlastní invence a opravách odkrytých fresek tak i k celkové umělecké výzdobě chrámové a oltářní i kostelní architektury. Výsledek této činnosti umělecké tvorby jmenovaného umělce osvědčil se v četných případech. O tom svědčí ona okolnost, že Fra Pantaleone Major za posledních 14 let po ukončení svého uměleckého vzdělání vyzdobil freskami jakož i umělekonáboženskou, přesně řešenou architektonickou výzdobou neméně než 44 chrámů a kaplí v Čechách, na Moravě a částečně též i v Prusku a Italii.

118 Např. kostel v České Skalici navštívil pouze dvakrát během celé doby, kdy v něm práce probíhaly (APCN Boh. 21, biografie, č. 18).

119 Několik děl zmiňovaných v Majorově biografii je dnes připisováno jiným umělcům, např. Boží hrob v Jaroměři ve skutečnosti realizovala dvojice Cuc a Astl, nicméně to nevylučuje možnost, že Major mohl vypracovat návrh, který nebyl přijat (APCN Boh. 21, biografie, č. 24).

120 Nabízí se především Majorova činnost coby architekta (např. kaple v Bežerovicích u Sudoměře; APCN Boh. 21, biografie, č. 31) a designéra liturgických předmětů (především tabernáklů).

Vynikající díla těchto prací jsou následovně zběžně rekapitulována:

1. úplné vnitřní provedení uměleckoarchitektonické v kapli letního sídla kněžské koleje království českého v Trevech, Umbrie v Itálii.

Malba fresek a temperou uvnitř kaple a fresky patronů zemí koruny české a sgrafitta znázorňující města biskupství zemí této koruny na straně vnější. Za toto provedení bylo mistru Pantaleone Jaroslavu Majorovi sekretariátem Vatikánu vysloveno nejvyšší uznání Jeho Svatosti a uděleno mu poděkování s vlastnoručním věnováním na podobizně Jeho Svatosti.

Přiloženo **7** fotografií umělecké vnitřní výzdoby provedení a invence mistra Pantaleone. **A/1.** až **G/1.**

2. Zdařilá oprava fresek porouchaných zemětřesením v Palazzo hraběte Porta Carrara v Trevech.

Přiloženy další **4** fotografie **H/2** až **K/2**

3. Zdařilá oprava fresek pocházejících ze 13. a 14. století v ambitech králů. opatství emauzského v Praze, ku kteréžto opravě povolila c. k. vláda značnou subvencí. Zvláště zdařilé a velice obtížné provedení oprav a restaurace těchto fresek, při čemž hlavně dbáno o zachování původnosti došlo všestranného uznání směrodatných kruhů uměleckých zejména generálním konservátorem centrální komise universitním professorem p. Drem Dvořákem jakož i slovným c. k. profesorem p. Neuwirthem z Vídně a jak známo byl v důsledcích své péče o zachování těchto skvostrných starobylostí jmenován J. M. opat kláštera emauzského zemský prelát P. Alban Schachleiter, českým členem centrální komise.

Přiloženy **2** fotografie **L/3** až **M/3**

4. Úplné restaurování fresek a tvorba četných nových fresek z části vlastní invence ve velechrámu král. opatství emauzského.

Znázorněno příloží. **8** fotogr. **N/4** až **V/4**

5. Klášterní chrám sv. Gabriela Benediktinek na Smíchově ve Praze. Úplná vnitřní umělecká výzdoba tohoto chrámu a umělecko-malířské provedení architektonické jakož i nové fresky.

6. Klášterní chrám sv. Notburgy v Praze rovněž stejným způsobem umělecky vyzdoben jako předchozí.

7. Úplná vnitřní výzdoba dvou kaplí kláštera „Dívek Páně“ v Praze.

8. Zbudování nových fresek vlastní invence v biskupském chrámu sester Božské lásky v Praze Dejvicích.

9. Úplná vnitřní architektonicko-umělecká výzdoba kaple ústavu Mariánského, Praha-II Ječná ul.

Následující farské a děkanské chrámy byly opatřeny vnitřně z části novými freskami vlastní invence, architektonickou vnitřní a též zevní celkovou výzdobou. Dále provedl mistr Pantaleone znovuzřízení oltářů a nádherné malby okenní na základě návrhů vlastní invence a sice:

10. Jihlava, chrám milosrdných sester, úplná vnitřní uměleckoarchitektonická a fresková výzdoba.

11. Farní chrám v Cerekvi, rovněž jako předchozí

12. Velechrám ve Filipsovdorfu úplná vnitřní a zevní výzdoba architektonická a provedení v temperě.

13. Farní chrám v Humpolci, úplná uměleckoarchitektonická a fresková výzdoba vlastní invence.

14. Farní chrám v Přimdě, rovněž jako předchozí.

15. Farní chrám ve Velibech, rovněž jako předchozí.

16. Farní chrám v Trnové v Čechách, rovněž jako předchozí.

17. Farní chrám v Miletíně, rovněž jako předchozí.

18. Farní chrám v České Skalici, rovněž jako předchozí.

19. Poutní chrám ve Svatonovicích /Schwadowitz/ rovněž jako předchozí.

20. Děkanský chrám v Černilově, rovněž jako předchozí.

21. Farní chrám v Cerhovicích, rovněž jako předchozí.

22. Filiální chrám v Moříně, rovněž jako předchozí.

23. Poutnická kaple sv. Prokopa v Praskolesích, rovněž jako předchozí.

24. Děkanský chrám v Jaroměři, návrh na umělecký Boží hrob.

25. Kaple pensionátu sester křesťanské lásky v Nelahozevsi /Mühlhausen/ úplná uměleckoarchitektonická a fresková výzdoba vlastní invence.

26. Farní chrám v Malšicích, rovněž jako předchozí.

27. Farní chrám v Malé Chýši, rovněž jako předchozí.

28. Umělecká malba oken vlastní invence a sice ve slohu romanském poutnické basiliky ve Staré Boleslavi.

29. Chrám eucharistických bratrů zevní i vnitřní výzdoba a tvorba fresek vlastní invence.

30. Chrám v Chotěbuzi /Cottbus/ v Prusku, úplná vnitřní architektonicko-umělecká výzdoba jakož i fresky vlastní invence.

31. Stavba nové kaple v Bežerovicích dle vlastních plánů a návrhů, provedení práce architektonicko-umělecké jakož i provedení originálů vlastní invence.

Přiložena fotografie **X/31.**

32. Úplné vyzdobení kaple institutu sester křesťanské lásky v Děčíně n. L. jakož i výzdoba freskami vlastní invence.

33. Úplná vnitřní, umělekodekorativní a figurální výzdoba 3 kaplí a sice kaple Městské nemocnice, kaple školských sester a konečně kaple kněžského semináře vše v Hradci Králové.

34. Chrám Kapucínů v Kolíně n. L. úplná uměleckoarchitektonická výzdoba vlastní invence.
35. Kaple školských sester v Novém Bydžově rovněž jako předchozí.
36. Chrám v Novém Sedle, Čechy vnitřní výzdoba uměleckoarchitektonická jakož i znovuzřízení fresek a oltářů vlastní invence.
37. Zhotovení skvostného tabernaklu v domácí kapli Jeho Exell. hraběte Jaroslava Thuna v Kvasicích na Moravě.
Poděkovací telegram Jeho Výsosti pana Hraběte Jaroslava Thuna na Kvasicích na Moravě.
38. Rovněž jako předchozí pro zámeckou kapli Jeho Výsosti knížete Schanburg-Lippe.
39. Zhotovení návrhů na úpravu chrámu v děkanském chrámu v Divišově.
40. Rovněž jako předchozí pro chrám v Chotýšanech.
41. Rovněž jako předchozí na úpravu oltářů v Trojovicích.
42. Návrh na malbu filialního chrámu ve Vrážích.
43. Umělecké provedení custodia pro chrám emauzský.
Přiložena fotografie Y/43.
44. Úplná umělecká výzdoba a znovuzřízení, včetně fresek vlastní invence v chrámu Nejsvětější Svátosti v Českých Budějovicích.
Přiloženo 6 fotografií Z/44/1 až 6.
45. Olejomalba v nadživotní velikosti originál, Sv. Václav pro c.k. garnisonní nemocnici 8. c. a k. armádního sboru v Praze.
Přiložen opis poděkování Jeho Milosti hlavního c. a k. vrchního superiora c. a k. nejvyššího vikariatu polního vysokého c. a k. ministerstva vojenství z Vídně.

Poděkovací dopis ze dne 4. října 1911, Jeho Exell. generála pěchoty A. šlechtice z Kollerů, velitele 8. c. a k. armádního sboru v Praze.

Biografie podává průkaz o nevsedně hojně plodnosti umělecké mistra Fra Pantaleone Majora zejména ve zdařilé plodnosti náboženských fresek vlastní invence a uměleckém zachování fresek antických i středověkých, čímž zároveň činnost uvedeného mistra jest kulturně vzácnou a vysoce cennou. Jest nepochybně, že mistr Fra Pantaleone Major, který nalézá se nyní v rozkvětu svého mužného věku bude ještě tvořiti a ploditi mnoho vynikajících uměleckých prací, kterými buduje pomník nejen přítomným nýbrž i budoucím.

PRAMENY¹²¹

- AMP FÚ Žižkov 1923–1938 — Archiv hlavního města Prahy, fond Farní úřad u kostela sv. Anny Praha-Žižkov, Pamětní kniha u sv. Anny v Žižkově I. (1923–1938), rkp. inv. č. 1.
- AMP MHMP I. 185/60 — Archiv hlavního města Prahy, fond Magistrát hlavního města Prahy I., Referát IV, popisní, Soupis pražského obyvatelstva 1830–1910 (1920), Pražští příslušníci, krabice č. 185, poř. č. 60, Matouš Martin (1869).
- AMP MHMP II. — Archiv hlavního města Prahy, fond Magistrát hlavního města Prahy II., Národní výbor hl. m. Prahy, odbor vnitřních věcí, spolkový katastr, Spolek k úpravě křížové cesty na Petříně a k podpoře chudých v Praze, sign. II/0633, kart. č. 78; Památková Matice chrámová v RČS, sign. IX/0620, kart. č. 382.
- AMP OS Král. Vinohrady 1923 — Archiv hlavního města Prahy, fond Okresní soud Královské Vinohrady, kart. 578, spis Nc V 586/23, 1923, neuspořádáno.
- AMP OS Malá Strana a Hradčany 1926 — Archiv hlavního města Prahy, fond Okresní městský delegovaný soud civilní pro Malou Stranu a Hradčany, Martin Matausch – 1926, pozůstalostní spis, sign. D 307/1926, kart. 411.
- AMP OSC Praha-západ 1936 — Archiv hlavního města Prahy, fond Okresní soud civilní pro Prahu-západ, pozůstalostní spis Jaroslava Majora, spis D II 776/36.
- AMP Sběrka matrik BBČ 028 — Archiv hlavního města Prahy, Sběrka matrik – katolické, vnější obvod, Bubeneč, kostel sv. Gottharda, dříve sv. Klimenta, matrika oddaných (1920–1925, Bubeneč, Dejvice – část), sign. BBČ 028. (Pozn. autora: nejedná se o změnu zasvěcení kostela, ale o název archivní složky, která reflektuje, že pro Bubeneč sloužil dříve jako farní kostel sv. Klimenta v Bubeneči.)
- APCN Boh. 21 — Archiv Papežské koleje sv. Jana Nepomuckého (Nepomucenum), Řím, kart. Boh. 21 – Trevi, tzv. biografie Jaroslava Pantaleona Majora; korespondence prorektora české papežské koleje v Římě dr. Jana Dvořáka, neuspořádáno.
- Archiv ŘMK farnost Malé Svatoňovice 1907 — Archiv Římskokatolické farnosti Malé Svatoňovice, Kronika poutního kostela Sedmi radostí Panny Marie I., svazek za rok 1907, neuspořádáno.
- LA PNP Bílek — Literární archiv Památníku národního písemnictví, Praha, fond Bílek František, korespondence vlastní přijatá: Dostál-Lutinov Karel (1898–1918), bez sign.

121 Mnohé z použitých archivních fondů a sbírek jsou částečně nebo zcela neuspořádány a jednotlivé dokumenty, fotografie i spisy nefoliovány, nestránkovány nebo volně vloženy. Archiválie, u nichž v citaci není uvedeno folio nebo stránka, jsou nefoliovány nebo nestránkovány, případně se jedná o volně vložené nesetříděné listy, fotografie, navštívenky, letáky, pohlednice apod. Citace v seznamu pramenů obsahuje maximální rozsah identifikačních údajů.

- LA PNP Dokoupil — Literární archiv Památníku národního písemnictví, Praha, fond Dokoupil Vilém, korespondence vlastní přijatá: Major Pantaleon Jaroslav (1901–1912), bez sign.
- LA PNP Dostál-Lutinov — Literární archiv Památníku národního písemnictví, Praha, fond Dostál-Lutinov Karel, 1893–1921, částečně neuspořádáno, bez sign.
- LA PNP Jaenig — Literární archiv Památníku národního písemnictví, Praha, fond Jaenig Karel, korespondence vlastní přijatá: Major Pantaleon Jaroslav (1902), bez sign.
- MÚ Říčany MZ 1936 — Městský úřad v Říčanech, matrika zemřelých, Babice u Říčan u Prahy, rok 1936.
- NA PŘ II M 374/6 — Národní archiv, Praha, Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna 1931–1940, spis Jaroslav Major, nar. 10. 12. 1869, sign. M 374/6, kart. 8615.
- NA PÚ/R 1390 — Národní archiv, Praha, fond Památkový úřad Vídeň, záznamy o jednotlivých lokalitách, Praha 2: klášter v Emauzích (1875–1915), inv. č. 1390, kart. 74.
- NA ŘBE — Národní archiv, Praha, fond Benediktini – klášter Emauzy, Praha, Personalia XIX.–XX. století, kart. 20 (M–Pe) a 24 (V–Z); Korespondence P. Ant. Vrbíka, kart. 28; Fotografie, kart. 48.
- NA ZPÚ — Národní archiv, Praha, fond Zemský památkový úřad Praha, záznamy o jednotlivých lokalitách, Praha: kostel sv. Mikuláše (1915–1916), inv. č. 591, kart. 29; Praha: hrad: Jelení příkop, Černínský palác... (1914–1919), inv. č. 593, kart. 31.
- NK Annales Emaus-Pragae — Národní knihovna České republiky, Praha, Annales monasterii B. M. V. de Monte Serrato in Emaus-Pragae = Kronika benediktinského kláštera Emauzy v Praze. Rkp., 3 svazky, německy, latinsky. In: Manuscriptorium [online]. Tomus I (1880–1893), sign. XVI.A.81. Dostupné na <http://www.manuscriptorium.com/apps/index.php?direct=record&pid=AIPDIG-NKCR_XVI_A_81__3PIJDYD-cs> [vid. 2018-09-01]. Tomus II (1894–1908), sign. XVI.A.82. Dostupné na <http://www.manuscriptorium.com/apps/index.php?direct=record&pid=AIPDIG-NKCR_XVI_A_82__1BYP4T7-cs> [vid. 2018-10-04]. Tomus III (1909–1930), sign. XVI.A.83. Dostupné na <http://www.manuscriptorium.com/apps/index.php?direct=record&pid=AIPDIG-NKCR_XVI_A_83__11CJAS1-cs> [vid. 2018-10-09].
- Petrini ČB — Soukromý archiv Kongregace bratří Nejsvětější Svátosti (petrini) České Budějovice, neuspořádáno.
- SA Žaludových — Soukromý archiv manželů Denisy a Františka Žaludových (dědici Jiřího Jelínka).
- SOA v Třeboni I/138 — Státní oblastní archiv v Třeboni – oddělení Třeboň, Sběrka matrik Jihočeského kraje, římskokatolická církev, České Budějovice (sv. Mikuláš), matrika oddaných (1887–1895), č. 68; Rudolfov, matrika narozených (1855–1878), č. 7. Dostupné na <<https://digi.ceskearchivy.cz/2778/1>>, <<https://digi.ceskearchivy.cz/7003/1>> [vid. 2019-02-27].
- SOA v Třeboni I/148III-B-50 — Státní oblastní archiv v Třeboni, fond Biskupský archiv České Budějovice, písemnosti kostela sv. Jana Nepomuckého v Českých Budějovicích, sign. III-B-50, kart. 1181.
- SOKa Děčín AO FIL 52 — Státní okresní archiv Děčín, fond Archiv obce Filipov, Kronika obce Filipov (1907–1935), inv. č. 52.
- SOKa Jičín FÚ Miletín 2 — Státní okresní archiv Jičín, fond Farní úřad Miletín, Pamětní kniha (1836–1920), inv. č. / kniha č. 2.
- SOKa Jičín FÚ Pecka — Státní okresní archiv Jičín, fond Farní úřad Pecka, různé písemnosti, propagační materiál Ateliero církevního umění, asi 1936, částečně neuspořádáno.
- SOKa Jičín Jíra — Státní okresní archiv Jičín, fond Jíra Josef, inv. č. 55, kart. 1.
- SOKa Jičín OS Nová Paka 344 — Státní okresní archiv Jičín, fond Okresní soud Nová Paka, pozůstalostní spis Antonín Major, inv. č. 344, sign. IV 151/1876, kart. 179.
- SOKa Jičín SD Nová Paka — Státní okresní archiv Jičín, fond Soudobá dokumentace Nová Paka, kart. 2 a 17, neuspořádáno.
- SOKa Jičín StVR Jičín 25 — Státní okresní archiv Jičín, fond Státní vyšší reálka Jičín, katalog – třída I.–IV., 1882/1883, inv. č. / kniha č. 25.
- SOKa Jičín VM Nová Paka — Státní okresní archiv Jičín, fond Vlastivědné muzeum Nová Paka, kart. 90, neuspořádáno.
- SOKa Jičín ZDŠ Choteč 4 — Státní okresní archiv Jičín, fond Základní devítiletá škola Choteč, Hlavní matrika obecné školy (1872–1884), inv. č. / kniha č. 4.
- SOKa Olomouc L 7-14 — Státní okresní archiv Olomouc, fond Farní úřad Cholína, inv. č. 99, sign. la. d., kart. 1.
- SOKa Trutnov FÚ Úpice 1892–1911 — Státní okresní archiv Trutnov, fond Farní úřad Úpice, Kniha příjmů a výdajů poutní kaple z let 1892–1911, neuspořádáno.
- SUDEK PROJECT online — Ústav dějin umění AV ČR, projekt Josef Sudek a fotografická dokumentace uměleckých děl, fotografie Emauzského kláštera po náletu na Prahu 14. února 1945. Dostupné na <http://www.sudekproject.cz/?f%5B0%5D=field_a_keywords%3A10761&items_per_page=160> [vid. 2019-10-28].
- ÚPV 27070 online — Úřad průmyslového vlastnictví, Rešeršní databáze patentů a užitných vzorů, patentový spis č. 27070, 10. 12. 1928, Jaroslav Major, Praha – Způsob přípravy barevných pastelů. Dostupné na <<http://isdv.upv.cz/doc/FullFiles/Patents/FullDocuments/27/27070.pdf>> [vid. 2018-03-31].
- VĚSTNÍK 1919 — Ústřední známkový věstník 1, 1919/3. Uloženo: Úřad průmyslového vlastnictví, Praha.
- VÚA KL — Vojenský ústřední archiv, Vojenské kmenové listy (sbírka), kmenový list Jaroslava Majora, nar. 10. 12. 1869.
- ZA Opava Pz KDL — Zemský archiv v Opavě – pobočka Olomouc, fond Dostál-Lutinov Karel, Korespondence, korespondence jiných osob, inv. č. 916, František Bílek od Pantaleon Major; korespondence s jednotlivci, přijatá, inv. č. 162, Viktor Foerster; inv. č. 419, Pantaleon Jaroslav Major.

LITERATURA

- sine s. d.* online — *sine*: Římskokatolická farnost Horní Cerekev : Stručný vhlad do historie místa a kostela. Dostupné na <<http://www.cerekev.cz/horni-cerekev/>> [vid. 2019-02-27].
- sine* 1876 — *sine*: Missie. Čech 8, 1876/32, 10. 2. 1876, 2.
- sine* 1892a — *sine*: Řeholní sliby. Čech 24, 1892/137, 18. 6. 1892, 2.
- sine* 1892b — *sine*: Řeholní sliby. Národní politika 10, 1892/167 (ranní vydání), 18. 6. 1892, 3.
- sine* 1903a — *sine*: Zprávy denní : Z kruhů uměleckých. Katolické listy 7, 1903/194, 19. 7. 1903, 3.
- sine* 1903b — *sine*: Rozmanitosti : Ze světa uměleckého. Plzeňské listy, 1903/162, 21. 7. 1903, 4.
- sine* 1905a — *sine*: Vysvěcení prvního prozatímního chrámu Páně, vystaveného Spolkem sv. Bonifáce. Svatý Vojtěch 2, 1905/2, 23–24.
- sine* 1905b — *sine*: Posvěcení nového zatímního kostela v Praze – VIII. (v Libni). Svatý Vojtěch 2, 1905/5, 60.
- sine* 1906a — *sine*: Z Humpolce : Děkanský kostel. Obnova 12, 1906/14, 6. 4. 1906, 6.
- sine* 1906b — *sine*: Slavnostní posvěcení obnoveného chrámu Páně v Humpolci. Obnova 12, 1906/41, 12. 10. 1906, 5.
- sine* 1909 — *sine*: Z Dejvic. Čech 29, 1904/182, 4. 7. 1904, 3.
- sine* 1910 — *sine*: Prag Kloster Emaus, Malerien im Kreuzgang. Mittheilungen der kaiserl. königl. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale 9, 1910/10, 540.
- sine* 1911 — *sine*: Svěcení obrazu sv. Václava. Čech 36, 1911/269, 30. 9. 1911, 4.
- sine* 1912a — *sine*: Umění a věda : Mistr českého umění freskového. Národní politika 30, 1912/213, 4. 8. 1912, 9.
- sine* 1912b — *sine*: Umění a věda : K článku o mistru českého umění freskového. Národní politika 30, 1912/220, 11. 8. 1912, 8.
- sine* 1912c — *sine*: Umění a věda : O mistru českého umění freskového. Národní politika 30, 1912/244 příloha, 4. 9. 1912, 1.
- sine* 1912d — *sine*: Mistrovské dílo církevního umění. Čech 37, 1912/293, 25. 10. 1912, 4.
- sine* 1912–1913a — *sine*: Křížová chodba na Slovanech v Praze. Archa 1, 1912–1913/3, 83.
- sine* 1912–1913b — *sine*: Presbytář kaple nejsvět. Trojice v Prostějově. Archa 1, 1912–1913/3, 84.
- sine* 1913a — *sine*: Kartony pro fresky v kapli nejsv. Trojice v Prostějově. Archa 2, 1913, 185–186.
- sine* 1913b — *sine*: Nový tabernákl ve chrámu v Emauzích. Český svět 9, 1913/30, 21. 3. 1913, 3.
- sine* 1913c — *sine*: Český mnich benediktin Pantaleon znovuzkřísil zabilené staročeské gotické fresky v křížové chodbě kláštera benediktinů Na Slovanech v Praze I.–II. Český svět 9, 1913/30, 21. 3. 1913, 2; 1913/31, 28. 3. 1913, 10, 15–16.
- sine* 1913d — *sine*: Z Humpolce. Štít 7, 1913/21 příloha, 21. 5. 1913, 2.
- sine* 1913e — *sine*: Vycházky pořádají dnes. Národní politika 31, 1913/315, 16. 11. 1913, 7.
- sine* 1913f — *sine*: Svěcení školní kaple české reály v Praze II. v Ječné ulici. Čech 38, 1913/330, 2. 12. 1913, 4.
- sine* 1914a — *sine*: Česká kolleje v Trevi. Zlatá Praha 31, 1914/15, 23. 1. 1914, 178–179.
- sine* 1914b — *sine*: Vyšehradský kapitolní chrám. Čech 39, 1914/93, 10. 4. 1914, 3.
- sine* 1915 — *sine*: Sv. missie v Praze – VII. Čech 40, 1915/89, 30. 3. 1915, 5.
- sine* 1916a — *sine*: Objevená freska. Čech 41, 1916/123, 5. 5. 1916, 6.
- sine* 1916b — *sine*: Kostelec n. O. Štít 10, 1916/39, 27. 9. 1916, 3.
- sine* 1917a — *sine*: Solnice. Obnova 23, 1917/26, 28. 6. 1917, 6.
- sine* 1917b — *sine*: Rychnov n. Kn. (Benedikce renovovaného kostela). Obnova 23, 1917/38, 21. 9. 1917, 7.
- sine* 1918a — *sine*: Vysvěcení kapličky. Čech 48, 1918/16, 16. 1. 1918, 3.
- sine* 1918b — *sine*: Klamné pověsti o emauzském klášteře. Národní politika 36, vydání pro Prahu, 1918/257, 5. 11. 1918, 5.
- sine* 1918c — *sine*: Z tajností kláštera emauzského. Národní listy 58, 1918/146, 1. 12. 1918, 4.
- sine* 1918d — *sine*: Z tajností kláštera emauzského. Národní listy 58, večerní vydání, 1918/146, 4. 12. 1918, 2.
- sine* 1919a — *sine*: inzertní příloha, Našinec 55, 1919/257, 11. 11. 1919, 4.
- sine* 1919b — *sine*: inzertní příloha, Venkov 14, 1919/270, 18. 11. 1919, 12.
- sine* 1919c — *sine*: Kulturní jiskry. Obnova 25, 1919/48, 28. 11. 1919, 1–2.
- sine* 1920a — *sine*: Nové společnosti. Národní listy 60, 1920/109, 20. 4. 1920, 6.
- sine* 1920b — *sine*: inzertní příloha, Český deník 9, 1920/196, 18. 7. 1920, 13.
- sine* 1920c — *sine*: Nově objevené fresky v kostele křížovnickém v Praze. Čech 45, 1920/235, 26. 8. 1920, 7.
- sine* 1924 — *sine*: Velká ztráta. Hlas lidu 18, 1924/82, 21. 7. 1924, 6.
- sine* 1926a — *sine*: Slavné Triduum ku počtě bl. Bernadetty v Praze. Čech 51, 1926/52, 26. 2. 1926, 5.
- sine* 1926b — *sine*: nedělní obrazová příloha. Prager Presse 6, 1926/46, 7. 11. 1926, 3.
- sine* 1927a — *sine*: Společný zájezd do Itálie. Čech 52, 1927/74, 29. 3. 1927, 6.
- sine* 1927b — *sine*: Památková Matice Chrámová. Čech 52, 1927/191, 13. 8. 1927, 6.
- sine* 1927c — *sine*: Restaurace Tetína. Národní listy 67, 1927/225, 17. 8. 1927, 3.

- sine* 1929a — *sine*: Novopacko : Vlastivědná monografie okresu. Díl 3. Nová Paka 1929.
- sine* 1929b — *sine*: Čsl. umělec vyznamenán papežem. Čech 54, 1929/192, 23. 8. 1929, 3.
- sine* 1929c — *sine*: Československý umělec vyznamenán papežem. Národní politika 47, 1929/231 (odpolední vydání), 23. 8. 1929, 2.
- sine* 1929d — *sine*: Ronov n. D. Štít 23, 1929/49, 5. 12. 1929, 4.
- sine* 1932 — *sine*: Kněžice u Ronova nad Doubravou. Štít 26, 1932/48, 24. 11. 1932, 5–6.
- sine* 1933a — *sine*: Dvůr Králové nad Labem : Oprava děkanského chrámu. Štít 27, 1933/29, 20. 7. 1933, 4.
- sine* 1933b — *sine*: Dvůr Králové nad Labem : Oprava děkanského chrámu sv. Jana Křtitele. Štít 27, 1933/33, 17. 8. 1933, 4.
- sine* 1934 — *sine*: Vysvěcení opraveného děkanského chrámu ve Dvoře Králové. Národní politika 52, 1934/69, 11. 3. 1934, 3.
- sine* 1935 — *sine*: Kněžice u Ronova n. D. Štít 29, 1935/42, 17. 10. 1935, 5.
- sine* 1936a — *sine*: Arch. Jaroslav Major zemřel. Lidové listy 15, 1936, 25. 8. 1936, 4.
- sine* 1936b — *sine*: Akad. malíř arch. Jaroslav Major zemřel. Národní listy 76, 1936/232, 25. 8. 1936 (večerní vydání), 2.
- sine* 1936c — *sine*: Arch. Jaroslav Major zemřel. Národní politika 54, 1936/234, 26. 8. 1936 (polední vydání), 2.
- sine* 1936d — *sine*: Pohřeb architekta Majora. Lidové listy 15, 27. 8. 1936, 4.
- sine* 1936e — *sine*: Arch. Jaroslav Major mrtev. Čech 61, 1936, 28. 8. 1936, 2.
- sine* 1936f — *sine*: K úmrtí arch. Jaroslava Majora. Národní politika 54, 1936/237, 29. 8. 1936 (ranní vydání), 3.
- sine* 2011 online — *sine*: Fotogalerie: Rekonstrukce kostela 2010–2011; Po rekonstrukci. In: Farnost sv. Jana Nepomuckého v Českých Budějovicích. Dostupné na <<http://www.jannepomuckycb.cz/wp-content/uploads/2019/02/Reko-kostela-2010-2011.pdf>>, <<http://www.jannepomuckycb.cz/fotoalbum/>> [vid. 2019-02-27].
- sine* 2018 online — *sine*: Dokumentujeme dědictví regionu. In: Spolek pro dokumentaci a obnovu památek Karlovarska online, publikováno 15. 8. 2018. Dostupné na <<https://www.facebook.com/dokumentace-pamatek/photos/a.1772984216288831/2161292194124696/?type=3&theater>> [vid. 2019-02-27].
- BEDRNÍK 1935 — Stanislav BEDRNÍK: Kostel svatého Vavřince a Křížová cesta na Petříně. Praha 1935.
- BENEŠOVSKÁ/KUBIŇOVÁ 2007 — Klára BENEŠOVSKÁ / Kateřina KUBIŇOVÁ (eds): Emauzy : Benediktinský klášter Na Slovanech v srdci Prahy: Soubor statí věnovaných znovuotevření chrámu Panny Marie a sv. Jeronýma benediktinského kláštera Na Slovanech, Opatství Emauzy 21. 4. 2003. Praha 2007.
- BENČOVÁ 2011 — Yvona BENČOVÁ: Osobnosti Novopacka. Nová Paka 2011.
- BITNAR 1929 — Vilém BITNAR: Jubilejní výstava Svatojanská v Praze 1929 : K oslavě dvouletého výročí kanonizace. Časopis katolického duchovenstva 70 (95), 1929, 776–795.
- BOSI 2015 online — Giovanni BOSI: Un pezzo di Boemia nel cuore dell'Umbria : Villa Fabri a Trevi testimonial della scuola artistica benedettina di Beuron. In: Turismo Italia News, publikováno 27. 10. 2015. Dostupné na <<http://www.turismoitalianews.it/arte-architettura/11634-un-pezzo-di-boemia-nel-cuore-dell-umbria-villa-fabri-testimonial-della-scuola-artistica-benedettina-di-beuron>> [vid. 2019-02-27].
- BOUZEK 1918 — J. BOUZEK: Dr. Jan Ev. Dvořák, vicerektor papežské české koleje v Římě †. Časopis katolického duchovenstva 59 (84), 1918/9–10, 555–556.
- ČERNÝ 2000 — Jiří ČERNÝ: Beuronské umění v Českých Budějovicích : Ke 100. výročí posvěcení Růženeckého kostela. Mezinárodní zpravodajství z katolického světa Report 5, 2000/9, 42–44.
- ČERNÝ 1929 — V. ČERNÝ: Památky sv. Václava v Římě a v Trevi. Časopis katolického duchovenstva 70 (95), 1929/4, 361–377.
- ČIŽINSKÁ 1997 — Helena ČIŽINSKÁ: Opatství sv. Gabriela na Smíchově v Praze – Die Abtei St. Gabriel in Prag – Smíchov. Staletá Praha 23, 1997, 59–122.
- ČIŽINSKÁ 1999 — Helena ČIŽINSKÁ: Beuronská umělecká škola v opatství svatého Gabriela v Praze. = Die Beuronener Kunstschule in der Abtei Sankt Gabriel in Prag. K. Holub / M. Šebová (eds), Praha 1999.
- ČIŽINSKÁ 2007 — Helena ČIŽINSKÁ: Beuronská výzdoba v Emauzích – The Beuron Decoration at Emmaus. In: BENEŠOVSKÁ/KUBIŇOVÁ 2007, 152–190.
- ČIŽINSKÁ 2017 — Helena ČIŽINSKÁ: Praha v kontextu Beuronské umělecké školy : K výstavám beuronského umění v Německu – Prag im Kontext der Beuronener Kunstschule : Zu den Ausstellungen der beuronener Kunst in Deutschland. Staletá Praha 33, 2017/1, 60–93.
- ČIŽINSKÁ/HÁJEK 2014 — Helena ČIŽINSKÁ / Josef HÁJEK: Kostel sv. Antonína v pražských Holešovicích. Praha 2014.
- DOSTÁL LUTINOV 1901/1902/1903 — Karel DOSTÁL LUTINOV: Nový život 6–8, 1901/1–12, 1902/1–12, 1903/1–12.
- DOSTÁL LUTINOV 1903 — Karel DOSTÁL LUTINOV: Emausy, Beuron, Monte Cassino. Nový život 8, 1903/8–9, 267–272, 286.
- DOSTÁL LUTINOV/GELATA 1901–1902 — Karel DOSTÁL LUTINOV / Alma GELATA: Kvítka svatého Františka = Fioretti di San Francesco. Sv. I–II. Nový Jičín 1901–1902.
- FILIP 2004 — Aleš FILIP: Secesní chrámy na Moravě a ve Slezsku : Sakrální výtvarné umění kolem roku 1900 – Jugendstilkirchen in Mähren und Schlesien : Sakrale bildende Kunst um 1900. Brno 2004.
- FILIP/MUSIL 2000 — Aleš FILIP / Roman MUSIL (eds): Zajatci hvězd a snů : Katolická moderna a její časopis Nový život (1896–1907) – The Captives of Stars and Dreams : The Catholic Modernism and Its Journal Novy Zivot 1896–1907. Praha 2000.

- FILIP/MUSIL 2006 — Aleš FILIP / Roman MUSIL (eds): Neklidem k Bohu: Náboženské výtvarné umění v Čechách a na Moravě v letech 1870–1914. Praha 2006.
- FOERSTER 1929 — Josef Bohuslav FOERSTER: Poutník : Paměti díl I. Praha 1929.
- FOERSTER 1932 — Josef Bohuslav FOERSTER: Poutníkovy cesty : Paměti díl II. Praha 1932.
- FOERSTEROVÁ 1939 — Marie Viktorie FOERSTEROVÁ: Pravda o české mosaice. Národní listy 79, Večerník Národních listů, 1939/224, 19. 8. 1939, 4.
- FOLTÝN 2007 — Dušan FOLTÝN: Počátky Beuronské umělecké kolonie v Praze : Emmauzy a Sacré Cœur 1880–1884 – The Beginnings of the Beuron Artistic Colony in Prague : Emmaus and Sacré Cœur 1880–1884. In: BENEŠOVSKÁ/KUBÍNOVÁ 2007, 191–196.
- FUCHS 1936 — Alfred FUCHS: Za architektem Jar. Majorem, Lidové listy 15, 1936/199, 30. 8. 1936, 3.
- HAMSÍK 2002 — Antonín HAMSÍK: Nástěnné malby v kostele sv. Vavřince, Ronov nad Doubravou. Restaurátorská zpráva, rukopis, 2002. Uloženo: Farní úřad Římskokatolické farnosti Ronov nad Doubravou.
- HARLAS 1913 — Xaver František HARLAS: Umělecká výzdoba kaple. Národní politika 31, 1913/349, 21. 12. 1913, 7.
- HEMELÍK 2012 — Martin HEMELÍK ml.: „Jsem nijaký, to snad ten pravý název, drahý Františku...“ : Několik poznámek o vztahu Františka Bílka a Viktora Foerster a díle tohoto pozapomenutého tvůrce. In: Víra a umění Františka Bílka : Sborník projevů pronesených na konferenci k 70. výročí úmrtí umělce (6.11.1872–13.10.1941). M. Jindra / O. Nytrová / M. Hlasivcová / V. Strachota (eds), Praha 2012, 89–119.
- HEMELÍK 2015 — Martin HEMELÍK ml. (ed.): Nemám již snad žádného, s kým bych o věcech nebeských mluvil... : Životní příběh a dílo zakladatele novodobého českého mozaikového umění Viktora Foerster. Světiče 2015.
- HIPMAN 1905 — Karel HIPMAN: Na Slovanech I–II. Český svět 1, 1905/22, 25. 8. 1905, 208–209; 1905/23, 1. 9. 1905, 219–220.
- HLÍDEK 1933 — Leopold HLÍDEK: Zlíchov jindy a dnes. Zlíchov [Praha] 1933.
- HOSTOMSKÝ 2012 — Vít HOSTOMSKÝ: Křížová cesta na Petříně. In: Jan Zavřel et al., Pražský vrch Petřín. Praha–Litomyšl 2012², 176–184.
- CHAROUZ 2008 — Jindřich Zdeněk CHAROUZ: Beuronské malby v Malšicích. In: Tábořský archiv14. [= Na počest paní Květy Kořalkové. Květa Kořalková (1930–2008)]. J. Kořalka / A. Daňková (eds), Tábor 2008 [2009], 277–288.
- I. S. 1905 — I. S.: Mosaiková dílna v Praze. Zlatá Praha 22, 1905/23, 24. 3. 1905, 275.
- KLAZAR 2017 online — Josef KLAZAR: Mozaika Panny Marie Růžencové v Českých Budějovicích a její autor Jaroslav Pantaleon Major – The Mosaic of the Virgin Mary of the Rosary in České Budějovice and its author Jaroslav Pantaleon Major. e-Monumentica 5, 2017/1, 50–55. Dostupné na <https://e-monumentica.cz/sites/default/files/u20/01_17_Klazar.pdf> [vid. 2019-10-22].
- KLAZAR 2018 — Josef KLAZAR: Odkaz církevního umělce Jaroslava Pantaleona Majora – Vermächtnis des Kirchenkünstlers Jaroslav Pantaleon Major. Z Českého ráje a Podkrkonoší 31, 2018, 71–132.
- KOTOUS 2015 — Jan KOTOUS: Karel Jänig (Osobnosti našich dějin). Noviny Prahy 2, 2015/12, 9.
- KOTOUS 2018 — Jan KOTOUS: Vyšehradská miscellanea. Praha 2018.
- KRACÍK ŠTORKÁNOVÁ/HEMELÍK 2017 — Magdalena KRACÍK ŠTORKÁNOVÁ / Martin HEMELÍK ml.: „Tvá práce svítí, Marie, molitbou k Viktorovi“ : Prolínání životních a uměleckých osudů Viktora a Marie Viktorie Foersterových. Praha 2017.
- KRATOCHVÍL 1992 — Alois František KRATOCHVÍL: Zavátou stopou : Život a dílo P. Petra. Kostelní Vydří 1992.
- KRINS 2019 — Hubert KRINS: Bilder für das Refektorium der Erzabtei Beuron. In: Beuron Forum Edition 10/11, 2018/2019, P. Häger / J. Kaffanke (eds), Berlin 2019, 189–201.
- KUBÍNOVÁ 2006 — Kateřina KUBÍNOVÁ: Imitatio Romae – Karel IV. a Řím. – Charles IV and Rome. Praha 2006.
- KUBÍNOVÁ 2012 — Kateřina KUBÍNOVÁ: Emmauzský cyklus : Ikonografie středověkých nástěnných maleb v ambitu kláštera Na Slovanech – The Emmaus Cycle. Praha 2012.
- KUCHYNKA 1922/1923 — Rudolf KUCHYNKA: Obraz Jana Martina Schmidta Kremžského v Rychnově n. Kn. Památky archeologické 33, 1922/1923, 149–150.
- JANSOVÁ 2019 online — Petra JANSOVÁ: Česká pošta se opět snaží prodat někdejší smíchovský klášter, s cenou jde výrazně dolů. In: E15, publikováno 17. 6. 2019. Dostupné na <<https://www.e15.cz/byznys/reality-a-stavebnictvi/ceska-posta-se-opet-snazi-prodat-nekdejsi-smichovsky-klaster-s-cenou-jde-vyrazne-dolu-1359891>> [vid. 2019-10-22].
- JILEMNICKÝ 1984 — Alois JILEMNICKÝ: Kámen jako událost : Kulturně historický a společenský obraz první české školy sochařů a kameníků za sto let její existence 1884–1984. Praha 1984.
- JIROUŠEK 1934 — Tomáš Josef JIROUŠEK: Za Ph. Dr. Matějem Kovářem. Vlast 50, 1934/2–4, 52–53.
- MÁDL 1905 — Karel Boromejský MÁDL: Výtvarné umění: Mosaika. Národní listy 45, 1905/36, 5. 2. 1905, 13.
- MÁDL ET AL. 2016 — Martin MÁDL / Radka HEISSLEROVÁ / Michaela ŠEPPERISOVÁ LOUDOVÁ / Štěpán VÁCHA ET AL.: Benediktini : Barokní nástěnná malba v českých zemích – The Benedictines : Baroque ceiling paintings in the Czech Lands. Praha 2016, 2 sv.
- MAJOR 1909 — Jaroslav MAJOR (jako Jaroslav z Chotče): Italská dívka (dvě ilustrace). Eva : měsíčník pro vzdělání českých žen a dívek 6, 1909/8–9, 233, 249.
- MAJOR 1929a — Jaroslav MAJOR: Monastýr na Monte Cassino. Lidové listy, 1929/65, 17. 3. 1929, 4.
- MAJOR 1929b — Jaroslav MAJOR: Vzpomínky na Monte Cassino a mistra Beneše Knüpfra. Národní politika 47 : Nedělní zábavná a poučná příloha Národní politiky, 1929/76, 17. 3. 1919, 3.

- MAJOR/MAJOR 1916 — Jaroslav MAJOR / Antonín MAJOR: Nový chrám vojenské posádky u sv. Mikuláše na Starém Městě Pražském. Praha 1916.
- MUROŇOVÁ/HAVEL/ŠKOCH/KUNIK 2008 — Eva MUROŇOVÁ / Tomáš Cyril HAVEL / Jiří ŠKOCH / Petr KUNIK: Hle, příbytek Boží mezi lidmi: Kostel Panny Marie Růžencové v Českých Budějovicích – Es war einmal eine Kirche. Brno 2008.
- OUTRATA 1997 — Jan Jakub OUTRATA: Kostel sv. Anny s bývalým klášteřem karmelitánů na Žižkově – Die St. Anna-Kirche und das ehemalige Karmeliterkloster in Žižkov. *Staletá Praha* 23, 1997, 123–132, 267.
- PAVEL 1924 — Otakar PAVEL: Sborník důstojníků ve výslužbě čs. branné moci. Praha 1924.
- PARMA 2018 online — Tomáš PARMA: O koleji : Papežská kolej Nepomucenum. In: *Nepomucenum, aktualizace 2018*. Dostupné na <<http://www.nepomucenum.it/p/dejiny.html>> [vid. 2019-10-25].
- PEJČOCH s. d. online — Ivo PEJČOCH: Antonín Mikuláš Číla. Dostupné na <<http://www.vhu.cz/antonin-mikulas-cila/>> [vid. 2018-12-10].
- PODLAHA 1909 — Antonín PODLAHA: Posvátná místa království Českého III : Řada první, Arcidieceze Pražská : Vikariáty Kralovický, Vlašimský a Zbraslavský. Praha 1909.
- PODLAHA 1911 — Antonín PODLAHA: Posvátná místa království Českého V : Řada první, Arcidieceze Pražská : Vikariát Libocký. Praha 1911.
- POCHE/KROFTA 1956 — Emanuel POCHE / Jan KROFTA: Na Slovanech: stavební a umělecký vývoj pražského kláštera. Praha 1956.
- POCHE 1977 — Emanuel POCHE ET AL.: Umělecké památky Čech 1 : A–J. Praha 1977.
- POCHE 1978 — Emanuel POCHE ET AL.: Umělecké památky Čech 2 : K–O. Praha 1978.
- POCHE 1980 — Emanuel POCHE ET AL.: Umělecké památky Čech 3 : P–Š. Praha 1980.
- POCHE 1982 — Emanuel POCHE ET AL.: Umělecké památky Čech 4 : T–Ž. Praha 1982.
- POLLAK s. d. online — Karl POLLAK: VIII. Korps – Prag / Generalmajore der k.u.k. Armee. Dostupné na <http://www.weltkriege.at/Korps/08_Korps/08%20korps.htm>, <<http://www.weltkriege.at/Generalitaet/05%20Generalmajor/genmaj3.htm>> [vid. 2019-10-10].
- PREISS 2013 — Pavel PREISS: Václav Vavřinec Reiner : Dílo, život a doba malíře českého baroka. Praha 2013, 2 sv.
- ŘÍHOVÁ/KŘENKOVÁ/KLAZAR 2017 — Vladislava ŘÍHOVÁ / Zuzana KŘENKOVÁ / Josef KLAZAR: Mozaika pro Kostel Panny Marie Růžencové v Českých Budějovicích : Ke spolupráci Viktora Foerstera, Pantaleona Majora a Desideria Lenze – A mosaic for the Church of Our Lady of the Rosary in České Budějovice : On the cooperation between Viktor Foerster, Pantaleon Major and Desiderius Lenz. *Památky jižních Čech* 8, 2017, 10, 135–149.
- ŘÍHOVÁ/KŘENKOVÁ 2017 — Vladislava ŘÍHOVÁ / Zuzana KŘENKOVÁ: Pražská mozaikářská dílna Viktora Foerstera : Přehled monumentálních zakázek – Die Prager Mosaikwerkstatt von Viktor Foerster : Übersicht der Monumentalen Aufträge. *Staletá Praha* 33, 2017/1, 31–59.
- SEDLÁČKOVÁ 1944 — Ema SEDLÁČKOVÁ: Kostel svatého Mikuláše na Starém Městě pražském. Praha 1944.
- SCHACHLEITER 1904 — Alban SCHACHLEITER: Spolek sv. Bonifáce. *Obnova* 10, 1904/6, 5. 2. 1904, 5–6.
- SKALICKÝ 2017 — Petr SKALICKÝ: Druhý a další životy středověkých nástěnných maleb v ambitu emauzského kláštera – The Second and Other Lives of Medieval Murals in the Cloister of the Emmaus Monastery. In: *Karel IV. a Emauzy : Liturgie – text – obraz*. K. Kubínová et al. (eds), Praha 2017, 165–183, 305.
- SOMMER/ZAHRADNÍK 1999 — Jan SOMMER / Pavel ZAHRADNÍK: Stavebně-historický průzkum klášterního kostela v Želiví. Praha 1999, rukopis. Uloženo: NPÚ ÚOP v Telči, dokumentační fondy, sign. 163/4449/1.
- SPELLANI 2017 online — Franco SPELLANI: Villa Fabbri. In: *Pro Trevi*, publikováno 27. 4. 2017. Dostupné na <<http://www.protrevi.com/protrevi/vlafabri.asp>> [vid. 2019-02-27].
- STEHLÍKOVÁ 2003 — Dana STEHLÍKOVÁ: Encyklopedie českého zlatnictví, stříbrnictví a klenotnictví. Praha 2003.
- STEJSKAL 1925 — František STEJSKAL: Svatý Václav, jeho život a úcta. Praha 1925.
- SVOBODA 2010 — Rudolf SVOBODA: Dějiny farnosti sv. Jana Nepomuckého v Českých Budějovicích. Díl 1. : Stavba kostela a vznik farnosti. České Budějovice 2010.
- ŠEBOVÁ 2002 — Monica ŠEBOVÁ (ed.): Kánon a beuronští umělci – Der Kanon und die Beuroner Künstler. Praha 2002.
- ŠULC s. d. online — Roman ŠULC: Kapucínský klášter s kostelem Nejsvětější Trojice. In: *Cesty a památky*. Dostupné na <<http://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/kolin/kapucinsky-klaster-s-kostelem-nejsvetejsi-trojice>> [vid. 2019-02-27].
- ŠVIHEL 2017 online — Petr ŠVIHEL: Unikát na prodej : Česká pošta nabízí klášter za 420 milionů, nadšenci se ho snaží ochránit. In: *Seznam – zprávy*, publikováno 2. 1. 2017. Dostupné na <<https://www.seznamzpravy.cz/clanek/unikat-na-prodejceska-posta-nabizi-klaster-za-420-milionu-nadsenci-se-ho-snazi-ochranit-7924>> [vid. 2019-02-27].
- TOMAN 1993 — Prokop TOMAN (ed.): Nový slovník československých výtvarných umělců I. : A–K, II. : L–Ž. Ostrava 1993⁴. Reprint vydání z roku 1947 a 1950.
- VLČEK 2012 — Pavel VLČEK ET AL.: Umělecké památky Prahy : Velká Praha (A–L). Praha 2012.
- WAGNER 1942 – Václav WAGNER: Oprava památek v roce 1942 (předběžná zpráva). *Zprávy památkové péče* 6, 1942/4, 50–51.
- WEINEROVÁ ET AL. 2019 online — Monika WEINEROVÁ / Petr ZEMAN / Ivona ŠUCHMANNOVÁ: Kaple Panny Marie Bolesné. In: *Prázdné domy*, aktualizováno 19. 8. 2019. Dostupné na <https://prazdnedomy.cz/domy/objekty/detail/4301?fbclid=IwAR0IoAgXFbrFzGcg5U-KBfNe769N5bsVMKukLOQnk-bjwb_GAVe0jh7VCA> [vid. 2019-10-10].

WIRTH 1957 — Zdeněk WIRTH (ed.): Umělecké památky Čech. Praha 1957.

ZAHRADNÍK 1985 — Pavel ZAHRADNÍK: Dějiny objektu. In: Jan Muk / Pavel Zahradník / Jiřina Muková, Nové Město čp. 320-II. Pod Slovany, Vyšehradská, I. díl (= Praha : Stavebně historický průzkum a dokumentace se směrnicemi pro asanaci; pasportizace SÚRPMO), Praha 1985, 1–126. Uloženo: NPÚ ÚOP v Praze, dokumentační fondy.

ZALETĚL 1904 — Prokop ZALETĚL: Spolek sv. Bonifáce. Slova pravdy : Laciné čtení časové 14, 1904/11, 1–16.

ŽÁK 1923 — Emanuel ŽÁK: Němí poškozenci. Čech 48, 1923/63, 6. 3. 1923, 1–2.

ZUSAMMENFASSUNG

DIE PRAGER SPUREN VON JAROSLAV PANTALEON MAJOR : DAS WERK EINES SCHÜLERS DER BEURONER KUNSTSCHULE ALS ABBILD SEINER ZEIT

Am 10. Dezember 2019 jährt sich hundertfünfzigmal die Geburt des Malers der Beuroner Kunstschule, Restaurators und Veranstalters der Kunstprojekte, des Laienbruders im Prager Emmauskloster Jaroslav Pantaleon Majors (10. 12. 1869 Choteč [Bez. Jičín] – 21. 8. 1936 Babice bei Říčany [Bez. Prag-Ost]). Er erwarb für sein Werk eine Reihe kirchliche Auszeichnungen, war als Mitglied der Jednota umělců výtvarných (Vereinigung der bildenden Künstler) und des Syndikát výtvarných umělců československých (Syndikat der tschechoslowakischen bildenden Künstler) tätig. Das stets anwachsende Verzeichnis der nachgesuchten, bereits mit seiner Person oder mit der Tätigkeit seines Ateliers der kirchlichen Kunst zusammenhängenden Orte oder Objekte erreicht in der Gegenwart eine ehrwürdige Zahl von 170. Er schuf Entwürfe der architektonischen Gestaltung der Sakralräume und ihrer Ausschmückung, der Kreuzwege sowie der Hänge- oder Altarbilder einschließlich ihrer Ausführung. Er entwarf liturgische Gegenstände und das Kirchenmobiliar, restaurierte die Wandgemälde und Bilder samt den gotischen Fresken. Außer der Erarbeitung seiner eigenen Entwürfe und Absichten der mit der Gestaltung der Kirchenobjekte verbundenen Arbeiten wirkte er in der Rolle des Organizers und Koordinators, der alles Erforderliche zum erfolgreichen Vorgang der Aktion seit dem Überschuss über die Verhandlung mit den Handwerkern und Künstlern bis zum Verabreden der Preise, dem Beschaffen des Materials, Vermitteln der Aufträge bei den Lieferfirmen u. Ä. gewährleistete. Das ist auch einer der Gründe, warum manchmal die Verbindung seiner Person mit einzelnen Kunstwerken schwierig nachzusehen ist; in den Quellen sind oft nur Namen der ausführenden Künstler eingetragen. Als weitere Gründe lassen sich die im Umkreis der Beuroner Kunstschule durchgesetzte konsequente Anonymität und schließlich auch der Erhaltungszustand einzelner Ausführungen nennen.

Die Informationen von der Kunsttätigkeit Majors brachten manche zeitgenössische Periodika herbei. Vor allem die von einem der bedeutenden Repräsentanten der tschechischen katholischen Moderne Karel Dostál-Lutinov (1871–1923) herausgegebene Kulturmonatsschrift *Nový život* (1896–1907) verdient ein Augenmerk; Dostál-Lutinov interessierte sich für die Beuroner Kunstschule und widmete ihr die Publikationsmöglichkeiten. Die vorhandene Literatur übernimmt überwiegend die bibliographischen Informationen von Major aus der heimatkundlichen Monographie *Novopacko* (Neupakaer Gegend, 1929), die aber mehrere Fehler enthält. In der Fachliteratur stand Major im Augenmerk eher im Zusammenhang mit konkreten, mit seiner Tätigkeit, der Katholischen Moderne oder der Beuroner Kunstschule verbundenen Objekten. Der erste komplex erfasste, auf einer Archivrecherche begründete Text zum Leben Majors mit einer Auswahl seiner Werke erschien im heimatkundlichen Jahrbuch *Z Českého ráje a Podkrkonoší* (Aus dem Böhmischem Paradies und Riesengebirge-Vorland; KLÁZAR 2018).

Eine bemerkenswerte Quelle zum Kennenlernen das Leben und Werk von Major stellt eine noch nicht herausgegebene Biographie dar, deren Urheber und Entstehungsgrund bislang unbekannt sind. Sie wurde vor Mitte des Jahres 1912 geschaffen und bringt ein Gesamtverzeichnis der Werke Majors dar. Das maschinenschriftliche Werk ist im Archiv des Böhmischem päpstlichen Kolleg des hl. Johannes v. Nepomuk in Rom (Nepomucenum, APCN Boh. 21) aufbewahrt.

Jaroslav Major hatte aus dem kleinen Dorf Choteč (Bez. Jičín) gestammt, er ist in sehr bescheidenen Verhältnissen aufgewachsen und ausgebildet. Während der Lehre in einer zink- und photographischen Anstalt in Prag hatte er Viktor Foerster (1867–1915) getroffen, mit dem er sich eng befreundete und der zum zukünftigen Gründer der ersten Prager Mosaikwerkstatt wurde. Im Jahre 1887 Major trat in das Emmauskloster in Prag-Neustadt ein, in dem damals die Beuroner Ordenskommunität sesshaft war. Er konnte da als Ordensbruder Pantaleon seine materielle Sicherung finden und seine künstlerische Begabung entwickeln. Gleichzeitig mit Major trat auch František Vrbík (1870–1939) in den Orden ein, der den Namen Antonín (Antonius) angenommen hat. Major und Vrbík hatten zusammen im Jahr 1892 in das Mutterkloster des hl. Martin in Beuron in Baden-Württemberg abgereist; nach drei Jahren kehrten sie sich als erste Absolventen der Ordens-Kunstschule nach Prag zurück. Zusammen mit weiteren Benediktinern aus Emmaus sie begannen ihre Arbeit an der Ausschmückung des in Smíchov entstandenen Neubaus des Klosters des hl. Gabriel der Beuroner Benediktinerinnen.

Für die erste selbständige Ausführung Pantaleon Majors lässt sich die erhaltene Ausschmückung der Dreifaltigkeitskirche in Malšice bei Tábor halten (1899). Seit November 1900 bis Juli 1903 weilte Major im Kloster Monte Cassino in Italien, wo er zusammen mit weiteren Mitbrüdern an der Mosaikausschmückung der Krypta der hl. Benediktus und seiner Schwester Scholastika teilnahm. In Monte Cassino hat ihn Viktor Foerster besucht, für den Major die Fassadenmosaikentwürfe für die Maria-Rosenkranzkirche beim Petrinerkloster in České Budějovice (Budweis) skizzierte; Foerster führte sie in den Jahren 1903–1904 aus. Die künstlerische Zusammenarbeit Pantaleon Majors mit Viktor Foerster setzte in weiteren gemeinsamen Ausführungen fort. Foerster verwendete mehrmals den für das Tympanon des Budweiser Petrinerklosters vorbereiteten Karton

des Christus als Sieger. Er erwarb mehrere Aufträge mit Hilfe Majors. In einigen Fällen ist es nämlich beweisbar, dass Foerster seine Ausführungen in den Orten begann, wo entweder gleichzeitig oder bereits zuvor Pantaleon Major gearbeitet hatte (z. B. in den Kirchen in Miletín, Filipov [Philippisdorf], Malé Svatoňovice [Klein Schwadowitz], Humpolec, sowie im Kapuzinerkloster in Kolín).

Major war schon 1902 angesprochen, die Fassaden und die St.-Wenzelskapelle des Sommersitzes des böhmischen päpstlichen Kollegs in Trevi in Umbrien auszumalen. Die Ausführung der Majors Entwürfe der Bischofsitze Böhmens und Mährens und der Landespatrone Böhmens an der Süd- und Nordfassade der Villa und die des St.-Wenzelszyklus in der Kapelle mit der zentralen Komposition nach Muster aus der St. Wenzelskapelle der alten St. Petersbasilika in Vatikan erfolgte jedoch erst 1912–1914. Major restaurierte auch die durch Erdbeben beschädigten Fresken aus dem 17. Jahrhundert in der Villa in Trevi.

Zwischen den Aufenthalten in Monte Cassino und in Trevi Pantaleon Major begann 1910 in seinem Heimatkloster in Emmaus in Prag die Fresken des Emmauszyklus aus dem 14. Jahrhundert im Kreuzgang der Abtei zu restaurieren, und zwar unter sorgfältiger Aufsicht der Zentralkommission für den Denkmalschutz in Wien, des Landeskonservators Dr. Luboš Jeřábek und des Abtes des Emmausklosters Alban Schachleiter. Die Gruppe der Restauratoren unter Leitung Majors erneuerte und restaurierte seit 1909 die Beuroner Malereien in der Klosterkirche und der Kaiserkapelle. Major beteiligte sich am Vorbereiten neuer Kunstprojekte in Emmaus und entwarf liturgische Gegenstände. Daneben arbeitete an seinen eigenen Werken, a. A. im Kloster Sacré Coeur in Smichov, in der Kirche des hl. Wenzels in Dejvice oder der des hl. Antonius in Holešovice.

Das Emmauskloster war Sitz des Vereins des Hl. Bonifatius, in dessen Regie 1914 der Ausbau der Kirche des hl. Johannes v. Nepomuk in České Budějovice angefangen wurde. Major war auch zu diesem Projekt berufen. In sein Privat- sowie Professionsleben griff der Ausbruch des ersten Weltkriegs ein – er musste 1915 einrücken. Als einem berühmten Künstler wurde ihm das Restaurieren der Hl.-Nikolauskirche in der Prager Altstadt anvertraut, die sich im Besitz der Prager Stadtgemeinde befand und von der orthodoxen Kirche in die katholische Garnisonkirche adaptiert wurde. Die Archivquellen bieten einen ganz außerordentlichen Einblick in die Stellung der bildenden Künstler – Rekruten im ersten Weltkrieg, die im Jahre 1916 in der Kirche des hl. Nikolaus in der Prager Altstadt die Barockfresken von Cosmas Damian Asam entdeckten und restaurierten. Unter Leitung Majors arbeiteten dort bedeutende Maler wie z. B. Josef Ullmann, Karel Špilar, Oldřich Blažíček, Václav Špála, František Jakub, Franz Xaver Naske und andere. Irgendwann in dieser Zeit zeigte sich Major auch als Erfinder der für die Kunstpraxis sowie tägliches Leben der Geistlichen, ja auch für den gewöhnlichen Haushalt geeigneten Materialien, wie es seine Unternehmertätigkeit und Anzeigen für die Spiritusleuchte „luxin“ oder das Reinigungs- und Versteifungsmittel „lavarinol“ bezeugen.

Nach dem Kriegsende und der Entstehung der Tschechoslowakischen Republik wurde das Emmauskloster zum Ziel der antikatholischen, durch die Nationalitätsfrage potenzierten Leidenschaften, denn meiste Mönche waren samt dem Abt Albanus deutscher Abstammung. Jaroslav Pantaleon Major trug diese Lage schwierig und nach der Entlassung aus der Armee kehrte nicht gleich zurück ins Kloster, sondern er reiste nach Paris ab, und zwar trotz der Uргenzen seiner Oberen und der Drohung aus dem Orden ausgeschlossen zu werden. Das ist schließlich auch geschehen, obwohl Major sich bemühte es zu verhindern – am 24. Januar 1921 wurde er der ewigen Gelübden entbunden und aus dem Orden entlassen.

Der Übergang Majors aus der Position eines Ordenskünstlers in die Privatsphäre war wahrscheinlich nicht zu dramatisch. Fünf Monate nach dem Verlassen des Ordens heiratete er die Witwe Růžena Zikmundová und gründete sein eigenes Kirchenkunstatelier, knüpfte an alte Kontakte aus den kirchlichen Kreisen an und setzte seine Arbeit an unvollendeten Werken fort. Aus seinem Atelier stammen weitere Entwürfe zur Ausschmückung oder Restaurierung der Kirchenbauten (z. B. der Kirche der hl. Anna in Prag-Žižkov, 1929–1931) oder der Kreuzwege (z. B. der Restaurierung des Kreuzwegs am Prager Petřín [Laurenziberg], 1926 und der dortigen Kapelle des Heiligen Grabs, 1935). Jaroslav Major nahm aktiv am öffentlichen und Vereinsleben teil, er war Vorsitzender des *Spolek k úpravě křížové cesty na Petříně a k podpoře chudých v Praze* (Verein zur Gestaltung des Kreuzwegs am Laurenziberg und zur Unterstützung der Armen in Prag), er gründete und leitete den Verein *Památková matice chrámová v republice Československé* (Der Kirchen-Denkmalfond in der Tschechoslowakischen Republik – 1926) und im Jahre 1928 war er Mitglied des *Výbor svatojanský* (St.-Johannesausschuss), der die Feierlichkeiten des 200. Jahrestags der Heiligsprechung des hl. Johannes v. Nepomuk organisierte. Major schuf den Jubiläumszyklus zum Millennium des hl. Wenzels und er verzierte 1932 die Kapelle des neuen Gebäudes des tschechoslowakischen päpstlichen Kolleg in Rom (Nepomucenum), dessen Entstehung er persönlich seit langen Jahren her sehr unterstützte und schon vor dem Krieg die Entwürfe für die Ausschmückung der neuen Kapelle vorbereitet hatte.

Unlängst nach der Gründung seines eigenen Ateliers hat Major die Zusammenarbeit mit seinem Neffen Jiří Jelínek angeknüpft, dem Sohn des Schnitzlers aus Hořice Alois Jelínek und des Schwester von Major Julie, in dem er seinen Nachfolgen erzog. Ihr erstes belegtes gemeinsames Unternehmen stellte die Ausmalung der Kirche des hl. Laurentius in Ronov nad Doubravou (Bez. Chrudim) im Jahr 1923 dar. Nach dem Tod Majors im Jahr 1936 Jiří Jelínek übernahm das Atelier sowie die vorbereiteten oder nicht vollendeten Aufträge.

Mit dem Namen Jaroslav Majors ist die Ausschmückung der Kirchenbauten verbunden, deren Zahl sich zweihundert nähert; der erhebliche Teil seiner Projekte ist jedoch nicht bis in die Gegenwart erhalten. Manche nicht verantwortete Fragen schweben über seinen etlichen unklaren Werken sowie über etlichen Momenten seines persönlichen Lebens, die stets auf eine solide forschersche Antwort warten.

Abb. 1. Jaroslav Major. Die zum Antrag um die neue Passausstellung beigelegte, 1920 datierte Fotografie, unbekannter Fotograf (Nationalarchiv Prag, PŘ II M 374/6).

Abb. 2. Visitenkarte von Jaroslav Major, nach 1921 (SOKA [Staatliches Bezirksarchiv] Jičín SD [zeitgenössische Dokumente] Nová Paka, Kart. 17).

Abb. 3. Klosterbruder Pantaleon Major im Malatelier des Emmausklosters bei der Arbeit am Karton mit den Christus bedienenden Engeln. Zeitgenössische Fotografie, unbekannter Fotograf, 1905 (übernommen aus HIPMAN 1905, S. 209).

- Abb. 4.** Jaroslav Pantaleon Major, 1901: Studien aus Rom: Italienisches Mädchen (das Blumenmädchen aus Rom). Zeichnung, unter Pseudonym Jaroslav z Chotče signiert, Datierung v Římě 1901 (In Rom 1901 – übernommen aus MAJOR 1909, S. 233, erstmalig bei DOSTÁL LUTINOV 1901 publiziert, S. 264).
- Abb. 5.** Jaroslav Pantaleon Major, 1903: Der hl. Josef. Zeichnung, in der Zeitschrift *Nový život* (Das neue Leben) erschienen (übernommen aus DOSTÁL LUTINOV 1903, S. 286).
- Abb. 6.** Jaroslav Pantaleon Major (unter dem Pseudonym Kochanský), 1901: Illustration der Titelseite des Buchs *Kvítko svatého Františka* (Die Blüten des hl. Franziskus – DOSTÁL LUTINOV/GELATA 1901–1902).
- Abb. 7.** Jaroslav Pantaleon Major, 1912: Kartone der singenden und Harfe spielenden Engel für die Ausmalung des Presbyteriums der Kapelle der Allerhöchsten Dreifaltigkeit in der Kreuzerhöhungskirche in Prostějov (Proßnitz) aus dem Jahr 1912. Zeitgenössische Fotografie, wohl Jaroslav Pantaleon Major, etwa 1912–1913 (Privatarchiv Žalud, vgl. *sine* 1912–1913b; *sine* 1913a).
- Abb. 8.** Jaroslav Pantaleon Major, gegen 1895: Entwurf der *Marterkönigin* (Pietà) aus seiner frühen Schaffensperiode, den er mit dem Gründer der Beuroner Kunstschule P. Desiderius Lenz konsultiert hat. Die Skizze war während des Aufenthalts Majors im Landhof des Emmausklosters in Vysoká Lhota entstanden, wo 1897 auf Kosten der Abtei neue Kapelle erbaut wurde (Nationalbibliothek Prag Annales Emaus-Pragae II, 100, 100 bis). P. Desiderius lobte Major sehr in seiner Antwort, erteilte ihm ein paar Räte und sandte den Entwurf mit einigen ergänzenden Zügen zurück (Privatarchiv Žalud).
- Abb. 9.** Prag 5-Smíchov, ehemaliges Benediktinerinnenkloster St. Gabriel. *Anbetung des Lammes*, Wandgemälde am Triumphbogen der Maria-Verkündigungs-Klosterkirche. Die Ausschmückung der Kirche nach Entwurf P. Desiderius Lenz führte die Beuroner Kunstschule zwischen 1895–1899 aus. Die Fotografie des anonymen Entwurfs der Triumphbogenmalerei ohne Datierung ist im Nachlass von Major erhalten (Privatarchiv Žalud; Foto M. Šeba, 2016).
- Abb. 10.** Choteč, Friedhof. Grab der Familie Major, Grabstele. Die günstige Beleuchtung vom Sonnenuntergang ermöglicht die Details zu sehen, die sonst nicht deutlich sind (Foto V. Rejchrt, 2018).
- Abb. 11.** Malšice b. Tábor, Kirche der Allerheiligsten Dreifaltigkeit. Jaroslav Pantaleon Major, 1899: Detail der Innenausmalung mit der Zentralszene der Anbetung der drei Könige, von Major ausgeführt. Das Thema kommt aus dem *Marienzyklus* in der Emmaus-Klosterkirche heraus (Foto P. Klíma, 2014).
- Abb. 12.** Eine Postkarte, das Atelier der Benediktiner der Beuroner Kongregation in Monte Cassino zeigt. Unbekannter Fotograf, um 1907 (NA ŘBE [Nationalarchiv, Archivgut Orden der Emmausbenediktiner], Karton 48).
- Abb. 13.** Monte Cassino, Postkarte mit der Abbildung des Klosters, von Pantaleon Major aus Monte Cassino an Vilém Dokoupil, den Direktor der k. k. Bildhauer- und Steinmetzschule in Hořice abgesendet (LA PNP [Archiv des Museums der nationalen Literatur], Archivgut Dokoupil, 20. 1. 1901).
- Abb. 14.** České Budějovice (Budweis), Nr.-Konskr. 251, Žižkova Str. 6, Maria-Rosenkranzkirche. Jaroslav Pantaleon Major, Viktor Foerster, Mosaik des Christus Pantokrator, 1903, Portalsturztympanon über dem Kircheneingang (Foto D. Svoboda, 2016).
- Abb. 15.** Jaroslav Pantaleon Major, um 1902–1903: Entwurf für das Zentralmosaik der Fassade der Maria-Rosenkranzkirche in České Budějovice (Privatarchiv Žalud).
- Abb. 16.** Kloster Monte Cassino, Italien. Die Mosaikausschmückung der Krypta des hl. Benediktus und seiner Schwester hl. Scholastika, 1900–1913 (Foto M. Kabel, 2012, <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Monte_Cassino_krypta_01.jpg> [downloaded 2019-02-27]).
- Abb. 17.** Filipov (Philippisdorf, Teil der Stadt Jiříkov [Georgswalde], Bez. Děčín [Tetschen]), Basilika Maria, Hilfe der Christen. **A** – Altar in der Krankenheilungs-Gnadenkapelle. Nach seiner Gestaltung von Major wurde er von 500 Glühbirnen beleuchtet. Bei besonderen Gelegenheiten hat man den Altar bis in die Gegenwart auf diese Weise beleuchtet. Zeitgenössische Fotografie, unbekannter Fotograf, 1906 (Privatarchiv Žalud); **B** – Heutiger Blick in die Krankenheilungs-Gnadenkapelle mit erhaltener Wandverkleidung laut Entwurf Majors aus dem Jahr 1908 (Foto J. Stejskal, 2015); **C** – Jaroslav Pantaleon Major – Entwurf, 1908: Ausmalung der Krankenheilungs-Gnadenkapelle mit der nicht erhaltenen Szene des thronenden Christus als Weltenherrscher und Maria inmitten der Engel, für die Heilung der Kranken bei ihm fürbittend, zeitgenössische Fotografie, unbekannter Fotograf, 1908 (Privatarchiv Žalud).
- Abb. 18.** Trevi, Villa Fabri, Umbrien, Italien, ehemaliger Sommersitz des böhmischen päpstlichen Kollegs. Jaroslav Pantaleon Major, 1912: **A** – Ausschmückung der Südfassade mit Bildnissen der Patrone Böhmens mit den Engeln; **B** – Teil der Nordfassade mit Sgraffitoveduten der Bischofstädte Böhmens und Mährens (Detail von Prag; © Ufficio Turistico Comune di Trevi, übernommen aus Bosi 2015 online).
- Abb. 19.** Trevi, Villa Fabri, Umbrien, Italien, ehemaliger Sommersitz des böhmischen päpstlichen Kollegs. Jaroslav Pantaleon Major, 1914: Ausmalung der Apsis der St.-Wenzelskapelle. Der hl. Wenzel steht in der Mitte der Komposition, bei seiner Rechten kniet Karl IV., hinter dem hl. Prokop steht; bei der Wenzels Linken kniet der Prager Erzbischof Jan Očko v. Vlašim im Purpur, hinter dem der hl. Adalbert steht. Die Szene ergänzen noch die Figuren der hl. Cyrill, Methodius und Agnes mit Ludmila an Seiten (© Ufficio Turistico Comune di Trevi, übernommen aus Bosi 2015 online).
- Abb. 20.** Dekret zur Dekorierung mit der Goldmedaille von Pius X. für Verdienste um die kirchliche Kunst für Jaroslav Pantaleon Major, am 4. Juli 1914 datiert (Privatarchiv Žalud).
- Abb. 21.** Prag 2-Neustadt, Emmauskloster. Die zeitgenössische Fotografie des von Major in den Jahren 1910–1913 restaurierten *Emmauszyklus*. Das abgebildete Freskogemälde an der Westwand des Ambitus stellt die *Versuchung Christi* dar, einen durch Löschwasser beim Brandlöschen nach der Bombardierung durch die Alliierten am 14. Februar 1945 sehr beschädigten Gemäldeabschnitt (übernommen aus *sine* 1913c, S. 16).
- Abb. 22.** Mögliche Vorlage für das verschollene custodium von Major – die Monstranz aus dem Jahr 1900, die P. Desiderius Lenz für das Emmauskloster entworfen hat (**A** – übernommen aus NK Annales Emaus-Pragae II, 198 bis) und eine Zeichnung aus dem Besitz von Major, die bereits das custodium in Gestalt einer Monstranz erinnert (**B** – Privatarchiv Žalud).

Abb. 23. Prag 2-Neustadt, Emmauskloster. Jaroslav Pantaleon Major, 1904: *Die Emmausjünger*, Fresko mit dem Motiv aus dem Evangelium über der Tür von der Pforte in die Klausur, gemäß der Vorlage im Refektorium des Klosters in Beuron aus dem Jahr 1890 ausgeführt, s. auch KRINS 2019, S. 190 (Foto F. Malý, 2019).

Abb. 24. Jaroslav Pantaleon Major, 1911: Fragment der Skizze des nicht mehr vorhandenen Tors zwischen der Abteikirche und der kleinen Kirche der hl. Kosmas und Damian. Am Giebel über dem Doppelportal ist der thronende hl. Benedikt zwischen den knienden hl. Maurus und Placidus mit typischen Beuroner Palmen und drei Wappen der Abtei Emmaus, Erzabtei Beuron und von Abt Alban Schachlatter dargestellt (Privatarchiv Žalud).

Abb. 25. Prag 2-Neustadt, Emmauskloster. Kirche der hl. Kosmas und Damian auf dem Klostergelände mit dem Doppelportal, an dem die Ausschmückung nach der erhaltenen Skizze Majors deutlich ist. Das Tor wurde infolge der Bombardierung durch die Alliierten am 14. Februar 1945 zerstört. Zeitgenössische Fotografie, Autor unbekannt, ohne Datierung (Institut für Kunstgeschichte der Akademie der Wissenschaften der Tschechischen Republik, Best.-Nr. 017293).

Abb. 26. Prag 2-Neustadt, Emmauskloster, Kirche der Jungfrau Maria, des hl. Hieronymus und der slawischen Schutzheiligen. Jaroslav Pantaleon Major – Entwurf 1912: Das reich geschmückte, 1912 gefertigte Tabernakel für die Emmauskirche. Zeitgenössische Fotografie, Autor unbekannt, 1913 (übernommen aus sine 1913b, S. 3).

Abb. 27. Prag 2-Neustadt, Emmauskloster, Kirche der Jungfrau Maria, des hl. Hieronymus und der slawischen Schutzheiligen. Jaroslav Pantaleon Major – Entwurf, wohl 1912: Klappbarer Reise-Flügelaltar mit vergoldeten Silberteilen und Emails, drinnen mit dem Gekreuzigten, den Medaillons der Heiligen und den Szenen aus dem Leben Christi an den Flügeln, deren Ausführung „A. Nordze, Innsbruck“ signiert ist (Foto K. Fink, 2005).

Abb. 28. Prag 6-Dejvice, Kirche des hl. Wenzel. Jaroslav Pantaleon Major – Entwurf, 1909: Zyklus aus dem Leben des hl. Wenzels in der Apsis der Kirche (Foto F. Malý, 2019).

Abb. 29. Prag 7-Holešovice, Platz Strossmayerovo náměstí, Kirche des hl. Antonius v. Padua. Jaroslav Pantaleon Major, 1915: ursprünglich das Beuroner Missionskreuz, seit 1924 Bestandteil des Wandteppichaltars (Foto J. Hájek, 2008).

Abb. 30. Jaroslav Major in der Uniform des österreichisch-ungarischen Soldats. Zeitgenössische Fotografie, Autor unbekannt, wohl 1915 (SOKA Jičín, SD Nová Paka, Karton 17).

Abb. 31. Titelblatt der Publikation *Nový chrám vojenské posádky u sv. Mikuláše na Starém Městě Pražském* (Die neue Garnison-Kirche zum hl. Nikolaus in der Prager Altstadt) zum Gedenken der feierlichen Einweihung der neuen Garnisonkirche des hl. Nikolaus, von den Brüdern Antonín und Jaroslav Major vorbereitet (MAJOR/MAJOR 1916).

Abb. 32. Die Eintragung der Schutzmarke des Mittels Lavarinol, von Jaroslav Major im *Ústřední známkový věstník* (Das Zentrale Handelsmarkenblatt) für das Jahr 1919 registriert (VĚSTNÍK 1919, S. 324).

Abb. 33. Prag 1-Kleinseite, Kapelle des Heiligen Grabs auf dem Hügel Petřín (Laurenziberg). Deckenfresko im Kapelleninneren. Zeitgenössische Fotografie, Autor unbekannt, Zustand vor und nach dem restauratorischen Eingriff im Jahre 1935 (Privatarchiv Žalud).

Abb. 34. Die Patentschrift Nr. 27070 aus dem 10. Dezember 1928, die den Majors Spezialvorgang zur Pastellfarbenherstellung schützt (übernommen aus ÚPV 27070 online).

Abb. 35. Jaroslav Pantaleon Major, 1929: Der hl. Wenzel zwischen zwei Engeln, Bild aus dem St.-Wenzelszyklus. Kohlenskizze (SOKA Jičín, SD Nová Paka, Karton 17).

Abb. 36. Prag 3-Žižkov, Kirche der hl. Anna, Jeseniova Str., Presbyteriumsraummalung (1911–1916), von den anonymen Beuroner Künstlern ausgeführt und das jüngere Triumphbogenfresko von Major, Maria mit Schutzpatronen Böhmens darstellend (1929/1930, Foto F. Malý, 2019).

Abb. 37. Prag 3-Žižkov, Friedhof Olšany (Wolschaner Friedhof), Sektion 006, Abt. 16, Grab Nr. 90. Grab von Jaroslav Major auf dem Wolschaner Friedhof (Foto J. Klazar, 2014).

Beilage – Umschrift der maschinengeschriebenen anonymen Biographie Jaroslava Pantaleon Majors aus dem Jahr 1912, wohl als Unterlage für die Majors Würde für seine Arbeit im Sommersitz des böhmischen päpstlichen Kollegs in Trevi zusammengefasst (APCN Boh. 21).

Übersetzung von Jindřich Noll

Za oporu v badatelské činnosti, za zpřístupnění a získání archivních materiálů a za pomoc s uspořádáním textu s velkou vděčností děkuji PhDr. Heleně Čížinské, Mgr. Andree Holasové, Mgr. Pavle Savické, PhDr. Evě Bílkové, Mgr. Evě Chodějovské Bílkové Ph.D., Mgr. BcA. Zdeňce Gláserové Lebedové, Mgr. Štěpánu Kohoutovi, manželům Denise a Františkovi Žaludovým, P. Ladislavu Hojnému, Mgr. Kláře Simandlové, Mgr. Kláře Mágrové, PhDr. Aleši Filipovi, Ph.D., a mnoha dalším zde nejmenovaným, jejichž podpora umožnila vznik tohoto příspěvku.

Příspěvek vznikl s finanční podporou Národního památkového ústavu.

Josef KLAZAR, j.klazar@seznam.cz
soukromý badatel, CZ-507 81 Lázně Bělohrad